

Departamento de Xeografía e Historia

**IES Val do Tea
Ponteareas**

**Programación
2022-23**

ÍNDICE

1. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN	4
1.1. Xustificación da programación	4
1.2. Contextualización.....	5
1.3. Lexislación básica de referencia	5
1.4. Organización docente.....	6
2. ESO: ASPECTOS COMÚNS	6
2.1. Contribución da xeografía e historia ao desenvolvemento das competencias clave na eso	6
2.2. Obxectivos xerais da eso relacionados coas competencias básicas (adaptados ao contexto do centro e do alumnado)	7
2.3. Concrecións metodolóxicas.....	9
2.4. Materiais e recursos didácticos	10
2.5. Criterios sobre avaliación, cualificación e promoción do alumnado	11
2.5.1. Criterios de avaliación.....	11
2.5.2. Criterios de cualificación.....	12
2.5.3. CRITERIOS XERAIS NAS ACTIVIDADES DE APOIO, REFORZO, RECUPERACIÓN E AMPLIACIÓN PARA O PERÍODO COMPRENDIDO ENTRE A 3ª AVALIACIÓN E A AVALIACIÓN FINAL NA ESO. 13	
2.5.4. Criterios de promoción do alumnado	13
2.6. Indicadores de logro para avaliar o proceso de ensino e a práctica docente	13
2.6.3. Seguimento, por estándares, entre a programación temporal prevista e a real	13
2.6.4. Indicadores de logro do proceso de ensino.....	13
2.6.5. Indicadores de logro da práctica docente.....	14
2.7. Organización das actividades de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes	14
2.8. Deseño da avaliación inicial e medidas a adoptar como consecuencia dos seus resultados.....	15
2.9. Medidas de atención á diversidade	16
2.10. Concreción dos elementos transversais que se traballarán.....	17
3. XEOGRAFÍA E HISTORIA 2º ESO	18
3.1. Contribución da Xeografía e Historiade 2º eso ao desenvolvemento das competencias clave.....	18
3.2. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS DE 2º ESO	22
3.3. Secuenciación e temporalización dos contidos	22
3.4. Relación entre os distintos aspectos do currículo	24
3.5. Estándares de aprendizaxe: temporalización, grao mínimo de consecución para superar a materia e instrumentos de avaliación.....	29
3.6. Indicadores de logro: Seguimento, por estándares, entre a programación temporal prevista e a real.....	30
4. XEOGRAFÍA E HISTORIA 4º ESO	33
4.1. contribución de xeografía e historia de 4º de eso ao desenvolvemento das competencias clave	33
4.2. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS DE 4º ESO	34
4.3. Secuenciación e temporalización dos contidos	35
4.4. Relación entre os distintos aspectos do currículo	39

4.5.	<i>Estándares de aprendizaxe: temporalización, grao mínimo de consecución e procedementos e instrumentos de avaliación</i>	47
4.6.	<i>Indicadores de logro: seguimento, por estándares, entre a programación temporal prevista e a real</i>	49
5.	BACHARELATO: ASPECTOS COMÚNS	52
5.1.	<i>Obxectivos xerais do bacharelato relacionados coas competencias básicas (adaptados ao contexto do centro e do alumnado).....</i>	52
5.2.	<i>Concrecións metodolóxicas.....</i>	53
5.3.	<i>Materiais e recursos didácticos</i>	55
5.4.	<i>Criterios sobre avaliación, cualificación e promoción do alumnado</i>	56
5.4.1.	<i>Criterios de avaliación</i>	56
5.4.2.	<i>Criterios de cualificación.....</i>	57
5.4.3.	<i>Criterios de promoción do alumnado</i>	58
5.5.	<i>Indicadores de logro para avaliar o proceso de ensino e a práctica docente</i>	58
5.5.1.	<i>Indicadores de logro do proceso de ensino</i>	58
5.5.2.	<i>Indicadores de logro da práctica docente.....</i>	58
5.6.	<i>Organización das actividades de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes</i>	59
5.7.	<i>Deseño da avaliación inicial e medidas a adoptar como consecuencia dos seus resultados.....</i>	60
5.8.	<i>Concreción dos elementos transversais</i>	60
6.	HISTORIA DE ESPAÑA	61
6.1.	<i>concreción das competencias clave ás que pode contribuír a historia de españa</i>	61
6.2.	<i>Secuenciación e temporalización dos contidos</i>	63
6.3.	<i>Relación entre os distintos aspectos do currículo</i>	68
6.4.	<i>Estándares de aprendizaxe: temporalización, grao mínimo de consecución e instrumentos de avaliación ...</i>	83
6.5.	<i>Seguimento, por estándares, entre a programación temporal prevista e a real</i>	88
7.	HISTORIA DA ARTE.....	95
7.1.	<i>Contribución da historia da arte ao desenvolvemento das competencias clave</i>	95
7.2.	<i>Obxectivos.....</i>	96
7.3.	<i>Secuenciación e temporalización dos contidos</i>	97
7.4.	<i>Estándares de aprendizaxe: temporalización, grao mínimo de consecución e instrumentos de avaliación ..</i>	99
7.6.	<i>Seguimento, por estándares, entre a programación temporal prevista e a real</i>	110
8.	XEOGRAFÍA	117
8.1.	<i>Concreción das competencias clave ás que pode contribuír a xeografía</i>	117
8.2.	<i>Obxectivos.....</i>	118
8.3.	<i>Secuenciación e temporalización dos contidos</i>	118
8.4.	<i>Relación entre os distintos elementos do currículo.....</i>	122
8.5.	<i>Estándares de aprendizaxe: temporalización, grao mínimo de consecución e instrumentos de avaliación .</i>	138
8.6.	<i>Seguimento, por estándares, entre a programación temporal prevista e a real</i>	141
9.	ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS PROGRAMADAS	149

1. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN

1.1. XUSTIFICACIÓN DA PROGRAMACIÓN

A área de Xeografía e Historia contribúe á formación integral do alumnado como individuo e como ser social, así como a súa integración nun medio físico e humano co que se relaciona permanente e necesariamente. O coñecemento do medio físico é imprescindible para comezar a valoralo e a análise das relacións que con el establecen os grupos humanos é fundamental para tomar conciencia da súa importancia e das consecuencias que delas se derivan. O coñecemento histórico é imprescindible para comprender a súa propia sociedade, valorar o seu patrimonio cultural e contribuír ao seu desenvolvemento. Ámbolos dous coñecementos, xeográfico e histórico, cumpren a finalidade de formar ao alumnado, ofrecéndolle unha visión global do mundo e un conxunto de valores imprescindibles para que adopten unha actitude ética e comprometida dentro dunha sociedade plural e solidaria.

Coas materias desta área preténdese profundizar no coñecemento da sociedade, da súa organización e funcionamento nun territorio, a través do tempo e na actualidade, utilizando o aprendido polo alumnado na etapa anterior na área de coñecemento do medio natural, social e cultural.

A atención particular que se concede á xeografía e á historia como referentes da área, queda xustificada polo seu acusado carácter integrador e globalizador e pola súa sensibilidade ao interpretar o espazo natural e social e a súa evolución a través do tempo. Por outra parte, a complexidade das sociedades actuais e a aparición de novas temáticas -educación ambiental, cívica, para o consumo, a paz ou o lecer-, recomendan a incorporación de contidos procedentes doutras disciplinas como a socioloxía, a antropoloxía, a economía, ou a ecoloxía, que ofrecen perspectivas de análise diferentes para lograr o obxectivo común, que é o coñecemento da realidade social.

Para a análise da dimensión espacial, o enfoque ecoxeográfico permite tomar en consideración as múltiples variables -naturais e antrópicas- que conforman un espazo e, ademais, atende o dinamismo interno de cada variable e das súas interaccións.

A paisaxe, como unidade espacial de análise ecoxeográfica, ten especial relevancia e permite abordar o estudo dos problemas a que a xeografía debe dar reposta.

A historia proporciona ao alumnado un coñecemento global que resulta necesario para entender o presente e para mellorar o futuro. É preciso tamén facer emerxer no seu estudo suxeitos históricos ata hai pouco moi silenciados, como as mulleres, a clase obreira, os pobres... dándolles o protagonismo que lles corresponde e que vai permitir unha renovación do discurso histórico.

En ambas as dúas materias é moi importante adquirir un vocabulario conceptual propio e a capacidade para utilizalo e xeneralizalo correctamente. Do mesmo xeito, procurarase enfiar ao longo do currículo de todos os cursos tres elementos de análise que son imprescindibles para comprender a realidade social: a historia, o espazo e os recursos.

Por outra parte, as dúas materias permiten desenvolver unha metodoloxía que compare o inmediato e o afastado, o propio e o alleo, o máis concreto e o máis abstracto, xustificando así a importancia que no currículo reciben os aspectos da xeografía, a historia e a cultura de Galicia.

No referido aos contidos metodolóxicos, prestarase especial atención á interpretación de fontes de diversa tipoloxía, á comprensión da multicausalidade e á intencionalidade na interpretación dos procesos, ao uso adecuado da información e ao manexo da documentación.

A finalidade das materias impartidas polo departamento de xeografía e Historia concretaríase en dar unha visión global do mundo e un conxunto de valores para que os alumnos e alumnas adopten unha actitude ética e comprometida dentro dunha sociedade plural e solidaria.

1.2. CONTEXTUALIZACIÓN

A programación establécese nun contexto de alumnado de Educación Secundaria Obrigatoria, Bacharelato e Educación para Adultos. O alumnado é fundamentalmente rural, pois procede de Pontearreas e os núcleos rurais de dito concello. Temos pois unha poboación bastante dispersa que concentra os servizos no núcleo principal que é Pontearreas, o que dificulta o acceso a boa parte do alumnado ós servizos culturais ou de lecer.

A maior parte do noso alumnado emprega as dúas linguas, pero coa tendencia crecente a que o castelán sexa a lingua materna.

En canto ó departamento de Xeografía e Historia está composto por catro profesores que imparten as materias da ESO e Bacharelato, e un profesor especialista en galego que impartirá o Ámbito Social na Educación de Adultos.

As materias do departamento son : Xeografía e Historia nos catro cursos da ESO, Historia do Mundo Contemporáneo en 1º de Bacharelato, Hª da Arte, Historia de España e Xeografía de España en 2º de Bacharelato.

1.3. LEXISLACIÓN BÁSICA DE REFERENCIA

Lei Orgánica 2/2006, do 3 de maio, de Educación (LOE), modificada parcialmente pola Lei Orgánica 8/2013, do 9 de decembro, para a mellora da calidade educativa (LOMCE).

Real Decreto 1105/2014, do 26 de decembro, polo que se establece o currículo básico da Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato (BOE do 3 de xaneiro de 2015).

Orde ECD/65/2015, do 21 de xaneiro, pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a educación secundaria obrigatoria e o bacharelato (BOE do 29 de xaneiro).

Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 29 de xuño)

Orde do 15 de xullo de 2015 pola que se establece a relación de materias de libre configuración autonómica de elección para os centros docentes nas etapas de educación secundaria obrigatoria e bacharelato, e se regula o seu currículo e a súa oferta (DOG do 21 de xullo).

Instrucións do 30 de xullo 2020, da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa, en relación ás medidas educativas que se deben adoptar no curso académico 2020/2021, nos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia nos que se imparten as ensinanzas da educación infantil, da educación primaria, da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato.

1.4. ORGANIZACIÓN DOCENTE

NIVEL	MATERIA	GRUPOS	HORAS GRUPO	TOTAL HORAS
1º ESO	Xeografía e historia	3	3	9
2º ESO	Xeografía e Historia	3	3	9
	Oratoria	1	1	1
3º ESO	Xeografía e Historia	3	3	9
4º ESO	Xeografía e Historia	3	3	9
1º BACH	Hª do Mundo Contemporáneo	1	4	4
2º BACH	Historia da Arte	1	4	4
	Historia de España	3	3	9
	Xeografía	1	4	4

PROFESOR/A	CURSO E MATERIA	HORAS
Yolanda del Campo	Xeografía e Historia 1º ESO	9
	Xeografía e Historia 2º ESO	9
Adrián Barreiro	Xeografía e Historia 4º ESO	9
	Historia de España	9
Xurxo Gómez	Economía*	6
	Historia do Mundo Contemporáneo 1º BAC	4
	Historia da Arte 2º BAC	4
Lucía Fernández	Xeografía e Historia 3º ESO	9
	Oratoria 2º ESO	1
	Xeografía 2º BAC	4
	Cultura Clásica 3º ESO*	3

* Estas materias non pertencen ao Departamento de Xeografía e Historia.

2. ESO: ASPECTOS COMÚNS

2.1. CONTRIBUCIÓN DA XEOGRAFÍA E HISTORIA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE NA ESO

C. Clave	Contribución da materia de Xeografía e Historia
CCL	<ul style="list-style-type: none"> Adquirindo e empregando un vocabulario específico propio das materias a traballar Practicando a lectura comprensiva Comunicando de xeito adecuado, con rigor e precisión, a información xerada en distintos contextos Empregando a argumentación de xeito oral e escrito para fundamentar as propias ideas.

	<ul style="list-style-type: none"> • Rexeitando a linguaxe discriminatoria pola orixe ou polo xénero
CMCT	<ul style="list-style-type: none"> - Adquirindo unha actitude positiva baseada no respecto á verdade na busca da certeza a través do razoamento. - Utilizando correctamente as ferramentas matemáticas para a análise de gráficos e táboas estatísticas de contidos xeográficos e históricos - Manexando aspectos cuantitativos e espaciais da realidade a través de operacións sinxelas coma porcentaxes, proporcións ou escalas numéricas e gráficas.
CD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Promovendo a busca, selección e comunicación de información para conformar novos coñecementos significativos ▪ Interpretando información en linguaxe non verbal (información icónica e cartográfica) ▪ Favorecendo unha adecuada alfabetización no uso das TIC tanto na procura da información, coma na súa presentación
CAA	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Organizando información para facilitar a súa recuperación en diferentes contextos (sínteses, mapas conceptuais, liñas do tempo,...) ▪ Dando protagonismo á curiosidade intelectual no proceso de aprendizaxe ▪ Favorecendo o interese pola formación continua
CSC	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Compreendendo e analizando de forma crítica os códigos de conduta e os usos das distintas sociedades. ▪ Compreendendo os conceptos básicos relativos ao individuo, ao grupo, á organización do traballo, á igualdade e á non discriminación. ▪ Recoñecendo as dimensións intercultural e socioeconómica das sociedades europeas. ▪ Compreendendo como se formulan os conceptos de democracia, xustiza, igualdade, cidadanía e dereitos civís. ▪ Analizando e valorando as seguintes destrezas: <ul style="list-style-type: none"> – A habilidade para interactuar eficazmente no ámbito público e para manifestar solidariedade e interese por resolver os problemas que lle afecten á comunidade. – A reflexión crítica e creativa e a participación construtiva nas actividades da comunidade ou do ámbito mediato e inmediato. – A toma de decisións nos contextos local, nacional ou europeo e, en particular, mediante o exercicio do voto e da actividade social e cívica.
CSIEE	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fomentando o traballo cooperativo, a toma de decisións e o manexo de habilidades sociais ▪ Promovendo a avaliación da información xerada para convertela en coñecemento ▪ Cotexando o aprendido a partir dos propios erros
CCEC	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Coñecendo as diferentes manifestacións culturais e artísticas para acadar unha actitude de defensa e preservación do patrimonio ▪ Analizando as mostras artísticas e culturais ▪ Promovendo habilidades perceptivas e de sensibilización que posibilite o interese pola expresión artística en distintos contextos de espazo e tempo. ▪ Aproximándoo á linguaxe audiovisual cunha actitude aberta, respectuosa e crítica.

2.2. OBXECTIVOS XERAIS DA ESO RELACIONADOS COAS COMPETENCIAS BÁSICAS (ADAPTADOS AO CONTEXTO DO CENTRO E DO ALUMNADO)

OBXECTIVOS	COMPETENCIAS CLAVE
a) Asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto ás demais persoas, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e os grupos, exercitarse no diálogo, afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comúns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.	Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.

b) Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.	Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender
c) Valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar a discriminación das persoas por razón de sexo ou por calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller.	Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender Comunicación lingüística.
d) Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como rexeitar a violencia, os prexuízos de calquera tipo e os comportamentos sexistas, e resolver pacificamente os conflitos.	Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
e) Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información, para adquirir novos coñecementos con sentido crítico. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.	Comunicación lingüística. Competencia dixital Aprender a aprender. Competencias sociais e cívicas.
f) Concibir o coñecemento científico como un saber integrado, que se estrutura en materias, así como coñecer e aplicar os métodos para identificar os problemas en diversos campos do coñecemento e da experiencia.	Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía Comunicación lingüística. Aprender a aprender.
g) Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender.
h) Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, na lectura e no estudo da literatura.	Comunicación lingüística. Conciencia e expresións culturais. Competencias sociais e cívicas. Aprender a aprender.
l) Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e da historia propias e das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo.	Conciencia e expresións culturais. Comunicación lingüística. Competencias sociais e cívicas.
m) Coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo e o das outras persoas, respectar as diferenzas, afianzar os hábitos de coidado e saúde corporais, e incorporar a educación física e a práctica do deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade. Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados coa saúde, o consumo, o coidado dos seres vivos e o medio ambiente, contribuíndo á súa conservación e á súa mellora.	Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Competencias sociais e cívicas

n) Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.	Comunicación lingüística. Conciencia e expresións culturais. Competencias sociais e cívicas. Aprender a aprender.
ñ) Coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia, participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito.	Comunicación lingüística. Conciencia e expresións culturais. Competencias sociais e cívicas. Aprender a aprender.

2.3. CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS

2.3.1. Principios xerais

A metodoloxía empregada vai ser significativa, partindo dos coñecementos previos do alumnado. Procurase que os alumnos tomen parte activa na súa formación polo que se lles motivará para a realización de pequenos traballos de investigación, de búsqueda de información concreta sobre un personaxe ou aspecto do tema que eles terán que expoñer cando xurda na clase o aspecto que se lle encargou buscar.

Así mesmo traballarán con textos xeográficos e históricos, adaptados a este nivel, para aprender a comprender a importancia dos mesmos e poder facer pouco a pouco un pequeno comentario. Deste xeito buscaremos unha participación máis activa do alumnado limitando as clases maxistras e fomentando a participación.

Tamén se incidirá na consecución de procedementos como lectura de mapas, realización de pirámides de idade, análise básico de obras de arte.

Cada alumno elaborará un caderno de clase no que recollerá todos os apuntamentos, actividades, materiais didácticos aportados polo profesor,.etc.

O caderno debe estar correcto na súa presentación, contido e escritura. Con certa periodicidade poderá ser revisado polo profesor.

Será pois unha metodoloxía didáctica, activa e participativa, favorecendo o traballo individual e o cooperativo do alumnado, así como o logro dos obxectivos e das competencias correspondentes.

2.3.2. Actividades e estratexias de ensino aprendizaxe por temas

(Están recollidas nun documento específico do proxecto editorial que utilizará o profesorado encargado de impartir a materia).

- Organización dos contidos por medio de esquemas e sínteses, o máis sinxelo, ata lograr a realización de organigramas e mapas conceptuais
- Corrección na expresión cunha linguaxe específica da disciplina.

- Comprensión dos contidos dentro dun proceso continuo de construción dos coñecementos. Elaboración de traballos de indagación a partir de fontes diversas (escritas, mapas, imaxes, audiovisuais, informáticas...)
- Resolución de problemas diversos a través de debates, argumentacións.
- Creación de material TIC por parte do alumnado (presentacións...).

2.3.3. Guía de secuenciación do traballo na aula

Motivación:

- Actividade de exploración de ideas e coñecementos previos.
- Formulación de cuestións que favorezan unha aprendizaxe significativa.
- Presentación da actividade con mapas, gráficos, textos, fotos, etc.

Información do profesor/a:

- Información básica para todo o alumnado.
- Explicación oral significativa, apoiándose no libro de texto, en presentacións ...
- Subliñado de ideas principais que vertebran de xeito coherente a evolución e os cambios en aspectos fundamentais.
- Desenvolvemento dos temas de xeito acumulativo e progresivo. Cada nova unidade se sustenta no traballado anteriormente.
- Tratamento de fontes documentais que se consideren necesarias, sexan tomadas do libro de texto ou aportadas polo docente, a fin de fomentar os procedementos de indagación e comprensión.
- Fomento da participación, a reflexión e a confrontación de ideas.
- Información complementaria para reforzo e apoio.
- Información complementaria para afondamento e ampliación.

Traballo persoal:

- Lectura e comprensión de textos.
- Análise de documentos, pequenas investigacións, etc.
- Resposta a preguntas.
- Comentario de documentos, mapas, imaxes, etc.
- Elaboración de mapas, gráficos, sínteses ou mapas conceptuais.
- Memorización comprensiva.

2.4. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

a. Libros de texto do alumnado:

Xeografía e Historia 2º ESO, E-dixgal (libro dixital).

Xeografía e Historia 4º ESO, E-dixgal (libro dixital).

b. Cadernos de Actividades para reforzar contidos básicos do Libro do alumnado. Por outro lado, en combinación co resto de materiais, constitúen un instrumento para atender as necesidades individuais do alumnado, xa que permiten practicar aqueles coñecementos que secuencian os

distintos temas.

c. Recursos Didácticos

- *Enderezos da Internet.* Cada tema dispón de enderezos da Internet que serven para reforzar e complementar os contidos, habilidades e competencias traballadas en cada tema.
- *Actividades de Avaliación Inicial.* Unha páxina de actividades deseñadas para avaliar os coñecementos previos do alumnado antes de iniciar o estudo de cada un dos temas.
- *Actividades de Reforzo e Ampliación.* Unha páxina de actividades de reforzo e outra de ampliación para consolidar os coñecementos dos contidos do tema e ampliar algúns aspectos importantes.
- *Actividades de Avaliación Final.* Preguntas que seguen o modelo das avaliacións de diagnóstico para a Educación Secundaria Obrigatoria para avaliar o nivel de logro de cada un dos Estándares de Aprendizaxe acadado polo alumnado.

d. Outros recursos bibliográficos.

Utilizaranse recursos bibliográficos procedentes da Biblioteca do instituto e do departamento de Xeografía e Historia. Son dicionarios, atlas históricos e xeográficos, e libros de temática diversa sobre a xeografía, a historia e a arte.

e) **Materiais de reprografía.** Exercicios, apuntamentos, ou calquera outro tipo de material elaborado ou seleccionado polo profesor, fotocopiado nas instalacións do centro e entregado aos alumnos.

f) **Medios informáticos.** Uso dos ordenadores de aula, aula de audiovisuais, aula de informática.

g) **Medios audiovisuais.** Canón e encerado dixital en todas as aulas.

2.5. CRITERIOS SOBRE AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO

2.5.1. CRITERIOS DE AVALIACIÓN

2.5.1.1. Avaliación inicial (apdo. 2.8)

2.5.1.2. Avaliación continua

A avaliación continua desenvólvese ó longo do curso a través de probas e observacións. O profesorado avaliará unha selección de actividades do libro de texto e/ou outras que considere necesarias e, de ser o caso, actividades de reforzo e ampliación a través dos estándares de aprendizaxe especificados máis arriba.

Dado que se han ter en conta todos os elementos que configuran o currículo (competencias, obxectivos, contidos, criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe) á vez que ten tanto un carácter cualitativo como explicativo, valorarase tanto o traballo diario como as probas e prácticas. O alumnado deberá amosar as seguintes habilidades:

- Capacidade comprensiva dos feitos tratados
- Capacidade sintética á hora de expoñer os seus coñecementos.
- Capacidade discursiva tanto no fondo como na forma na exposición dos coñecementos que posúe.

Periodicidade coa que se farán as probas

Realizaranse unha ou máis probas por avaliación, segundo a programación de aula de cada grupo, que ten en conta o número de estándares, o nivel do grupo e os criterios do profesorado. O peso (porcentaxe) de cada unha de ditas probas sobre a nota final da avaliación dependerá do criterio do profesor/a da materia.

En todo caso, o alumnado que non puidera realizar a proba na data prevista deberá xustificar a falta a través do mecanismo establecido no centro para poder facer dita proba noutra data diferente á programada. O alumno que non xustifique a falta, examínase na recuperación da avaliación correspondente.

Para facer media nas probas, e así superar a avaliación, a nota mínima en cada unha delas debe ser de 3.

Se un alumno “copia” nun exame segúrese o protocolo do centro ao respecto.

Acórdase que as faltas de ortografía poderán ser obxecto de penalización e determínase que cada falta grave suporá unha décima.

Recuperación dunha avaliación non superada

O alumnado que non aprobe unha avaliación poderá realizar unha proba de recuperación despois de cada avaliación non superada. Entenderase que a avaliación está superada cando a cualificación sexa igual ou superior a 5 puntos en dita proba de recuperación.

Exame global de recuperación: o alumnado que teña unha soa avaliación suspensa presentárase unicamente a esa avaliación. Con dúas ou tres suspensas deberá recuperar toda a materia. A recuperación da 3ª avaliación coincidirá co exame global.

2.5.1.3. Avaliación ordinaria

Con carácter xeral, para aprobar a materia requírese a superación das tres avaliacións (nota de 5).

A Avaliación Final Ordinaria é o resultado da nota media das tres avaliacións sen redondeo e da aplicación do redondeo final.

2.5.1.4. Avaliación extraordinaria

Os alumnos e alumnas que non superen a materia na avaliación ordinaria do mes de xuño poderán realizar unha proba nas datas establecidas ao efecto pola Consellería de Educación e segundo o calendario e horario fixado polo Centro, que será cualificada de 0 a 10 puntos (NP para os que non se presenten ao exame).

A nota do exame representará o 100% da cualificación da avaliación extraordinaria.

2.5.2. CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

A cualificación de cada trimestre ou avaliación será o resultado da suma das cualificacións obtidas polo alumno nos seguintes apartados, de acordo coa ponderación proposta para cada un deles:

Instrumentos de avaliación	Observacións	Ponderación
		1º-2º-3º-4º ESO
Probas escritas ou orais	Cada proba valorarase de 0 a 10 puntos. O peso (porcentaxe) de cada unha de ditas probas sobre a nota final da avaliación dependerá do criterio do profesor/a da materia. Se algunha das probas non supera o mínimo de 3 puntos sobre 10, non se fará media para obter a porcentaxe indicada.	90%
Rúbrica de observación do traballo diario	Analizarase o traballo de aula e a participación.	10%

Valoración:

- A valoración das probas farase de acordo cos criterios de corrección establecidos polo profesor en cada unha delas.
- Na valoración do traballo de aula e da participación seguiranse os criterios de corrección establecidos en cada caso polo profesor.

2.5.3. CRITERIOS XERAIS NAS ACTIVIDADES DE APOIO, REFORZO, RECUPERACIÓN E AMPLIACIÓN PARA O PERÍODO COMPRENDIDO ENTRE A 3ª AVALIACIÓN E A AVALIACIÓN FINAL NA ESO.

O alumnado que supere as 3 avaliacións (cualificación dun 5 ou superior en cada unha das avaliacións) realizará durante este período unha serie de actividades de reforzo e ampliación da mesma. A nota final será o resultado da media das 3 avaliacións (previa redondeo), con redondeo final ao número enteiro máis próximo.

Aquel alumnado que teña suspensa unha das 3 avaliacións, realizará actividades de apoio e reforzo sobre os contidos de dita avaliación co obxectivo de preparar unha proba que terá lugar ao final do mencionado período. No caso de aprobar dita proba (cualificación dun 5 ou superior), consideraríase superada a materia. A nota final será o resultado da media das 3 avaliacións (previa redondeo), con redondeo ao número enteiro máis próximo.

Aquel alumnado que teña suspensas 2 ou 3 avaliacións realizará actividades de apoio e reforzo dos contidos básicos do curso, co obxectivo de preparar unha proba que terá lugar ao final do mencionado período. No caso de aprobar dita proba (cualificación dun 5 ou superior) considerarase superada a materia e a nota final será o resultado da mesma con redondeo ao número enteiro máis próximo.

2.5.4. CRITERIOS DE PROMOCIÓN DO ALUMNADO

Os establecidos na normativa correspondente.

2.6. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DE ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE

2.6.3. SEGUIMIENTO, POR ESTÁNDARES, ENTRE A PROGRAMACIÓN TEMPORAL PREVISTA E A REAL

(ver na programación específica de cada nivel)

2.6.4. INDICADORES DE LOGRO DO PROCESO DE ENSINO

Indicadores de logro do proceso de ensino	Escala
---	--------

	1	2	3	4
1. O nivel de dificultade foi adecuado ás características do alumnado.				
2. Conseguiuse crear un conflito cognitivo que favoreceu a aprendizaxe.				
3. Conseguiuse motivar para lograr a actividade intelectual e física do alumnado.				
4. Conseguiuse a participación activa de todo o alumnado.				
5. Contouse co apoio e coa implicación das familias no traballo do alumnado.				
6. Mantívoase un contacto periódico coa familia por parte do profesorado.				
7. Adoptáronse as medidas curriculares adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.				
8. Adoptáronse as medidas organizativas adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.				
9. Atendeuse adecuadamente á diversidade do alumnado.				
10. Usáronse distintos instrumentos de avaliación.				
11. Dáse un peso real á observación do traballo na aula.				
12. Valorouse adecuadamente o traballo colaborativo do alumnado dentro do grupo.				

2.6.5. INDICADORES DE LOGRO DA PRÁCTICA DOCENTE

Indicadores de logro da práctica docente	Escala			
	1	2	3	4
1. Como norma xeral, fanse explicacións xerais para todo o alumnado.				
2. Ofrecense a cada alumno/a as explicacións individualizadas que precisa.				
3. Elabóranse actividades atendendo á diversidade.				
4. Elabóranse probas de avaliación adaptadas ás necesidades do alumnado con NEAE.				
5. Utilízanse distintas estratexias metodolóxicas en función dos temas a tratar.				
6. Combínase o traballo individual e en equipo.				
7. Poténcianse estratexias de animación á lectura.				
8. Poténcianse estratexias tanto de expresión como de comprensión oral e escrita.				
9. Incorporáanse as TIC aos procesos de ensino – aprendizaxe.				
10. Préstase atención aos elementos transversais vinculados a cada estándar.				
11. Ofrecense ao alumnado de forma rápida os resultados das probas / traballos, etc.				
12. Analízanse e coméntanse co alumnado os aspectos máis significativos derivados da corrección das probas, traballos, etc.				
13. Dáselle ao alumnado a posibilidade de visualizar e comentar os seus acertos e erros.				
14. Grao de implicación do profesorado nas funcións de tutoría e orientación.				
15. Adecuación, logo da súa aplicación, das ACS propostas e aprobadas.				
16. As medidas de apoio, reforzo, etc. están claramente vinculadas aos estándares.				
17. Avalíase a eficacia dos programas de apoio, reforzo, recuperación, ampliación...				

2.7. ORGANIZACIÓN DAS ACTIVIDADES DE SEGUIMENTO, RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DAS MATERIAS PENDENTES

a) Mecanismos para o seguimento:

Reunión de seguimento durante o recreo/hora de clase que determine o xefe do departamento.

Propostas de actividades e traballos para cada avaliación.

b) Avaliación:

a. A materia pendente será dividida en dous bloques. Cada un deles constará dun conxunto de exercicios que o alumnado deberá de entregar en tempo e forma, e dunha proba escrita. Os dous elementos a avaliar do primeiro bloque terán lugar na 1ª avaliación, mentras que os do segundo bloque desenvolveranse na 2ª avaliación.

b. Unha proba global ordinaria no mes de abril/maio para os que non aprobaran por parciais.

c. Unha proba extraordinaria para os que non aprobaran nin os parciais nin a proba global ordinaria.

c) Cualificación de cada avaliación ordinaria:

60% as probas escritas e 40% o conxunto de exercicios propostos para cada un dos dous bloques. A nota mínima, tanto nas probas escritas como nos exercicios propostos, para poder recuperar a materia terá que ser como mínimo dun 3.

A cualificación final será a media aritmética das obtidas nos dous bloques, con redondeo final.

d) Avaliación final: o exame representará o 100% da cualificación final.

e) Avaliación extraordinaria: o exame representará o 100% da cualificación final.

2.8. DISEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS A ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS SEUS RESULTADOS

Data prevista para a súa realización: durante os primeiros días do curso realizarase unha avaliación inicial dos coñecementos previos do alumnado que non terá peso nas avaliacións ordinarias. Con esta proba perséguese:

- Detectar que aspectos resultan máis descoñecidos polos alumnos co fin de incidir máis sobre eles ao longo do curso e impartir nocións básicas previas necesarias para poder comprendelos.
- Coñecer cales son os intereses do alumnado con respecto á materia e a súa motivación co fin de aproveitar os primeiros e modificar unha posible desmotivación.
- Facer que os alumnos aborden a materia de xeito activo e como un proceso do que eles forman parte.

Mecanismo para informar ás familias: o profesor informará ó titor ou titora correspondente na xunta de avaliación inicial e será aquel quen informe á súa vez, de ser o caso, ás familias.

Medidas individuais e/ou colectivas a adoptar como consecuencia dos seus resultados:

- Reorganización da distribución do alumnado na aula.
- Traballo cooperativo.
- Actividades de reforzo.
- Actividades de ampliación.
- Adopción de medidas de atención á diversidade en coordinación co departamento de orientación.

Consecuencias da proba: carece de valor académico.

2.9. MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Na intervención educativa debemos partir da base de que os alumnos son diferentes no seu ritmo de traballo, estilos de aprendizaxe, coñecementos previos, experiencias, etc. Todo iso sitúa aos docentes na necesidade de educar en e para a diversidade. Isto supón que a resposta á diversidade dos alumnos debe garantirse dende o mesmo proceso de planificación educativa. De aí que a atención á diversidade se articule en todos os niveis (centro, grupo de alumnos, e alumno concreto). Así se establecen os distintos graos de adaptación individualizada, o reforzo educativo e as adaptacións curriculares como resposta aberta e flexible aos diferentes problemas que se formulan no proceso educativo.

Para atender á diversidade, os preceptos legais establecen dous tipos de vías ou medidas: medidas ordinarias ou habituais e medidas específicas ou extraordinarias. As medidas específicas son unha parte importante da atención á diversidade, pero deben ter un carácter subsidiario:

-Ordinarias: as adaptación do currículo da ESO, o reforzo educativo, a orientación educativa e a integración escolar.

-Específicas: as adaptacións curriculares (ACIs), os programas de mellora da aprendizaxe e do rendemento (PMAR) e os ciclos formativos de formación profesional básica (FPB).

Medidas ordinarias	
Organizativas	Curriculares
a) Non están previstos tempos diferenciados ou horarios específicos. b) Tampouco espazos diferenciados. c) Materiais e recursos didácticos diferenciados: o departamento conta con materiais específicos de reforzo e ampliación para cada unidade didáctica	<ul style="list-style-type: none">• Adaptacións metodolóxicas para algún alumno / grupo, como traballo colaborativo en grupos heteroxéneos, tutoría entre iguais, aprendizaxe por proxectos, etc.• Adaptación dos tempos e/ou os instrumentos de avaliación para algún alumno/a.• Programa específico para alumnado repetidor da materia conforme as pautas aprobadas polo claustro.• Aplicación personalizada dese programa específico para repetidores da materia.

Medidas extraordinarias	
Organizativas	Curriculares
<ul style="list-style-type: none"> • De ser o caso, grupos de adquisición das linguas (para alumnado de incorporación tardía ao sistema educativo galego). • De ser o caso, grupos de adaptación da competencia curricular (alumnado de incorporación tardía ao sistema educativo galego). • Outras medidas organizativas: escolarización domiciliaria, escolarización combinada, etc. 	<ul style="list-style-type: none"> • Adaptacións curriculares na materia. • De ser o caso, agrupamento flexible ou específico autorizado na materia. • Alumnado con flexibilización na escolarización. • Descrición do protocolo de coordinación co profesorado que comparte co titular da materia os reforzos, apoios, adaptación, etc.(coordinación cos PT / AL / outro profesorado de apoio / profesorado do agrupamento / etc.)

Adaptacións Curriculares individualizadas (ACIs):

De ser o caso, estarán dirixidas a alumnos e alumnas que por diversas razóns educativas, sociais, culturais, por padecer déficit de calquera índole ou porposuír cualidades excepcionais, non poden seguir o proceso ordinario de ensino aprendizaxe sen medidas de modificación esencial do currículo de referencia. Entenderase por adaptación curricular as modificacións dun ou máis elementos do currículo, como son os obxectivos, os contidos e os criterios de avaliación.

Non se imparte no IES ciclo formativo de formación profesional básica (FPB).

Programa de mellora da aprendizaxe e do rendemento (PMAR):

No presente curso académico, **o noso departamento segue sen impartir** o Ámbito Lingüístico e Social en ningún dos niveis.

2.10. CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS QUE SE TRABALLARÁN

(concretados e relacionados cos estándares na táboa)

As medidas concretas coas que traballaremos en Xeografía e Historia os elementos transversais son, basicamente, os seguintes: a expresión oral e escrita e o emprego das tecnoloxías; a educación cívica, a educación para o respecto aos dereitos humanos e a paz, a educación para a igualdade entre os sexos e a prevención da violencia; a educación ambiental e o fomento do espírito emprendedor.

A Expresión oral e escrita, así como a comprensión lectora traballarémola:

- Esixíndose unha boa redacción e presentación tanto dos exames como dos traballos que realicen ao longo do curso.
- Con postas en común sobre determinados aspectos, nos que deben facer un razoamento ben argumentado.
- Lendo artigos de prensa.
- Cos debates por equipos.
- Coas exposicións orais.
- Coa lectura de textos históricos e xeográficos, contribuíndo a hora de lectura semanal.

O desenvolvemento para a igualdade a todos os niveis e a concienciación para evitar todo tipo de violencia traballarémola:

- Desenvolvendo actitudes dialogantes para potenciar a tolerancia e o respecto das ideas, crenzas ou costumes diferentes ás propias.

- Desenvolver actitudes de rexeitamento ante as desigualdades sociais e económicas dos individuos e dos colectivos sociais.
- Corrixindo xuízos sexistas, dando un tratamento equilibrado ó papel desempeñado polos homes e as mulleres no desenvolvemento dos acontecementos históricos
- Coñecendo e valorar a loita das mulleres polos seus dereitos
- Valorando o papel das mulleres nos avances da sociedade ao longo da historia e en todos os seus aspectos
- Participando en debates con actitude crítica e tolerante, argumentando as opinións propias e empregando o diálogo como medio de resolución das diferenzas de actitude e de pensamento
- Analizando conflitos socioeconómicos e políticos, tanto presente como da historia pasada con actitude crítica e construtiva, fuxindo de posicións e solucións maniqueas.

Os valores para a democracia, o pluralismo político e a igualdade a nivel xeral traballarémola:

- Coñecendo e valorando as dificultades polas que atravesaron os homes e mulleres para conseguir os dereitos e liberdades ao longo da Historia.
- Analizando e estudando problemas con dimensión ética dun mundo cada vez mais globalizado: gasto armamentístico, drama dos refuxiados e inmigrantes, explotación laboral, desigualdades ricos-pobres...
- Valorando a democracia como o mellor sistema para solucionar problemas de conflitividade social e política.
- Apreciando os dereitos e as liberdades humanos como dereitos irrenunciabes da humanidade ao longo da Historia.
- Promovendo actitudes democráticas e de solidariedade con outros pobos e culturas.
- Axudando a formar un xuízo crítico e razoado dos pasos dados para a igualdade nas civilizacións grega e romana.

O desenvolvemento sustentable traballarémola:

- Coñecendo e valorando os logros da civilización romana na organización da súas cidades. E a súa preocupación polo benestar dos seus cidadáns.
- Analizando os valores e problemas das sociedades agrarias primitivas en comparación coas urbanas e a súa repercusión no medio ambiente e na calidade de vida.
- Valorando e respectando o patrimonio natural, histórico, cultural e artístico, asumindo a responsabilidade da súa conservación e mellora.

O afianzamento do espírito emprendedor traballarémola:

- Coa elaboración de diferentes investigacións a través de fontes diversas e a súa exposición.
- Co comentario de textos históricos e xeográficos onde o alumnado debe amosar a súa capacidade para sintetizar, relacionar causas e consecuencias e facer conclusións baseadas no seu coñecemento.
- Valorando nos traballos en grupo a boa organización e a distribución de tarefas feita.
- Valorando a realización dos traballos individuais por iniciativa propia.
- Insistindo na importancia do papel individual e o espírito de superación do home e a muller ao longo da historia.

3. XEOGRAFÍA E HISTORIA 2º ESO

3.1. CONTRIBUCIÓN DA XEOGRAFÍA E HISTORIA DE 2º ESO AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE

C. Clave	Xeografía e Historia de 2º de ESO
----------	-----------------------------------

CCL	<ul style="list-style-type: none"> • Localiza nun mapa físico mundial os elementos e as referencias físicas principais: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ríos e cadeas montañosas principais. • Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflectan os elementos máis importantes. • Explica as características xerais do relevo europeo. • Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa. • Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles. • Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. • Explica a diferenza entre os dous períodos en que se divide a prehistoria e describe as características básicas da vida en cada un. • Describe formas de organización socio-económica e política, novas ata entón, como os imperios de Mesopotamia e de Exipto. • Describe as principais características das etapas históricas en que se divide Exipto. • Explica como materializaban os exipcios a súa crenza na vida do alén. • Describe algunhas das diferenzas entre a democracia grega e as democracias actuais. • Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo.
CMCCT	<ul style="list-style-type: none"> • Interpreta como inflúen os movementos astronómicos na distribución da radiación solar e nas zonas bioclimáticas do planeta. • Analiza un mapa de fusos horarios e diferencia zonas do planeta de similares horas. • Clasifica e distingue distintas proxeccións, e compara unha proxección de Mercator con unha de Peters. • Clasifica e distingue tipos de imaxes de satélite e mapas. • Localiza un punto xeográfico nun planisferio e distingue os hemisferios da Terra e as súa principais características. • Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas. • Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo europeo e mundial. • Localiza nun mapa físico mundial os elementos e as referencias físicas principais: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ríos e cadeas montañosas principais. • Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflectan os elementos máis importantes. • Explica as características xerais do relevo europeo. • Localiza no mapa as principais unidades e elementos do relevo europeo. • Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa. • Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente. • Localiza nun mapa e en imaxes de satélite de Europa os principais espazos naturais. • Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles. • Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. • Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos. • Recoñece os cambios evolutivos ata chegar á especie humana. • Distingue etapas dentro da historia antiga. • Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. • Describe formas de organización socio-económica e política, novas ata entón, como os imperios de Mesopotamia e de Exipto. • Interpreta un mapa cronolóxico - xeográfico da expansión exipcia. • Dá exemplos representativos das áreas do saber grego e discute por que se considera que a cultura europea parte da Grecia clásica.
CD	<ul style="list-style-type: none"> • Interpreta como inflúen os movementos astronómicos na distribución da radiación solar e nas zonas bioclimáticas do planeta. • Analiza un mapa de fusos horarios e diferencia zonas do planeta de similares horas. • Clasifica e distingue distintas proxeccións, e compara unha proxección de Mercator con unha de Peters.

	<ul style="list-style-type: none"> • Clasifica e distingue tipos de imaxes de satélite e mapas. • Localiza un punto xeográfico nun planisferio e distingue os hemisferios da Terra e as súas principais características. • Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas. • Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo europeo e mundial. • Localiza nun mapa físico mundial os elementos e as referencias físicas principais: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ríos e cadeas montañosas principais. • Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflectan os elementos máis importantes. • Explica as características xerais do relevo europeo. • Localiza no mapa as principais unidades e elementos do relevo europeo. • Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa. • Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente. • Localiza nun mapa e en imaxes de satélite de Europa os principais espazos naturais. • Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.
CAA	<ul style="list-style-type: none"> • Interpreta como inflúen os movementos astronómicos na distribución da radiación solar e nas zonas bioclimáticas do planeta. • Analiza un mapa de fusos horarios e diferencia zonas do planeta de similares horas. • Clasifica e distingue distintas proxeccións, e compara unha proxección de Mercator con unha de Peters. • Clasifica e distingue tipos de imaxes de satélite e mapas. • Localiza un punto xeográfico nun planisferio e distingue os hemisferios da Terra e as súas principais características. • Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas. • Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo europeo e mundial. • Localiza nun mapa físico mundial os elementos e as referencias físicas principais: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ríos e cadeas montañosas principais. • Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflectan os elementos máis importantes. • Explica as características xerais do relevo europeo. • Localiza no mapa as principais unidades e elementos do relevo europeo. • Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa. • Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente. • Localiza nun mapa e en imaxes de satélite de Europa os principais espazos naturais. • Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles. • Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, sexan estas restos materiais ou textuais. • Compara dous relatos a distintas escalas temporais sobre as conquistas de Alexandre. • Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. • Explica a diferenza entre os dous períodos en que se divide a prehistoria e describe as características básicas da vida en cada un. • Analiza a transcendencia da revolución neolítica e o papel da muller nela. • Describe formas de organización socio-económica e política, novas ata entón, como os imperios de Mesopotamia e de Exipto. • Diferencia entre as fontes prehistóricas (restos materiais e ágrafos) e as fontes históricas (textos). • Interpreta un mapa cronolóxico - xeográfico da expansión exipcia. • Localiza nun mapa os principais exemplos da arquitectura exipcia e da mesopotámica. • Identifica trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de fontes históricas de diferentes tipos.

	<ul style="list-style-type: none"> • Describe algunhas das diferenzas entre a democracia grega e as democracias actuais. • Localiza nun mapa histórico as colonias gregas do Mediterráneo. • Elabora un mapa do imperio de Alexandre. • Contrasta as accións políticas da Atenas de Pericles co imperio de Alexandre Magno. • Confecciona un mapa coas etapas da expansión de Roma. • Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio medio de Roma antiga. • Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana. • Fai un mapa da Península Ibérica no que se reflicten os cambios administrativos na época romana. • Analiza exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade.
CSC	<ul style="list-style-type: none"> • Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado. • Nomea e identifica catro clases de fontes históricas. • Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, sexan estes restos materiais ou textuais. • Compara dous relatos a distintas escalas temporais sobre as conquistas de Alexandre. • Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. • Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos. • Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. • Recoñece os cambios evolutivos ata chegar á especie humana. • Distingue etapas dentro da historia antiga. • Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. • Explica a diferenza entre os dous períodos en que se divide a prehistoria e describe as características básicas da vida en cada un. • Analiza a transcendencia da revolución neolítica e o papel da muller nela. • Recoñece as funcións dos primeiros ritos relixiosos como os da "deusa nai". • Diferenza entre as fontes prehistóricas (restos materiais e ágrafos) e as fontes históricas (textos). • Interpreta un mapa cronolóxico - xeográfico da expansión exipcia. • Describe as principais características das etapas históricas en que se divide Exipto. • Explica como materializaban os exipcios a súa crenza na vida do alén. • Localiza nun mapa os principais exemplos da arquitectura exipcia e da mesopotámica. • Identifica trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de fontes históricas de diferentes tipos. • Describe algunhas das diferenzas entre a democracia grega e as democracias actuais. • Localiza nun mapa histórico as colonias gregas do Mediterráneo. • Elabora un mapa do imperio de Alexandre. • Contrasta as accións políticas da Atenas de Pericles co imperio de Alexandre Magno. • Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo. • Dá exemplos representativos das áreas do saber grego e discute por que se considera que a cultura europea parte da Grecia clásica. • Confecciona un mapa coas etapas da expansión de Roma. • Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio medio de Roma antiga. • Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana. • Fai un mapa da Península Ibérica no que se reflicten os cambios administrativos na época romana. • Analiza exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade. Entende o que significou a romanización en distintos ámbitos sociais e xeográficos.
CCEC	<ul style="list-style-type: none"> - Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado. - Nomea e identifica catro clases de fontes históricas. - Recoñece as funcións dos primeiros ritos relixiosos como os da "deusa nai". - Explica como materializaban os exipcios a súa crenza na vida do alén. - Localiza nun mapa os principais exemplos da arquitectura exipcia e da mesopotámica. - Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo.

	<ul style="list-style-type: none"> - Dá exemplos representativos das áreas do saber grego e discute por que se considera que a cultura europea parte da Grecia clásica. - Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana. - Analiza exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade. - Entende o que significou a romanización en distintos ámbitos sociais e xeográficos.
--	--

3.2. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS DE 2º ESO

- a) Coñecer o vocabulario específico das Ciencias Sociais
- b) Coñecer os aspectos físicos do mundo no que viven.
- c) Descubrir a relación existente entre os distintos elementos que configuran o medio natural.
- d) Valorar as repercusións que as actividades humanas teñen sobre o medio.
- e) Descubrir a relación existente entre o medio físico no que vivimos e a calidade de vida e contribuíu á súa defensa, conservación e mellora.
- f) Identificar os distintos medios naturais da terra, especialmente os de Galicia, España e Europa.
- g) Elaborar e interpretar climogramas. Interpretar mapas climáticos: fronte, borrasca, anticiclón...
- h) Obter información de diferentes fontes, tratala e comunicala os demais de forma organizada.
- i) Comprender e valorar as achegas das primeiras sociedades cazadoras e produtoras.
- j) Localizar no tempo e no espazo as civilizacións máis relevantes da antigüidade, en especial na Península Ibérica e en Galicia.
- k) Identificar as distintas achegas das civilizacións e sociedades históricas ó noso patrimonio histórico, cultural e artístico.
- l) Valorar e respectar o patrimonio histórico, lingüístico, cultural e artístico asumindo a responsabilidade que supón a súa conservación e mellora.
- m) Diferenciar as distintas sociedades e os elementos que as caracterizan.

3.3. SECUENCIACIÓN E TEMPORALIZACIÓN DOS CONTIDOS

UNIDADES DIDÁCTICAS						
CONTIDOS						
	LIBRO DE TEXTO ANAYA ISBN 9788469810521	Decreto 86/2015	Mínimos	Temporalización		
				Mes	Sesións (103)	
	Temas do libro de texto	Bloque B1	BLOQUE 1: O MEDIO FÍSICO			
	8	B1.1	Localización. Latitude e lonxitude.	X	Mar	2
		B1.2	Características xerais do medio físico de España e de Galicia.	X	Mar	2

9	B1.3	Medio físico de España: relevo e hidrografía.	X	Mar	1	
10	B1.4	Medio físico de Galicia: relevo e hidrografía.	X	Mar	1	
11	B1.5	Clima: elementos e factores. Diversidade climática da Península Ibérica e de Galicia.	X	Mar	2	
12	B1.6	Diversidade de paisaxes. Zonas bioclimáticas da Península Ibérica e de Galicia.	X	Mar	2	
	B1.7	Medio natural e problemas ambientais en España.	X	Mar	2	
	Bloque B2	BLOQUE 2: O ESPAZO HUMANO				
	B2.1	Poboación mundial: modelos demográficos e movementos migratorios.	X	Abr	2	
	B2.2	Poboación europea: distribución e evolución.		Abr	2	
8	B2.3	Poboación española: evolución, distribución e dinámica. Movementos migratorios.	X	Abr	2	
9	B2.4	Poboación de Galicia: evolución, distribución e dinámica. Movementos migratorios.	X	Abr	2	
10	B2.5	Proceso de urbanización no planeta.		Abr	2	
11	B2.6	A cidade e o proceso de urbanización europeo.		Maio	3	
12	B2.7	A cidade e o proceso de urbanización en España e en Galicia.	X	Maio	3	
	B2.8	Diversidade de medios naturais en España e en Galicia.	X	Maio	3	
	B2.9	Paisaxes no territorio español e galego.	X	Maio	3	
	B2.10	Principais retos e problemas ambientais en España.	X	Maio	6	
	Bloque B3	Bloque 3. A HISTORIA				
	B3.1	Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia.		Todos	2	
	B3.2	Fontes históricas.		Todos	2	
	B3.3	Cambio e continuidade.		Todos	2	
	B3.4	Tempo histórico.		Todos	2	
	B3.5	Vocabulario histórico e artístico.	X	Todos	2	
	B3.6	Idade Media: concepto e as subetapas (alta, plena e baixa Idade Media).	X	Out	3	
	B3.7	Caída do Imperio Romano en Occidente: división política e invasións xermánicas. Imperio Bizantino e reinos xermánicos.	X	Out	2	
	B3.8	Feudalismo.	X	Nov	6	
	B3.9	Islam. Península Ibérica: invasión musulmá. Evolución de Al-Andalus e dos reinos cristiáns.	X	Nov	6	
	B3.10	Reconquista e repoboación.	X	Dec	8	
	B3.11	Expansión comercial europea e recuperación das cidades. Crise da baixa Idade Media: a 'Peste Negra' e as súas consecuencias.	X	Xan	12	
	B3.12	Arte románica, gótica e islámica.	X	Feb	9	

1ª avaliación	unidades 1-4	Libro de texto Anaya
2ª avaliación	Unidades 5-8	
3ª avaliación	Unidades 9-12	

3.4. RELACIÓN ENTRE OS DISTINTOS ASPECTOS DO CURRÍCULO

Obx	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp. clave
Bloque 1. O medio físico				
b e f g	B1.1. Localización. Latitude e lonxitude.	B1.1. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou nunha imaxe de satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas.	XHB1.1.1. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa de España e de Galicia, utilizando datos de coordenadas xeográficas.	CAA CMCCT CD
b e f g h	B1.2. Características xerais do medio físico de España e de Galicia.	B1.2. Ter unha visión global do medio físico de España e de Galicia, e das súas características xerais.	XHB1.2.1. Enumera e describe as peculiaridades do medio físico español e galego.	CAA CMCCT CD CCL
b e f g h	B1.3. Medio físico de España: relevo e hidrografía.	B1.3. Situar no mapa de España as unidades e os elementos principais do relevo peninsular, así como os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos.	XHB1.3.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo español.	CAA CMCCT CD
			XHB1.3.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de España.	CAA CMCCT CD CCL
b e f g h	B1.4. Medio físico de Galicia: relevo e hidrografía.	B1.4. Situar no mapa de Galicia as unidades e os elementos principais do relevo, así como os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos.	XHB1.4.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo galego.	CAA CMCCT CD
			XHB1.4.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de Galicia.	CAA CMCCT CD CCL
b e f g h	B1.5. Clima: elementos e factores. Diversidade climática da Península Ibérica e de Galicia.	B1.5. Coñecer e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico español e galego.	XHB1.5.1. Localiza nun mapa os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos de España.	CAA CMCCT CD CCL
			XHB1.5.2. Analiza e compara as zonas bioclimáticas españolas utilizando gráficos e imaxes.	CAA CMCCT CD
			XHB1.5.3. Localiza nun mapa os espazos bioclimáticos de Galicia.	CAA CMCCT CD

b e f g m	B1.6. Diversidade de paisaxes. Zonas bioclimáticas da Península Ibérica e de Galicia.	B1.6. Coñecer os principais espazos naturais de España e de Galicia.	XHB1.6.1. Distingue e localiza nun mapa as paisaxes de España e de Galicia.	CAA CMCCT CD
b e f g h m ñ	B1.7. Medio natural e problemas ambientais en España.	B1.7. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o ambiente español e galego, e as súas consecuencias.	XHB1.7.1. Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais en España e en Galicia, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles.	CAA CMCCT CD CCL
Bloque 2. O espazo humano				
b c e f g	B2.1. Poboación mundial: modelos demográficos e movementos migratorios.	B2.1. Comentar a información en mapas do mundo sobre a densidade de poboación e as migracións.	XHB2.1.1. Localiza no mapa mundial os continentes e as áreas máis densamente poboadas.	CAA CMCCT CSC CD
			XHB2.1.2. Explica o impacto das ondas migratorias nos países de orixe e nos de acollemento.	CAA CMCCT CSC CD
b c e f g h	B2.2. Poboación europea: distribución e evolución.	B2.2. Analizar a poboación europea no relativo á súa distribución, evolución e dinámica, e ás súas migracións e políticas de poboación.	XHB2.2.1. Explica as características da poboación europea.	CAA CCL CSC CD
			XHB2.2.2. Compara entre países a poboación europea segundo a súa distribución, a súa evolución e a súa dinámica.	CAA CMCCT CSC CD CCL
b c e f g h	B2.3. Poboación española: evolución, distribución e dinámica. Movementos migratorios.	B2.3. Analizar as características da poboación española, a súa distribución, dinámica e evolución, e os movementos migratorios.	XHB2.3.1. Explica a pirámide de poboación de España e das súas comunidades autónomas.	CAA CMCCT CSC CD CCL
			XHB2.3.2. Analiza en distintos medios os movementos migratorios nas últimas tres décadas en España.	CAA CMCCT CSC CD CCL
b	B2.4. Poboación de Galicia: evolución,	B2.4. Analiza as características da poboación de Galicia,	XHB2.4.1. Coñece o proceso da emigración galega, as súas etapas e os destinos	CAA

c e f g h	distribución e dinámica. Movementos migratorios.	a súa distribución, dinámica e evolución, e os movementos migratorios	principais.	CMCCT CSC CD CCL
b c e f g h	B2.5. Proceso de urbanización no planeta.	B2.5. Sinalar nun mapamundi as grandes áreas urbanas, e identificar e comentar o papel das cidades mundiais como dinamizadoras da economía das súas rexións.	XHB2.5.1. Realiza un gráfico con datos da evolución do crecemento da poboación urbana no mundo.	CAA CMCCT CSC CD CCL
			XHB2.5.2. Sitúa no mapa do mundo as vinte cidades máis poboadas, di a que país pertencen e explica a súa posición económica.	CAA CMCCT CSC CD CCL
b c e f g h	B2.6. A cidade e o proceso de urbanización europeo.	B2.6. Comprender o proceso de urbanización, os seus pros e os seus contras en Europa.	XHB2.6.1. Resume elementos que diferencien o urbano e o rural en Europa.	CAA CMCCT CSC CD CCL
			XHB2.6.2. Distingue os tipos de cidades do noso continente.	CAA CMCCT CSC CD CCL
b c e f g h ñ	B2.7. A cidade e o proceso de urbanización en España e en Galicia.	B2.7. Recoñecer as características das cidades españolas e galegas, e as formas de ocupación do espazo urbano.	XHB2.7.1. Interpreta textos que expliquen as características das cidades de España e de Galicia, axudándose de internet ou de medios de comunicación escrita.	CAA CMCCT CSC CD CCL
b c e f g h m ñ	B2.8. Diversidade de medios naturais en España e en Galicia.	B2.8. Coñecer os principais espazos naturais protexidos a nivel peninsular e insular.	XHB2.8.1. Sitúa os parques naturais españois nun mapa, e explica a situación actual dalgúns deles.	CAA CMCCT CSC CD CCL
			XHB2.8.2. Elabora gráficos de distinto tipo (lineais, de barra e de sectores) en soportes virtuais ou analóxicos, que reflectan información económica e demográfica de países ou áreas xeográficas a partir dos datos elixidos.	CAA CMCCT CCL CD
b c e f	B2.9. Paisaxes no territorio español e galego.	B2.9. Identificar as principais paisaxes humanizadas españolas e galegas, e identificalas por comunidades autónomas.	XHB2.9.1. Clasifica as principais paisaxes humanizadas españolas a través de imaxes.	CAA CMCCT CSC CD

g h m ñ				CCL
b c e f g h m ñ	B2.10. Principais retos e problemas ambientais en España.	B2.10. Coñecer e analizar os problemas e os retos ambientais que afronta España, a súa orixe e as posibles vías para afrontar estes problemas.	XHB2.10.1. Compara paisaxes humanizadas españolas segundo a súa actividade económica.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Bloque 3. A historia				
f l ñ	B3.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia.	B3.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles.	XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado.	CSC CCEC
g l ñ	B3.2. Fontes históricas.	B3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas, e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas.	XHB3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.	CSC CAA
			XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan estas restos materiais ou textuais.	CSC CAA
l ñ	B3.3. Cambio e continuidade.	B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación.	XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	CSC CMCCT
			XHB3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	CSC CMCCT
f l ñ	B3.4. Tempo histórico.	B3.4. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía).	XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	CSC CMCCT
l h ñ	B3.5. Vocabulario histórico e artístico.	B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado.	XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.	CSC CCL
g l	B3.6. Idade Media: concepto e as subetapas (alta, plena e baixa Idade Media).	B3.6. Caracterizar a alta Idade Media en Europa e recoñecer a dificultade da falta de fontes históricas neste período.	XHB3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.	CSC CAA
a c d g l	B3.7. Caída do Imperio Romano en Occidente: división política e invasións xermánicas. Imperio Bizantino e reinos xermánicos.	B3.7. Describir a nova situación económica, social e política dos reinos xermánicos.	XHB3.7.1. Compara as formas de vida (en diversos aspectos) do Imperio Romano coas dos reinos xermánicos	CSC CAA
a c d	B3.8. Feudalismo.	B3.8. Explicar a organización feudal e as súas consecuencias.	XHB3.8.1. Caracteriza a sociedade feudal e as relacións entre señores e campesiños.	CSC

g l				
a c d f h l n	B3.9. Islam. Península Ibérica: invasión musulmá. Evolución de Al-Andalus e dos reinos cristiáns.	B3.9. Analizar a evolución dos reinos cristiáns e musulmáns, nos seus aspectos socioeconómicos, políticos e culturais.	XHB3.9.1. Comprende as orixes do Islam e o seu alcance posterior. XHB3.9.2. Explica a importancia de Al-Andalus na Idade Media.	CSC CCEC CSC CCEC CMCCT CCL
g h l n ñ	B3.10. Reconquista e repoboación.	B3.10. Entender o proceso das conquistas e a repoboación dos reinos cristiáns na Península Ibérica e as súas relacións con Al-Andalus.	XHB3.10.1. Interpreta mapas que describen os procesos de conquista e repoboación cristiáns na Península Ibérica. XHB3.10.2. Explica a importancia do Camiño de Santiago.	CSC CAA CSC CCEC CCL
l	B3.11. Expansión comercial europea e recuperación das cidades. Crise da baixa Idade Media: a 'Peste Negra' e as súas consecuencias.	B3.11. Entender o concepto de crise e as súas consecuencias económicas e sociais.	XHB3.11.1. Comprende o impacto dunha crise demográfica e económica nas sociedades medievais europeas.	CSC
l h n ñ	B3.12. Arte románica, gótica e islámica.	B3.12. Comprender as características e as funcións da arte na Idade Media.	XHB3.12.1. Describe características da arte románica, gótica e islámica.	CSC CCEC CCL

3.5. ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE: TEMPORALIZACIÓN, GRAO MÍNIMO DE CONSECUCIÓN PARA SUPERAR A MATERIA E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

XEOGRAFÍA E HISTORIA 2º ESO					
Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución %	Temporalización			Instrumentos de avaliación
		Avaliación	Mes	Sesións (98)	1 Probas (90%) 2 Traballo diario (10%)
Bloque 1. O MEDIO FÍSICO					
XHB1.1.1. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa de España e de Galicia, utilizando datos de coordenadas xeográficas.	35	3ª	Feb	1	1,2
XHB1.2.1. Enumera e describe as peculiaridades do medio físico español e galego.	35	3ª	Feb	1	1,2
XHB1.3.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo español.	35	3ª	Feb	1	1,2
XHB1.3.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de España.	35	3ª	Feb	1	1,2
XHB1.4.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo galego.	35	3ª	Feb	1	1,2
XHB1.4.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de Galicia.	35	3ª	Feb	1	1,2
XHB1.5.1. Localiza nun mapa os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos de España.	35	3ª	Feb	1	1,2
XHB1.5.2. Analiza e compara as zonas bioclimáticas españolas utilizando gráficos e imaxes.	35	3ª	Feb	1	1,2
XHB1.5.3. Localiza nun mapa os espazos bioclimáticos de Galicia.	35	3ª	Feb	1	1,2
XHB1.6.1. Distingue e localiza nun mapa as paisaxes de España e de Galicia.	35	3ª	Mar	1	1,2
XHB1.7.1. Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais en España e en Galicia, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles.	35	3ª	Mar	1	1,2
Bloque 2. O ESPAZO HUMANO					
XHB2.1.1. Localiza no mapa mundial os continentes e as áreas máis densamente poboadas.	35	3ª	Mar	2	1,2
XHB2.1.2. Explica o impacto das ondas migratorias nos países de orixe e nos de acollemento.	35	3ª	Mar	2	1,2
XHB2.2.1. Explica as características da poboación europea.	35	3ª	Mar	2	1,2
XHB2.2.2. Compara entre países a poboación europea segundo a súa distribución, a súa evolución e a súa dinámica.	35	3ª	Mar	2	1,2
XHB2.3.1. Explica a pirámide de poboación de España e das súas comunidades autónomas.	35	3ª	Mar	2	1,2
XHB2.3.2. Analiza en distintos medios os movementos migratorios nas últimas tres décadas en España.	35	3ª	Abr	2	1,2
XHB2.4.1. Coñece o proceso da emigración galega, as súas etapas e os destinos principais.	35	3ª	Abr	2	1,2

XHB2.5.1. Realiza un gráfico con datos da evolución do crecemento da poboación urbana no mundo.	35	3ª	Abr	2	1,2
XHB2.5.2. Sitúa no mapa do mundo as vinte cidades máis poboadas, di a que país pertencen e explica a súa posición económica.	35	3ª	Abr	3	1,2
XHB2.6.1. Resume elementos que diferencien o urbano e o rural en Europa.	35	3ª	Maio	2	1,2
XHB2.6.2. Distingue os tipos de cidades do noso continente.	35	3ª	Maio	2	1,2
XHB2.7.1. Interpreta textos que expliquen as características das cidades de España e de Galicia, axudándose de internet ou de medios de comunicación escrita.	35	3ª	Maio	3	1,2
XHB2.8.1. Sitúa os parques naturais españois nun mapa, e explica a situación actual dalgúns deles.	35	3ª	Maio	2	1,2
XHB2.8.2. Elabora gráficos de distinto tipo (lineais, de barra e de sectores) en soportes virtuais ou analóxicos, que reflectan información económica e demográfica de países ou áreas xeográficas a partir dos datos elixidos.	35	3ª	Maio	3	1,2
XHB2.9.1. Clasifica as principais paisaxes humanizadas españolas a través de imaxes.	35	3ª	Xuñ	3	1,2
XHB2.10.1. Compara paisaxes humanizadas españolas segundo a súa actividade económica.	35	3ª	Xuñ	3	1,2
Bloque 3. A HISTORIA					
XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado.	35	1ª	Set	3	1,2
XHB3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.	35	1ª	Set	3	1,2
XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan estes restos materiais ou textuais.	35	1ª	Out	2	1,2
XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	35	1ª	Out	2	1,2
XHB3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	35	1ª	Out	2	1,2
XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	35	1ª	Out	3	1,2
XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.	35	1ª	Out	2	1,2
XHB3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.	35	1ª	Out	1	1,2
XHB3.7.1. Compara as formas de vida (en diversos aspectos) do Imperio Romano coas dos reinos xermánicos	35	1ª	Out	2	1,2
XHB3.8.1. Caracteriza a sociedade feudal e as relacións entre señores e campesiños.	35	1ª	Nov	4	1,2
XHB3.9.1. Comprende as orixes do Islam e o seu alcance posterior.	35	1ª	Nov	4	1,2
XHB3.9.2. Explica a importancia de Al-Andalus na Idade Media.	35	2ª	Nov	4	1,2
XHB3.10.1. Interpreta mapas que describen os procesos de conquista e repoboación cristiás na Península Ibérica.	35	2ª	Dec	4	1,2
XHB3.10.2. Explica a importancia do Camiño de Santiago.	35	2ª	Dec	4	1,2
XHB3.11.1. Comprende o impacto dunha crise demográfica e económica nas sociedades medievais europeas.	35	2ª	Xan	8	1,2
XHB3.12.1. Describe características da arte románica, gótica e islámica.	35	2ª	San	4	1,2

3.6. INDICADORES DE LOGRO: SEGUIMIENTO, POR ESTÁNDARES, ENTRE A PROGRAMACIÓN TEMPORAL PREVISTA E A REAL

XEOGRAFÍA E HISTORIA 2º ESO

Estándares de aprendizaxe	Temporaliz prevista			Temporaliz real		
	Avaliación	Mes	Sesións (98)	Avaliación	Mes	Sesións (98)
Bloque 1. O MEDIO FÍSICO						
XHB1.1.1. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa de España e de Galicia, utilizando datos de coordenadas xeográficas.	3ª	Feb	1			
XHB1.2.1. Enumera e describe as peculiaridades do medio físico español e galego.	3ª	Feb	1			
XHB1.3.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo español.	3ª	Feb	1			
XHB1.3.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de España.	3ª	Feb	1			
XHB1.4.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo galego.	3ª	Feb	1			
XHB1.4.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de Galicia.	3ª	Feb	1			
XHB1.5.1. Localiza nun mapa os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos de España.	3ª	Feb	1			
XHB1.5.2. Analiza e compara as zonas bioclimáticas españolas utilizando gráficos e imaxes.	3ª	Feb	1			
XHB1.5.3. Localiza nun mapa os espazos bioclimáticos de Galicia.	3ª	Feb	1			
XHB1.6.1. Distingue e localiza nun mapa as paisaxes de España e de Galicia.	3ª	Mar	1			
XHB1.7.1. Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais en España e en Galicia, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles.	3ª	Mar	1			
Bloque 2. O ESPAZO HUMANO						
XHB2.1.1. Localiza no mapa mundial os continentes e as áreas máis densamente poboadas.	3ª	Mar	2			
XHB2.1.2. Explica o impacto das ondas migratorias nos países de orixe e nos de acollemento.	3ª	Mar	2			
XHB2.2.1. Explica as características da poboación europea.	3ª	Mar	2			
XHB2.2.2. Compara entre países a poboación europea segundo a súa distribución, a súa evolución e a súa dinámica.	3ª	Mar	2			
XHB2.3.1. Explica a pirámide de poboación de España e das súas comunidades autónomas.	3ª	Mar	2			
XHB2.3.2. Analiza en distintos medios os movementos migratorios nas últimas tres décadas en España.	3ª	Abr	2			
XHB2.4.1. Coñece o proceso da emigración galega, as súas etapas e os destinos principais.	3ª	Abr	2			
XHB2.5.1. Realiza un gráfico con datos da evolución do crecemento da poboación urbana no mundo.	3ª	Abr	2			
XHB2.5.2. Sitúa no mapa do mundo as vinte cidades máis poboadas, di a que país pertencen e explica a súa posición económica.	3ª	Abr	3			
XHB2.6.1. Resume elementos que diferencien o urbano e o rural en Europa.	3ª	Maio	2			
XHB2.6.2. Distingue os tipos de cidades do noso continente.	3ª	Maio	2			
XHB2.7.1. Interpreta textos que expliquen as características das cidades de España e de Galicia, axudándose de internet ou de medios de comunicación escrita.	3ª	Maio	3			
XHB2.8.1. Sitúa os parques naturais españois nun mapa, e explica a situación actual dalgúns deles.	3ª	Maio	2			

XHB2.8.2. Elabora gráficos de distinto tipo (lineais, de barra e de sectores) en soportes virtuais ou analóxicos, que reflectan información económica e demográfica de países ou áreas xeográficas a partir dos datos elixidos.	3ª	Maio	3			
XHB2.9.1. Clasifica as principais paisaxes humanizadas españolas a través de imaxes.	3ª	Xuñ	3			
XHB2.10.1. Compara paisaxes humanizadas españolas segundo a súa actividade económica.	3ª	Xuñ	3			
Bloque 3. A HISTORIA						
XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado.	1ª	Set	3			
XHB3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.	1ª	Set	3			
XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan estas restos materiais ou textuais.	1ª	Out	2			
XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	1ª	Out	2			
XHB3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	1ª	Out	2			
XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	1ª	Out	3			
XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.	1ª	Out	2			
XHB3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.	1ª	Out	1			
XHB3.7.1. Compara as formas de vida (en diversos aspectos) do Imperio Romano coas dos reinos xermánicos	1ª	Out	2			
XHB3.8.1. Caracteriza a sociedade feudal e as relacións entre señores e campesiños.	1ª	Nov	4			
XHB3.9.1. Comprende as orixes do Islam e o seu alcance posterior.	1ª	Nov	4			
XHB3.9.2. Explica a importancia de Al-Andalus na Idade Media.	2ª	Nov	4			
XHB3.10.1. Interpreta mapas que describen os procesos de conquista e repoboación cristiás na Península Ibérica.	2ª	Dec	4			
XHB3.10.2. Explica a importancia do Camiño de Santiago.	2ª	Dec	4			
XHB3.11.1. Comprende o impacto dunha crise demográfica e económica nas sociedades medievais europeas.	2ª	Xan	8			
XHB3.12.1. Describe características da arte románica, gótica e islámica.	2ª	San	4			

4. XEOGRAFÍA E HISTORIA 4º ESO

4.1. CONTRIBUCIÓN DE XEOGRAFÍA E HISTORIA DE 4º DE ESO AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE

C. Clave	Xeografía e Historia de 4º de ESO
CSC	<p>Competencias sociais cívicas</p> <ul style="list-style-type: none"> - Comprender o concepto de tempo histórico. - Identificar a relación multicausal dun feito histórico e as súas consecuencias. - Coñecer as grandes etapas e os principais acontecementos da Historia contemporánea. - Comprender o funcionamento das sociedades, o seu pasado histórico, a súa evolución e transformacións. - Desenvolver empatía mediante a comprensión das accións humanas do pasado. - Expresarse de forma asertiva e mostrar unha actitude favorable ao diálogo e ao traballo cooperativo.
CCEC	<p>Conciencia e expresións culturais</p> <ul style="list-style-type: none"> - Comprender a función que as artes tiveron e teñen na vida dos seres humanos. - Recoñecer os diferentes estilos da arte contemporánea e os cambios que os motivaron. - Analizar obras de arte de forma técnica e identificar o contexto histórico que explica a súa aparición. - Desenvolver unha actitude activa en relación coa conservación e a protección do patrimonio histórico.
CCL	<p>Comunicación lingüística</p> <ul style="list-style-type: none"> - Utilizar adecuadamente o vocabulario propio das ciencias sociais para construír un discurso preciso. - Desenvolver empatía e interesarse por coñecer e escoitar opinións distintas á propia. - Utilizar diferentes variantes do discurso, en especial, a descrición e a argumentación. - Ler e interpretar textos de tipoloxía diversa, linguaxes icónicas, simbólicas e de representación.
CD	<p>Competencia dixital</p> <ul style="list-style-type: none"> - Relacionar e comparar a información procedente de diversas fontes: escritas, gráficas, audiovisuais, etc. - Contrastar a información obtida e desenvolver un pensamento crítico e creativo.

	<ul style="list-style-type: none"> - Elaborar a información transformando os datos recollidos e traducíndoos a outro formato ou linguaxe. - Empregar as posibilidades que ofrecen as tecnoloxías da información e a comunicación na procura e procesamento da información.
CMCCT	<p>Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elaborar e interpretar eixes cronolóxicos. - Analizar e comprender os datos cuantitativos recollidos en táboas, gráficos e diagramas. - Facer cálculos matemáticos de números enteiros e porcentaxes para chegar a conclusións cuantitativas. - Identificar e localizar os ámbitos xeopolíticos, económicos e culturais nos que se enmarcan os acontecementos da Idade Contemporánea. - Coñecer os distintos usos do espazo e dos recursos que fixeron as sociedades ao longo dos períodos históricos estudados.
CAA	<p>Aprender a aprender</p> <ul style="list-style-type: none"> - Desenvolver unha visión estratéxica dos problemas, anticipar posibles escenarios e consecuencias futuras das accións individuais e/ou sociais. - Buscar explicacións multicausais para comprender os fenómenos sociais e avaliar as súas consecuencias. - Utilizar distintas estratexias para organizar, memorizar e recuperar a información: esquemas, resumos, etc. - Participar en debates e contrastar as opinións persoais coas do resto dos compañeiros. - Desenvolver o gusto pola aprendizaxe continua e a actualización permanente.
CSIEE	<p>Sentido de iniciativa e espírito emprendedor</p> <ul style="list-style-type: none"> - Asumir responsabilidades e tomar decisións con respecto á planificación do proceso de resolución das actividades propostas. - Interpretar adecuadamente as particularidades de cada situación e de cada problema estudado. - Saber argumentar de forma lóxica e coherente as explicacións dos conceptos e fenómenos estudados. - Autorregular a propia aprendizaxe: tomar conciencia do que se sabe e do que falta por aprender; e realizar autoavaliacións do propio traballo.

4.2. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS DE 4º ESO

- 1- Comprender e producir textos coherentes relacionado co temario impartido.
- 2- Definir conceptos e empregar con precisión o vocabulario propio da materia.
- 3- Utilizar de fontes diversas para extraer información, cunha atención especial as tecnolóxicas.
- 4- Interpretar gráficos referidos as principais crises económicas do século XIX e XX.

- 5- Localizar os países dos continentes africano e asiático coas súas capitais.
- 6- Elaborar pequenos traballos de investigación utilizando fontes diversas.
- 7- Identificar e explicar as causas e consecuencias dos acontecementos mundiais dos séculos XIX e XX.
- 8- Reconecer aos principais protagonistas dos acontecementos mundiais da historia contemporánea.
- 9- Identificar e explicar as causas e consecuencias dos grandes conflitos armados dos séculos XIX e XX.
- 10- Localizar os grandes imperios coloniais de finais do século XIX identificando as causas que levaron a súa creación e desaparición.
- 11- Analizar as dificultades do Estado español para implantar o liberalismo.
- 12- Conocer os rasgos principais do proceso de industrialización de España no século XIX.
- 13- Identificar os rasgos característicos do Estado español e as causas da crise da segunda república.
- 14- Sintetizar as causas e fases da guerra civil española.
- 15- Caracterizar a sociedade española no século XIX e nos primeiros anos do século XX.
- 16- Distinguir e caracterizar os principais movementos artísticos do século XIX e primeiros anos do século XX.
- 17- Conocer algunhas das manifestacións artísticas do período estudado.
- 18- Traballar colaborativamente cos outros compañeiros de clase.
- 19- Manter unha actitude positiva fronte ao cambio.
- 20- Cumprir prazos.

4.3. SECUENCIACIÓN E TEMPORALIZACIÓN DOS CONTIDOS

	TEMAS LIBRO DE TEXTO SANTILLANA ISBN 9788468040264	DECRETO 86/2015	Mínimos	Temas Santillana	Tempora- lización	
					Mes	Sesións

		O século XVIII en Europa ata 1789				8	
Primeira avaliación	1.A crise do Antigo Réxime.	Século XVIII en Europa: do feudalismo ao absolutismo e o parlamentarismo das minorías. Francia, Inglaterra, España e Galicia.	X	1	Set Out	3	
		Ilustración.	X			3	
		Arte e ciencia en Europa no século XVIII				2	
		A era das revolucións liberais					12
	2.Revolucións liberais e nacionalismos.	Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: bases ideolóxicas (liberalismo,nacionalismo e rexionalismo), económicas e sociais; principais consecuencias.	X	2	Out	6	
		4. España no século XIX.	Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: periodización e feitos principais. Restauración. Procesos unificadores e independentistas. O caso español				4
		A Revolución Industrial					12
	3.A Revolución industrial e os cambios sociais.	Revolución Industrial: concepto; factores económicos, sociais e ideolóxicos que a fan posible.	X	3	Nov	3	
		Revolución Industrial: desde Gran Bretaña ao resto de Europa.				2	
		4. España no século XIX.	Consecuencias da Revolución Industrial. Movemento obreiro (orixes, ideoloxías e formas de organización).			X	4
		Discusión en torno ás características da industrialización en España e Galicia: éxito ou fracaso?				2	
		A ciencia no século XIX.				1	
Segunda avaliación		O Imperialismo do século XIX e a I Guerra Mundial				12	
	5. Imperialismo, guerra e revolución.	O imperialismo no século XIX: concepto.	X	5	Dec Xan	1	
		Imperialismo: causas, desenvolvemento e consecuencias.	X			2	
		Causas e consecuencias da Gran Guerra (1914-1919) ou I Guerra Mundial.	X			4	
		Revolución Rusa.	X			3	
		A arte no século XIX.				2	
		A época de entreguerras (1919-1945)					14
	5. O mundo de entreguerras.	Período de entreguerras: do final da Gran Guerra ao crac do 29 e a Gran Depresión.	X	6	Xan Feb	4	
		Fascismo italiano e nazismo alemán.	X			6	
	8. España: da crise do 98 á Guerra Civil.	II República española e a Guerra Civil.	X	8		4	

		As causas e consecuencias da II Guerra Mundial (1939-1945)				18
	6. A Segunda Guerra Mundial.	Orixes da II Guerra Mundial.	X	7	Mar	2
	9. A Guerra Fría.	Desenvolvemento da II Guerra Mundial: extensión, fases, formas de guerra e principais consecuencias.	X			6
		O Holocausto.	X			2
Terceira avaliación	10. A descolonización e o Terceiro Mundo.	Nova xeopolítica mundial: Guerra Fría e plans de reconstrución posbélica.	X	9		5
		Procesos de descolonización en Asia e África.	X	10		3
		A estabilización do Capitalismo e o illamento económico do bloque soviético				8
	11.O mundo desde 1945 ata a actualidade.	Evolución dos bloques soviético e capitalista. O "Welfare State".	X	11	Mar Abr	2
		Crise do petróleo (1973).				1
	12. España: da ditadura á democracia.	Ditadura de Franco en España.	X	12		5
		O mundo recente entre os séculos XX e XXI				5
	11.O mundo desde 1945 ata a actualidade.	Formas económicas e sociais do capitalismo no mundo.		11	Maio	1
		Colapso dos réximes soviéticos e as súas consecuencias.	X			1
		12. España: da ditadura á democracia.	Transición política en España: da ditadura á democracia (1975-1982).			X
Camiño cara a Unión Europea: desde a unión económica a unha futura unión política supranacional.						1
	A Revolución Tecnolóxica e a globalización a finais do século XX e principio do XXI				3	
11.O mundo desde 1945 ata a actualidade.	A globalización económica: concepto e características.		11	Xuño	1	
	Papel da Revolución Tecnolóxica na globalización.				1	
	Consecuencias da globalización. Relacións interrexionais; focos de conflito.				1	
		A relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía				

Todas		Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía.		Todas		
		Cambio e continuidade.				
		Tempo histórico.				
		Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea.				

4.4. RELACIÓN ENTRE OS DISTINTOS ASPECTOS DO CURRÍCULO

Obx	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp clave
Bloque 1. O século XVIII en Europa ata 1789				
a c d g h l ñ	B1.1. Século XVIII en Europa: do feudalismo ao absolutismo e o parlamentarismo das minorías. Francia, Inglaterra, España e Galicia.	B1.1. Explicar as características do Antigo Réxime nos seus sentidos político, social e económico.	XHB1.1.1. Establece, a través da análise de textos, a diferenza entre o Absolutismo e o Parlamentarismo.	CSC CAA CCL
			XHB1.1.2. Distingue conceptos históricos como Antigo Réxime e Ilustración.	CSC CAA CCL
f h l n ñ	B1.2. Ilustración.	B1.2. Coñecer o alcance da Ilustración como novo movemento cultural e social en Europa e en América.	XHB1.2.1. Describe as características da cultura da Ilustración e as implicacións que ten nalgunhas monarquías.	CSC CCEC CCL
f g l n	B1.3. Arte e ciencia en Europa no século XVIII.	B1.3. Coñecer os avances da Revolución Científica desde os séculos XVII e XVIII.	XHB1.3.1. Aprecia os avances científicos e a súa aplicación á vida diaria, e contextualiza o papel dos científicos na súa propia época.	CSC CMCCT CAA
			XHB1.3.2. Comprende as implicacións do empiricismo e o método científico nunha variedade de áreas.	CSC CMCCT
a b c d e h	B1.4. O pensamento da Ilustración.	B1.4. Relacionar as ideas da Ilustración co Liberalismo de comezo do século XIX, establecendo elementos de coincidencia entre ambas as ideoloxías.	HMCB1.4.1. Enumera e describe as ideas da Ilustración e as do Liberalismo de comezos do século XIX.	CSC CCEC CCL
			HMCB1.4.2. Establece as semellanzas e AS diferenzas entre as ideas da Ilustración e o Liberalismo de comezos do século XIX.	CSC CCEC CCL
a b c	B1.5. Relacións internacionais: equilibrio europeo.	B1.5. Describir as relacións internacionais do Antigo Réxime demostrando a idea de equilibrio europeo.	HMCB1.5.1. Sitúa en mapas de Europa os países ou reinos en función dos conflitos en que interveñen.	CSC CAA CD

Obx	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp clave
d e g h				
a b c d e h m n	B1.6. Manifestacións artísticas do momento.	B1.6. Diferenciar manifestacións artísticas do Antigo Réxime e seleccionar as obras máis destacadas.	HMCB1.6.1. Distingue e caracteriza obras de arte do Rococó.	CSC CCEC CCL CAA
Bloque 2. A era das revolucións liberais				
a c d g h l	B2.1. Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: bases ideolóxicas (liberalismo, nacionalismo e rexionalismo), económicas e sociais; principais consecuencias.	B2.1. Comprender o alcance e as limitacións dos procesos revolucionarios dos séculos XVIII e XIX.	XHB2.1.1. Sopesa as razóns dos revolucionarios para actuar como o fixeron. XHB2.1.2. Recoñece, mediante a análise de fontes de diversas épocas, o valor destas non só como información senón tamén como evidencia para os/as historiadores/as.	CSC CAA CCL CSC CAA CCL
a c d g h l ñ	B2.2. Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: periodización e feitos principais. Restauración. Procesos unificadores e independentistas. O caso español	B2.2. Identificar os principais feitos das revolucións liberais burguesas en Europa e América nos séculos XVIII e XIX.	XHB2.2.1. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas da primeira metade do século XIX, acudindo a explicacións causais, e sinala os proles e os contras. XHB2.2.2. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas do século XVIII, acudindo a explicacións causais, e indica os proles e os contras. XHB2.2.3. Discute as implicacións da violencia empregando diversos tipos de fontes.	CSC CAA CCL CSC CAA CCL CSC CAA CCL
Bloque 3. A Revolución Industrial				
f g h	B3.1. Revolución Industrial: concepto; factores económicos, sociais e ideolóxicos que a fan posible.	B3.1. Describir os feitos salientables da Revolución Industrial e o seu encadeamento causal.	XHB3.1.1. Analiza os proles e os contras da primeira Revolución Industrial en Inglaterra.	CSC CAA CCL

Obx	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp clave
1				
ghl	B3.2. Revolución Industrial: desde Gran Bretaña ao resto de Europa.	B3.2. Analizar as vantaxes e os inconvenientes de ser un país pioneiro nos cambios.	XHB3.2.1. Analiza e compara a industrialización de diferentes países de Europa, América e Asia, nas súas distintas escalas temporais e xeográficas.	CSC CAA CCL
			XHB3.2.1. Compara o proceso de industrialización en Inglaterra e nos países nórdicos.	CSC CAA CCL
acdhlm	B3.3. Consecuencias da Revolución Industrial. Movemento obreiro (orixes, ideoloxías e formas de organización).	B3.3. Entender o concepto de progreso, e os sacrificios e os avances que leva consigo.	XHB3.3.1. Explica a situación laboral feminina e infantil nas cidades industriais.	CSC CSIEE CCL
lñ	B3.4. Discusión en torno ás características da industrialización en España e Galicia: éxito ou fracaso?	B3.4. Analizar a evolución dos cambios económicos en España e en Galicia, a raíz da industrialización parcial do país.	XHB3.4.1. Especifica algunhas repercusións políticas como consecuencia dos cambios económicos en España.	CSC
glm	B3.5. A ciencia no século XIX.	B3.5. Coñecer os principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX, e a súa relación coas revolucións industriais	XHB3.5.1. Elabora un eixe cronolóxico, diacrónico e sincrónico, cos principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX.	CSC CAA CMCT
Bloque 4. O Imperialismo do século XIX e a I Guerra Mundial				
ghl	B4.1. O imperialismo no século XIX: concepto.	B4.1. Identificar as potencias imperialistas e a repartición de poder económico e político no mundo no derradeiro cuarto do século XIX e no principio do XX.	XHB4.1.1. Explica razoadamente que o concepto imperialismo reflicte unha realidade que influirá na xeopolítica mundial e nas relacións económicas transnacionais.	CSC CAA CCL
			XHB4.1.2. Elabora discusións sobre eurocentrismo e a globalización.	CSC CAA CCL
gl	B4.2. Imperialismo: causas, desenvolvemento e consecuencias.	B4.2. Establecer xerarquías causais (aspecto e escala temporal) da evolución do imperialismo.	XHB4.2.1. Sabe recoñecer cadeas e interconexións causais entre colonialismo, imperialismo e a Gran Guerra de 1914.	CSC CAA
g	B4.3. Causas e consecuencias da Gran Guerra	B4.3. Coñecer os principais acontecementos da Gran	XHB4.3.1. Diferencia os acontecementos dos procesos, nunha explicación	CSC

Obx	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp clave
h l	(1914-1919) ou I Guerra Mundial.	Guerra, as súas interconexións coa Revolución Rusa e as consecuencias dos tratados de Versalles.	<p>histórica, da I Guerra Mundial.</p> <p>XHB4.3.2. Analiza o novo mapa político de Europa.</p> <p>XHB4.3.3. Describe a derrota de Alemaña desde a súa propia perspectiva e desde a dos aliados.</p>	<p>CAA</p> <p>CSC CAA</p> <p>CSC CAA CCL</p>
a c d g h l	B4.4. Revolución Rusa.	B4.4. Esquematizar a orixe, o desenvolvemento e as consecuencias da Revolución Rusa.	XHB4.4.1. Contrasta algunhas interpretacións do alcance da Revolución Rusa na súa época e na actualidade.	CSC CAA CCL
g h l n	B4.5. A arte no século XIX.	B4.5. Relacionar movementos culturais como o romanticismo, en distintas áreas, e recoñecer a orixinalidade de movementos artísticos como o impresionismo, o expresionismo e outros "ismos" en Europa.	<p>XHB4.5.1. Comenta analiticamente cadros, esculturas e exemplos arquitectónicos da arte do século XIX.</p> <p>XHB4.5.2. Compara movementos artísticos europeos e asiáticos.</p>	<p>CSC CAA CCL CCEC</p> <p>CSC CAA CCL CCEC</p>
Bloque 5. A época de entreguerras (1919-1945)				
g h l	B5.1. Período de entreguerras: do final da Gran Guerra ao crac do 29 e a Gran Depresión.	B5.1. Coñecer e comprender os acontecementos, os feitos e os procesos máis importantes do período de entreguerras, e a súa conexión co presente, e estudar a xerarquía causal nas explicacións históricas sobre esta época.	<p>XHB5.1.1. Analiza interpretacións diversas de fontes históricas e historiográficas de distinta procedencia.</p> <p>XHB5.1.2. Relaciona algunhas cuestións concretas do pasado co presente e as posibilidades do futuro, como o alcance das crises financeiras de 1929 e de 2008.</p> <p>XHB5.1.3. Discute as circunstancias da loita polo sufraxio da muller.</p>	<p>CSC CAA CCL</p> <p>CSC CAA</p> <p>CSC CAA CCL</p>
a c d	B5.2. Fascismo italiano e nazismo alemán.	B5.2. Analizar as causas do auxe dos fascismos en Europa.	XHB5.2.1. Explica diversos factores que fixeron posible o auxe do fascismo en Europa.	CSC CCL

Obx	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp clave
h l				
a c d g h l	B5.3. II República española e a Guerra Civil.	B5.3. Coñecer as tensións que levaron en España á proclamación da II República e ao estoupido da Guerra Civil	XHB5.3.1. Explica as principais reformas durante a II República española, e reaccións a elas.	CSC CCL
			XHB5.3.2. Explica as causas da Guerra Civil española no contexto europeo e internacional.	CSC CAA CCL
Bloque 6. As causas e consecuencias da II Guerra Mundial (1939-1945)				
g l	B6.1. Orixes da II Guerra Mundial.	B6.1. Coñecer as causas da II Guerra Mundial.	XHB6.1.1. Recoñece a xerarquía causal (diferente importancia dunhas causas ou outras segundo as narrativas).	CSC CAA
g h l	B6.2. Desenvolvemento da II Guerra Mundial: extensión, fases, formas de guerra e principais consecuencias.	B6.2. Coñecer os principais feitos da II Guerra Mundial, diferenciar as escalas xeográficas nesta guerra (europea e mundial) e entender o concepto de guerra total.	XHB6.2.1. Sitúa nun mapa as fases do conflito.	CSC CAA
			XHB6.2.2. Dá unha interpretación de por que rematou antes a guerra europea que a mundial.	CSC CAA CCL
			XHB6.2.3. Elabora unha narrativa explicativa das causas e as consecuencias da II Guerra Mundial, a distintos niveis temporais e xeográficos.	CSC CAA CCL
a d l	B6.3. O Holocausto.	B6.3. Entender o contexto en que se desenvolveu o Holocausto na guerra europea e as súas consecuencias.	XHB6.3.1. Recoñece a significación do Holocausto na historia mundial.	CSC
g h l	B6.4. Nova xeopolítica mundial: Guerra Fría e plans de reconstrución posbélica.	B6.4. Comprender o concepto de Guerra Fría no contexto de despois de 1945, e as relacións entre os dous bloques, os EEUU e a URSS.	XHB6.4.1. Utilizando fontes históricas e historiográficas, explica algúns dos conflitos enmarcados na época da Guerra Fría.	CSC CAA CCL
			XHB6.4.2. Describe as consecuencias da guerra de Vietnam.	CSC CAA CCL
a d g h	B6.5. Procesos de descolonización en Asia e África.	B6.5. Organizar os feitos máis importantes da descolonización de posguerra no século XX e comprender os límites da descolonización e da independencia nun mundo desigual.	XHB6.5.1. Describe os feitos relevantes do proceso descolonizador.	CSC CCL
			XHB6.5.2. Distingue entre contextos diferentes do mesmo proceso, por exemplo,	CSC

Obx	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp clave
1			África subsahariana (anos 50 e 60) e a India (1947).	CAA
Bloque 7. A estabilización do Capitalismo e o illamento económico do bloque soviético				
adghl	B7.1. Evolución dos bloques soviético e capitalista. O "Welfare State".	B7.1. Entender os avances económicos dos réximes soviéticos e os perigos do seu illamento interno, así como os avances económicos do "Welfare State" en Europa.	XHB7.1.1. Explica os avances dos réximes soviéticos e do "Welfare State" en Europa.	CSC CAA CCL
			XHB7.1.2. Recoñece os cambios sociais derivados da incorporación da muller ao traballo asalariado.	CSC
fghlm	B7.2. Crise do petróleo (1973).	B7.2. Comprender o concepto de crise económica e a súa repercusión mundial nun caso concreto.	XHB7.2.1. Compara a crise enerxética de 1973 coa financeira de 2008.	CSC CAA CCL
acdghln	B7.3. Ditadura de Franco en España.	B7.3. Explicar as causas de que se establecera unha ditadura en España tras a Guerra Civil, e como foi evolucionando esa ditadura desde 1939 a 1975.	XHB7.3.1. Coñece a situación da posguerra e a represión en España, así como as fases da ditadura de Franco	CSC
			XHB7.3.2. Discute como se entende en España e en Europa o concepto de memoria histórica	CSC CAA CCL
Bloque 8. O mundo recente entre os séculos XX e XXI				
adgl	B8.1. Formas económicas e sociais do capitalismo no mundo.	B8.1. Interpretar procesos a medio prazo de cambios económicos, sociais e políticos a nivel mundial.	XHB8.1.1. Interpreta o renacemento e o declive das nacións no novo mapa político europeo desa época	CSC CAA
			XHB8.1.2. Comprende os proles e contras do estado do benestar.	CSC
adghl	B8.2. Colapso dos réximes soviéticos e as súas consecuencias.	B8.2. Coñecer as causas e as consecuencias inmediatas do colapso da URSS e outros réximes socialistas.	XHB8.2.1. Analiza aspectos políticos, económicos e culturais dos cambios producidos tralo colapso da URSS.	CSC CAA CCL
acd	B8.3. Transición política en España: da ditadura á democracia (1975-1982).	B8.3. Coñecer os principais feitos que conduciron ao cambio político e social en España despois de 1975, e	XHB8.3.1. Compara interpretacións sobre a Transición española nos anos setenta do século XX e na actualidade.	CSC CAA CCL

Obx	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp clave
g h l ñ		sopesar distintas interpretacións sobre ese proceso.	XHB8.3.2. Enumera e describe algúns dos principais fitos que deron lugar ao cambio na sociedade española da transición: coroación de Xoán Carlos I, lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, apertura de Cortes Constituíntes, aprobación da Constitución de 1978, primeiras eleccións xerais, creación do Estado das autonomías, etc.	CSC CCL
			XHB8.3.3. Analiza o problema do terrorismo en España durante esta etapa (ETA, GRAPO, Terra Lliure, etc.): a xénese e a historia das organizacións terroristas, a aparición dos primeiros movementos asociativos en defensa das vítimas, etc.	CSC CAA CCL
a c d g h l	B8.4. Camiño cara a Unión Europea: desde a unión económica a unha futura unión política supranacional.	B8.4. Entender a evolución da construción da Unión Europea.	XHB8.4.1. Discute sobre a construción da Unión Europea e do seu futuro.	CSC CAA CCL
Bloque 9. A Revolución Tecnolóxica e a globalización a finais do século XX e principio do XXI				
e g h l	B9.1. A globalización económica: concepto e características.	B9.1. Definir a globalización e identificar algúns dos seus factores.	XHB9.1.1. Procura na prensa novas dalgún sector con relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra.	CSC CD CCL CAA CSIEE
			XHB9.1.2. Elabora discusións sobre o eurocentrismo e a globalización.	CSC CAA CCL
e f g h l	B9.2. Papel da Revolución Tecnolóxica na globalización.	B9.2. Identificar algúns dos cambios fundamentais que supón a Revolución Tecnolóxica.	XHB9.2.1. Analiza algunhas ideas de progreso e retroceso na implantación das recentes tecnoloxías da información e da comunicación, a distintos niveis xeográficos.	CSC CAA CCL CD
e g h l m ñ	B9.3. Consecuencias da globalización. Relacións interrexionais; focos de conflito.	B9.3. Recoñecer o impacto destes cambios a nivel local, autonómico, estatal e global, prevendo posibles escenarios máis e menos desexables de cuestións ambientais transnacionais, e discutir as novas realidades do espazo globalizado.	XHB9.3.1. Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflictivo das condicións sociais do proceso de globalización.	CSC CD CAA CCL CMCCT CSIEE

Obx	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp clave
Bloque 10. A relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía				
g h l ñ	B10.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía.	B10.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles.	XHB10.1.1. Formula posibles beneficios e desvantaxes para as sociedades humanas e para o medio natural dalgunhas consecuencias do quecemento global, como o desxeamento do Báltico.	CSC CMCCT CAA CCL
			XHB10.1.2. Sopesa como unha Europa en guerra durante o século XX pode chegar a unha unión económica e política no século XXI.	CSC CAA
			XHB10.1.3. Compara (nun aspecto ou en varios) as revolucións industriais do século XIX coa revolución tecnolóxica de finais do século XX e principio do XXI.	CSC CMCCT CAA
f l ñ	B10.2. Cambio e continuidade.	B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación.	XHB10.2.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	CSC CMCCT
			XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	CSC CMCCT
f l ñ	B10.3. Tempo histórico.	B10.3. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía).	XHB10.3.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	CSC CMCCT
h l ñ	B10.4. Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea.	B10.4. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado.	XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario.	CSC CCL

4.5. ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE: TEMPORALIZACIÓN, GRAO MÍNIMO DE CONSECUCCIÓN E PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

XEOGRAFÍA E HISTORIA 4º ESO					
Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución %	Temporización			Instr. de avaliación
		Avaliación	Mes	Sesións (98)	1 Proba (9 0%) 2 Traballo diario (10%)
Bloque 1. O século XVIII en Europa ata 1789		1ª		8	
XHB1.1.1. Establece, a través da análise de textos, a diferenza entre o Absolutismo e o Parlamentarismo.	40	1ª	Set		1, 2
XHB1.1.2. Distingue conceptos históricos como Antigo Réxime e Ilustración.	100	1ª			1, 2
XHB1.2.1. Describe as características da cultura da Ilustración e as implicacións que ten nalgunhas monarquías.	20	1ª			2
XHB1.3.1. Aprecia os avances científicos e a súa aplicación á vida diaria, e contextualiza o papel dos científicos na súa propia época.	60	1ª	Out		1, 2
XHB1.3.2. Comprende as implicacións do empiricismo e o método científico nunha variedade de áreas.	30	1ª			2
Bloque 2. A era das revolucións liberais		1ª		1 2	
XHB2.1.1. Sopesa as razóns dos revolucionarios para actuar como o fixeron.	100	1ª	Out		1, 2
XHB2.1.2. Recoñece, mediante a análise de fontes de diversas épocas, o valor destas non só como información senón tamén como evidencia para os/as historiadores/as.	30	1ª			2
XHB2.2.1. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas da primeira metade do século XIX, acudindo a explicacións causais, e sinala os proles e os contras.	50	1ª			1, 2
XHB2.2.2. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas do século XVIII, acudindo a explicacións causais, e indica os proles e os contras.	50	1ª			1, 2
XHB2.2.3. Discute as implicacións da violencia empregando diversos tipos de fontes.	30	1ª			2
Bloque 3. A Revolución Industrial		1ª		1 2	
XHB3.1.1. Analiza os proles e os contras da primeira Revolución Industrial en Inglaterra.	100	1ª	Nov		1, 2
XHB3.2.1. Analiza e compara a industrialización de diferentes países de Europa, América e Asia, nas súas distintas escalas temporais e xeográficas.	40	1ª			1, 2
XHB3.2.1. Compara o proceso de industrialización en Inglaterra e nos países nórdicos.	10	1ª			2
XHB3.3.1. Explica a situación laboral feminina e infantil nas cidades industriais.	100	1ª			1, 2
XHB3.4.1. Especifica algunhas repercusións políticas como consecuencia dos cambios económicos en España.	30	1ª			1, 2
XHB3.5.1. Elabora un eixe cronolóxico, diacrónico e sincrónico, cos principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX.	100	1ª			2
Bloque 4. O Imperialismo do século XIX e a I Guerra Mundial		2ª		1 2	
XHB4.1.1. Explica razoadamente que o concepto imperialismo reflicte unha realidade que influirá na xeopolítica mundial e nas relacións económicas transnacionais.	100	2ª	Dec Xan		1, 2
XHB4.1.2. Elabora discusións sobre eurocentrismo e a globalización.	50	2ª			2
XHB4.2.1. Sabe recoñecer cadeas e interconexións causais entre colonialismo, imperialismo e a Gran Guerra de 1914.	100	2ª			1, 2
XHB4.3.1. Diferencia os acontecementos dos procesos, nunha explicación histórica, da I Guerra Mundial.	60	2ª			1, 2
XHB4.3.2. Analiza o novo mapa político de Europa.	80	2ª			1, 2
XHB4.3.3. Describe a derrota de Alemaña desde a súa propia perspectiva e desde a dos aliados.	60	2ª			1, 2

XHB4.5.1. Comenta analiticamente cadros, esculturas e exemplos arquitectónicos da arte do século XIX.	20	2ª			2
XHB4.5.2. Compara movementos artísticos europeos e asiáticos.	10	2ª			2
Bloque 5. A época de entreguerras (1919-1945)		2ª		14	
XHB5.1.1. Analiza interpretacións diversas de fontes históricas e historiográficas de distinta procedencia.	10	2ª			2
XHB5.1.2. Relaciona algunhas cuestións concretas do pasado co presente e as posibilidades do futuro, como o alcance das crises financeiras de 1929 e de 2008.	60	2ª			2
XHB5.1.3. Discute as circunstancias da loita polo sufraxio da muller.	80	2ª	Xan		2
XHB5.2.1. Explica diversos factores que fixeron posible o auxe do fascismo en Europa.	100	2ª	Feb		1, 2
XHB5.3.1. Explica as principais reformas durante a II República española, e reaccións a elas.	100	2ª			1, 2
XHB5.3.2. Explica as causas da Guerra Civil española no contexto europeo e internacional.	100	2ª			1, 2
Bloque 6. As causas e consecuencias da II Guerra Mundial (1939-1945)		2ª		18	
XHB6.1.1. Recoñece a xerarquía causal (diferente importancia dunhas causas ou outras segundo as narrativas).	50	2ª			1, 2
XHB6.2.1. Sitúa nun mapa as fases do conflito.	10	2ª			2
XHB6.2.2. Dá unha interpretación de por que rematou antes a guerra europea que a mundial.	50	2ª			1, 2
XHB6.2.3. Elabora unha narrativa explicativa das causas e as consecuencias da II Guerra Mundial, a distintos niveis temporais e xeográficos.	100	2ª			1, 2
XHB6.3.1. Recoñece a significación do Holocausto na historia mundial.	100	2ª	Mar		1, 2
XHB6.4.1. Utilizando fontes históricas e historiográficas, explica algúns dos conflitos enmarcados na época da Guerra Fría.	60	2ª			1, 2
XHB6.4.2. Describe as consecuencias da guerra de Vietnam.	30	2ª			1, 2
XHB6.5.1. Describe os feitos relevantes do proceso descolonizador.	60	3ª			1, 2
XHB6.5.2. Distingue entre contextos diferentes do mesmo proceso, por exemplo, África subsahariana (anos 50 e 60) e a India (1947).	60	3ª			1, 2
Bloque 7. A estabilización do Capitalismo e o illamento económico do bloque soviético		3ª		14	
XHB7.1.1. Explica os avances dos réximes soviéticos e do "Welfare State" en Europa.	40	3ª			1, 2
XHB7.1.2. Recoñece os cambios sociais derivados da incorporación da muller ao traballo asalariado.	60	3ª	Mar		2
XHB7.2.1. Compara a crise enerxética de 1973 coa financeira de 2008.	30	3ª			2
XHB7.3.1. Coñece a situación da posguerra e a represión en España, así como as fases da ditadura de Franco	100	3ª	Abr		1, 2
XHB7.3.2. Discute como se entende en España e en Europa o concepto de memoria histórica	60	3ª			2
Bloque 8. O mundo recente entre os séculos XX e XXI		3ª		10	
XHB8.1.1. Interpreta o renacemento e o declive das nacións no novo mapa político europeo desa época	40	3ª			2
XHB8.1.2. Comprende os proles e contras do estado do benestar.	40	3ª			2
XHB8.2.1. Analiza aspectos políticos, económicos e culturais dos cambios producidos tralo colapso da URSS.	70	3ª			1, 2
XHB8.3.1. Compara interpretacións sobre a Transición española nos anos setenta do século XX e na actualidade.	80	3ª			2
XHB8.3.2. Enumera e describe algúns dos principais fitos que deron lugar ao cambio na sociedade española da transición: coroación de Xoán Carlos I, lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, apertura de Cortes Constituíntes, aprobación da Constitución de 1978, primeiras eleccións xerais, creación do Estado das autonomías, etc.	100	3ª	Mai o		1, 2
XHB8.3.3. Analiza o problema do terrorismo en España durante esta etapa (ETA, GRAPO, Terra Lliure, etc.): a xénese e a historia das organizacións terroristas, a aparición dos primeiros movementos asociativos en defensa das vítimas, etc.	100	3ª			1, 2
XHB8.4.1. Discute sobre a construción da Unión Europea e do seu futuro.	50	3ª			2
Bloque 9. A Revolución Tecnolóxica e a globalización a finais do século XX e principio do XXI		3ª		4	
XHB9.1.1. Procura na prensa novas dalgún sector con relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra.	20	3ª	Xuñ		2
XHB9.1.2. Elabora discusións sobre o eurocentrismo e a globalización.	20	3ª			2

XHB9.2.1. Analiza algunhas ideas de progreso e retroceso na implantación das recentes tecnoloxías da información e da comunicación, a distintos niveis xeográficos.	30	3ª			2
XHB9.3.1. Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflitivo das condicións sociais do proceso de globalización.	20	3ª			2
Bloque 10. A relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía		Tod as			
XHB10.1.1. Formula posibles beneficios e desvantaxes para as sociedades humanas e para o medio natural dalgunhas consecuencias do quecemento global, como o desxeamento do Báltico.	20	Tod as	Todo s		2
XHB10.1.2. Sopesa como unha Europa en guerra durante o século XX pode chegar a unha unión económica e política no século XXI.	40	Tod as			2
XHB10.1.3. Compara (nun aspecto ou en varios) as revolucións industriais do século XIX coa revolución tecnolóxica de finais do século XX e principio do XXI.	40	Tod as			2
XHB10.2.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	100	Tod as			1, 2
XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	100	Tod as			1, 2
XHB10.3.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	100	Tod as			1, 2
XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario.	100	Tod as			1, 2

4.6. INDICADORES DE LOGRO: SEGUIMIENTO, POR ESTÁNDARES, ENTRE A PROGRAMACIÓN TEMPORAL PREVISTA E A REAL

Estándares de aprendizaxe	Avaliación	Tempora- lización prevista		Tempora- lización real	
		Mes	Sesións	Mes	Sesións
Bloque 1. O século XVIII en Europa ata 1789	1		8		
XHB1.1.1. Establece, a través da análise de textos, a diferenza entre o Absolutismo e o Parlamentarismo.	1	Set			
XHB1.1.2. Distingue conceptos históricos como Antigo Réxime e Ilustración.	1				
XHB1.2.1. Describe as características da cultura da Ilustración e as implicacións que ten nalgunhas monarquías.	1				
XHB1.3.1. Aprecia os avances científicos e a súa aplicación á vida diaria, e contextualiza o papel dos científicos na súa propia época.	1	Out			
XHB1.3.2. Comprende as implicacións do empiricismo e o método científico nunha variedade de áreas.	1				
Bloque 2. A era das revolucións liberais	1		12		
XHB2.1.1. Sopesa as razóns dos revolucionarios para actuar como o fixeron.	1	Out			
XHB2.1.2. Recoñece, mediante a análise de fontes de diversas épocas, o valor destas non só como información senón tamén como evidencia para os/as historiadores/as.	1				
XHB2.2.1. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas da primeira metade do século XIX, acudindo a explicacións causais, e sinala os proles e os contras.	1				
XHB2.2.2. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas do século XVIII, acudindo a explicacións causais, e indica os proles e os contras.	1				
XHB2.2.3. Discute as implicacións da violencia empregando diversos tipos de fontes.	1				
Bloque 3. A Revolución Industrial	1		12		
XHB3.1.1. Analiza os proles e os contras da primeira Revolución Industrial en Inglaterra.	1	Nov			
XHB3.2.1. Analiza e compara a industrialización de diferentes países de Europa, América e Asia, nas súas distintas escalas temporais e xeográficas.	1				
XHB3.2.1. Compara o proceso de industrialización en Inglaterra e nos países nórdicos.	1				

XHB3.3.1. Explica a situación laboral feminina e infantil nas cidades industriais.	1			
XHB3.4.1. Especifica algunhas repercusións políticas como consecuencia dos cambios económicos en España.	1			
XHB3.5.1. Elabora un eixe cronolóxico, diacrónico e sincrónico, cos principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX.	1			
Bloque 4. O Imperialismo do século XIX e a I Guerra Mundial	2		12	
XHB4.1.1. Explica razoadamente que o concepto imperialismo reflicte unha realidade que influirá na xeopolítica mundial e nas relacións económicas transnacionais.	2	De c		
XHB4.1.2. Elabora discusións sobre eurocentrismo e a globalización.	2			
XHB4.2.1. Sabe recoñecer cadeas e interconexións causais entre colonialismo, imperialismo e a Gran Guerra de 1914.	2			
XHB4.3.1. Diferencia os acontecementos dos procesos, nunha explicación histórica, da I Guerra Mundial.	2	Xa n		
XHB4.3.2. Analiza o novo mapa político de Europa.	2			
XHB4.3.3. Describe a derrota de Alemaña desde a súa propia perspectiva e desde a dos aliados.	2			
XHB4.5.1. Comenta analiticamente cadros, esculturas e exemplos arquitectónicos da arte do século XIX.	2			
XHB4.5.2. Compara movementos artísticos europeos e asiáticos.	2			
Bloque 5. A época de entreguerras (1919-1945)	2		14	
XHB5.1.1. Analiza interpretacións diversas de fontes históricas e historiográficas de distinta procedencia.	2	Xa n		
XHB5.1.2. Relaciona algunhas cuestións concretas do pasado co presente e as posibilidades do futuro, como o alcance das crises financeiras de 1929 e de 2008.	2			
XHB5.1.3. Discute as circunstancias da loita polo sufraxio da muller.	2			
XHB5.2.1. Explica diversos factores que fixeron posible o auxe do fascismo en Europa.	2	Feb		
XHB5.3.1. Explica as principais reformas durante a II República española, e reaccións a elas.	2			
XHB5.3.2. Explica as causas da Guerra Civil española no contexto europeo e internacional.	2			
Bloque 6. As causas e consecuencias da II Guerra Mundial (1939-1945)	2		18	
XHB6.1.1. Recoñece a xerarquía causal (diferente importancia dunhas causas ou outras segundo as narrativas).	2	Ma r		
XHB6.2.1. Sitúa nun mapa as fases do conflito.	2			
XHB6.2.2. Dá unha interpretación de por que rematou antes a guerra europea que a mundial.	2			
XHB6.2.3. Elabora unha narrativa explicativa das causas e as consecuencias da II Guerra Mundial, a distintos niveis temporais e xeográficos.	2			
XHB6.3.1. Recoñece a significación do Holocausto na historia mundial.	2			
XHB6.4.1. Utilizando fontes históricas e historiográficas, explica algúns dos conflitos enmarcados na época da Guerra Fría.	2			
XHB6.4.2. Describe as consecuencias da guerra de Vietnam.	2			
XHB6.5.1. Describe os feitos relevantes do proceso descolonizador.	3			
XHB6.5.2. Distingue entre contextos diferentes do mesmo proceso, por exemplo, África subsahariana (anos 50 e 60) e a India (1947).	3			
Bloque 7. A estabilización do Capitalismo e o illamento económico do bloque soviético	3		14	
XHB7.1.1. Explica os avances dos réximes soviéticos e do "Welfare State" en Europa.	3	Ma r		
XHB7.1.2. Recoñece os cambios sociais derivados da incorporación da muller ao traballo asalariado.	3			
XHB7.2.1. Compara a crise enerxética de 1973 coa financeira de 2008.	3			
XHB7.3.1. Coñece a situación da posguerra e a represión en España, así como as fases da ditadura de Franco	3	Abr		
XHB7.3.2. Discute como se entende en España e en Europa o concepto de memoria histórica	3			
Bloque 8. O mundo recente entre os séculos XX e XXI	3		10	
XHB8.1.1. Interpreta o renacemento e o declive das nacións no novo mapa político europeo desa época	3	Ma i		
XHB8.1.2. Comprende os proles e contras do estado do benestar.	3			
XHB8.2.1. Analiza aspectos políticos, económicos e culturais dos cambios producidos tralo colapso da URSS.	3			
XHB8.3.1. Compara interpretacións sobre a Transición española nos anos setenta do século XX e na actualidade.	3			
XHB8.3.2. Enumera e describe algúns dos principais fitos que deron lugar ao cambio na sociedade española da transición: coroación de Xoán Carlos I, lei para a reforma política	3			

de 1976, lei de amnistía de 1977, apertura de Cortes Constituíntes, aprobación da Constitución de 1978, primeiras eleccións xerais, creación do Estado das autonomías, etc.					
XHB8.3.3. Analiza o problema do terrorismo en España durante esta etapa (ETA, GRAPO, Terra Lliure, etc.): a xénese e a historia das organizacións terroristas, a aparición dos primeiros movementos asociativos en defensa das vítimas, etc.	3				
XHB8.4.1. Discute sobre a construción da Unión Europea e do seu futuro.	3				
Bloque 9. A Revolución Tecnolóxica e a globalización a finais do século XX e principio do XXI	3		4		
XHB9.1.1. Procura na prensa novas dalgún sector con relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra.	3	Xu ñ			
XHB9.1.2. Elabora discusións sobre o eurocentrismo e a globalización.	3				
XHB9.2.1. Analiza algunhas ideas de progreso e retroceso na implantación das recentes tecnoloxías da información e da comunicación, a distintos niveis xeográficos.	3				
XHB9.3.1. Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflitivo das condicións sociais do proceso de globalización.	3				
Bloque 10. A relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía	Todas				
XHB10.1.1. Formula posibles beneficios e desvantaxes para as sociedades humanas e para o medio natural dalgunhas consecuencias do quecemento global, como o desxeamento do Báltico.	Todas	todos			
XHB10.1.2. Sopesa como unha Europa en guerra durante o século XX pode chegar a unha unión económica e política no século XXI.	Todas				
XHB10.1.3. Compara (nun aspecto ou en varios) as revolucións industriais do século XIX coa revolución tecnolóxica de finais do século XX e principio do XXI.	Todas				
XHB10.2.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	Todas				
XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	Todas				
XHB10.3.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	Todas				
XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario.	Todas				

5. BACHARELATO: ASPECTOS COMÚNS

5.1. OBXECTIVOS XERAIS DO BACHARELATO RELACIONADOS COAS COMPETENCIAS BÁSICAS (ADAPTADOS AO CONTEXTO DO CENTRO E DO ALUMNADO)

OBXECTIVOS	COMPETENCIAS CLAVE
a) Exercer a cidadanía democrática, desde unha perspectiva global, e adquirir unha conciencia cívica responsable, inspirada polos valores da Constitución española e do Estatuto de autonomía de Galicia, así como polos dereitos humanos, que fomente a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa e favoreza a sustentabilidade.	Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
b) Consolidar unha madurez persoal e social que lle permita actuar de forma responsable e autónoma e desenvolver o seu espírito crítico. Ser quen de prever e resolver pacificamente os conflitos persoais, familiares e sociais.	Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender
c) Fomentar a igualdade efectiva de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, analizar e valorar criticamente as desigualdades e discriminacións existentes e, en particular, a violencia contra a muller, e impulsar a igualdade real e a non discriminación das persoas por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, con atención especial ás persoas con discapacidade.	Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender Comunicación lingüística.
d) Afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina, como condicións necesarias para o eficaz aproveitamento da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.	Competencias sociais e cívicas. Aprender a aprender
e) Dominar, tanto na súa expresión oral como na escrita, a lingua galega e a lingua castelá.	Comunicación lingüística. Conciencia e expresións culturais. Aprender a aprender.
f) Expresarse con fluidez e corrección nunha ou máis linguas estranxeiras.	Comunicación lingüística. Conciencia e expresións culturais. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender.
g) Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e da comunicación.	Competencia dixital. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Competencias sociais e cívicas.
h) Coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución. Participar de xeito solidario no desenvolvemento e na mellora do seu contorno social.	Competencias sociais e cívicas. Conciencia e expresións culturais.
i) Acceder aos coñecementos científicos e tecnolóxicos fundamentais, e dominar as habilidades básicas propias da modalidade elixida.	Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía. Aprender a aprender.
l) Comprender os elementos e os procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos. Coñecer e valorar de forma crítica a contribución da ciencia e da tecnoloxía ao cambio	Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía. Aprender a aprender.

das condicións de vida, así como afianzar a sensibilidade e o respecto cara ao medio ambiente e a ordenación sustentable do territorio, con especial referencia ao territorio galego.	
m) Afianzar o espírito emprendedor con actitudes de creatividade, flexibilidade, iniciativa, traballo en equipo, confianza nun mesmo e sentido crítico.	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender. Competencias sociais e cívicas.
n) Desenvolver a sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, como fontes de formación e enriquecemento cultural.	Conciencia e expresións culturais. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender.
ñ) Utilizar a educación física e o deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social, e impulsar condutas e hábitos saudables.	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender. Competencias sociais e cívicas.
o) Afianzar actitudes de respecto e prevención no ámbito da seguridade viaria.	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender. Competencias sociais e cívicas.
p) Valorar, respectar e afianzar o patrimonio material e inmaterial de Galicia, e contribuír á súa conservación e mellora no contexto dun mundo globalizado.	Conciencia e expresións culturais. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender. Competencias sociais e cívicas.

5.2. CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS

5.2.1. Principios xerais

A metodoloxía empregada terá en conta os diferentes ritmos e estilos de aprendizaxe co fin de conseguir que todo o alumnado alcance o máximo desenvolvemento das súas capacidades. Esta deberá favorecer que o alumno aprenda por si mesmo, traballe e promova o traballo en equipo e aplique métodos de investigación apropiados. Neste sentido o docente ten un papel de orientador e promotor do desenvolvemento das competencias do alumno.

Deste xeito favorécese o pensamento autónomo, crítico e rigoroso, o uso de técnicas e hábitos de investigación en distintos campos do saber, así como a transferencia da aplicación do aprendido ás situacións cotiás, tan importante nas materias da Historia e Xeografía.

As actividades propostas seleccionaranse tendo en conta estes principios para lograr unha maior motivación e aproveitamento por parte dos alumnos.

A necesidade de traballo continuado e a valoración da importancia do mesmo reflectirase nos instrumentos de avaliación e cualificación que se expoñen no apartado correspondente, pois o alumno debe tomar conciencia de que non será avaliado só polas probas escritas.

As tecnoloxías da información e da comunicación utilizaranse como unha ferramenta necesaria para a aprendizaxe, tanto polo seu carácter imprescindible na educación superior como pola súa utilidade e relevancia para a vida cotiá e a inserción laboral.

5.2.2. Actividades e estratexias de ensino aprendizaxe por temas

(Están recollidas nun documento específico do proxecto editorial que utilizará o profesorado encargado de impartir a materia).

- Organización dos contidos por medio de esquemas e sínteses, o máis sinxelo, ata lograr realización de organigramas e mapas conceptuais
- Corrección na expresión cunha linguaxe específica da disciplina.
- Comprensión dos contidos dentro dun proceso continuo de construción dos coñecementos. elaboración de traballos de indagación a partir de fontes diversas (escritas, mapas, imaxes, audiovisuais, informáticas...)
- Resolución de problemas diversos a través de debates, argumentacións
- Creación de material TIC por parte do alumnado (presentacións...).

A primeira das actividades de cada unha das Unidades Didácticas actuará de ámbito motivador para o tema das mesmas e para que o alumnado manifeste as súas opinións e sexan conscientes do que coñecen e do que descoñecen. Así estaremos en condicións de axustar a proposta de actividades, incorporando as conclusións desta primeira sesión. A presentación pode ser distinta en cada caso: enquisa, visualización dun fragmento dun vídeo, observación de gráficos, comparación de debuxos, pinturas, fotografías, etc.

5.2.3. Guía de secuenciación do traballo na aula

Motivación:

- Actividade de exploración de ideas e coñecementos previos.
- Formulación de cuestións que favorezan o que podemos chamar un conflito cognitivo.
- Presentación da actividade con mapas, gráficos, textos, fotos, etc.

Información do profesor/a:

- Información básica para todo o alumnado.
- Explicación oral significativa, apoiándose no libro de texto, en presentacións, audiovisuais,... para unha mellor reconstrución conceptual histórica
- Subliñado de ideas-eixe que vertebran de xeito coherente a evolución e os cambios en aspectos fundamentais
- Desenvolvemento temático de carácter acumulativo e progresivo. Cada nova unidade se sustenta no traballado anteriormente.
- Tratamento de fontes documentais que se consideren necesarias, sexan tomadas do libro de texto ou aportadas polo profesor, a fin de fomentar os procedementos de indagación e comprensión
- Fomento da participación, a reflexión e a confrontación de ideas.
- Información complementaria para reforzo e apoio.
- Información complementaria para afondamento e ampliación.

Traballo persoal:

- Lectura e comprensión de textos.
- Análise de documentos, pequenas investigacións, etc.
- Resposta a preguntas.
- Comentario de documentos, mapas, imaxes, etc.
- Elaboración de mapas, gráficas, sínteses ou mapas conceptuais.
- Memorización comprensiva.

Traballo cooperativo

5.3. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

HISTORIA DE ESPAÑA

Libro de texto: Historia de España, Edicións Baía, Consorcio Editorial Galego, (recomendado) 2016.

ISBN 9788499952000

Selección Documental de Historia de España da mesma editorial.

Técnicas de Traballo Histórico da mesma editorial.

Enderezos da Internet. Cada tema dispón de enderezos da Internet que serven para reforzar e complementar os contidos, habilidades e competencias traballadas en cada tema.

Apuntamentos e presentacións do profesor.

Gráficas, mapas históricos ou temáticos, moitos deles realizados polos propios alumnos a través das ferramentas TIC .

Para determinadas actividades precisarase ordenador con acceso a internet (busca de información, realización de exercicios, exposicións de PowerPoint, etc.).

HISTORIA DA ARTE

Libro de texto: Historia da Arte, Editorial Vicens Vives (recomendado), 2016.

ISBN 978-84-698-1363-8

Enderezos da Internet. Cada tema dispón de enderezos da Internet que serven para reforzar e complementar os contidos, habilidades e competencias traballadas en cada tema.

Apuntamentos e presentacións do profesor.

Presentacións realizadas polos propios alumnos a través das ferramentas TIC sobre vocabulario artístico e obras relevantes e/ou períodos artísticos.

Para determinadas actividades precisarase ordenador con acceso a internet (busca de información, realización de exercicios, exposicións de PowerPoint, etc.).

XEOGRAFÍA

Libro de texto: Xeografía, Editorial Anaya, 2016. ISBN 978-84-698-1363-8

Outros materiais para todas as materias:

Libros de consulta, documentos gráficos, icónicos e cartográficos. Dentro deles darase un papel relevante á prensa periódica, como elemento actualizador de importantes cuestións de carácter demográfico, económico, etc, cos obxectivos de inculcarlle ao alumnado o hábito da súa lectura e a capacidade de analizar informacións diferentes e contraditorias sobre os mesmos feitos.

Apuntamentos e presentacións do profesor.

Materiais visuais e audiovisuais: presentacións de diapositivas, vídeos, fotografías, etc. Débense programar e estruturar co máximo rigor para que o alumnado non quede só no puramente fenomenolóxico.

Recursos bibliográficos procedentes da **Biblioteca do instituto e do departamento** de Xeografía e Historia. Son dicionarios, atlas históricos e xeográficos, e libros de temática diversa sobre a xeografía, a historia e a arte.

Materiais de reprografía. Exercicios, apuntes, ou calquera outro tipo de material elaborado ou seleccionado polo profesor, fotocopiado nas instalacións do centro e entregado aos alumnos.

Ordenador: resulta de grande utilidade para o traballo dos procedementos de busca e tratamento da información, realización de cálculos, gráficos e mapa, perfís topográficos, climogramas, pirámides de poboación, etc.

5.4. CRITERIOS SOBRE AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO

5.4.1. CRITERIOS DE AVALIACIÓN

5.4.1.1. Avaliación inicial

(apdo. correspondente desta programación)

5.4.1.2. Avaliación continua

A avaliación continua desenvólvese ó longo do curso a través de probas e observacións. O profesorado avaliará unha selección de actividades do libro de textos e/ou outras que aquel considere necesarias e, de ser o caso, actividades de reforzo e ampliación a través dos estándares de aprendizaxe especificados máis arriba.

Dado que se han ter en conta todos os elementos que configuran o currículo (competencias, obxectivos, contidos, criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe) á vez que ten tanto un carácter cualitativo como explicativo, valorarase tanto o traballo diario como as probas e prácticas. O alumnado deberá amosar as seguintes habilidades:

- Capacidade comprensiva dos feitos tratados
- Capacidade sintética á hora de expoñer os seus coñecementos.
- Capacidade discursiva tanto no fondo como na forma na exposición dos coñecementos que posúe.

Periodicidade coa que se farán as probas

Realizaranse unha ou máis probas por avaliación, segundo a programación de aula de cada grupo, que ten en conta o número de estándares, o nivel do grupo e os criterios do profesorado. O peso (porcentaxe) de cada unha de ditas probas sobre a nota final da avaliación dependerá do criterio do profesor/a da materia.

En todo caso, o alumnado que non puidera realizar a proba na data prevista deberá xustificar a falta a través do mecanismo establecido no centro para poder facer dita proba noutra data diferente á programada. O alumno que non xustifique a falta, examinarase na recuperación da avaliación correspondente.

Para facer media nas probas, e así superar a avaliación, a nota mínima en cada unha delas debe ser de 3.

Se un alumno “copia” nun exame seguirase o protocolo do centro ao respecto.

Acórdase que as faltas de ortografía poderán ser obxecto de penalización e determínase que cada falta grave suporá unha décima.

Acórdase que as faltas de ortografía poderán ser obxecto de penalización e determínase que cada falta grave suporá unha décima.

Recuperación dunha avaliación non superada

O alumnado que non aprobe unha avaliación poderá realizar unha proba de recuperación despois de cada avaliación non superada. Entenderase que a avaliación está superada cando a cualificación sexa igual ou superior a 5 puntos en dita proba de recuperación.

Exame global de recuperación: o alumnado que teña unha soa avaliación suspensa presentarse unicamente a esa avaliación. Con dúas ou tres suspensas deberá recuperar toda a materia. A recuperación da 3ª avaliación coincidirá co exame global.

5.4.1.3. Avaliación ordinaria

Con carácter xeral, para aprobar a materia requirirase a superación das tres avaliacións.

A Avaliación Final Ordinaria é o resultado da nota media das tres avaliacións sen redondeo e da aplicación do redondeo final.

5.4.1.4. Avaliación extraordinaria

Os alumnos e alumnas que non superen a materia na avaliación ordinaria poderán realizar unha proba (de toda a materia) nas datas establecidas ao efecto pola Consellería de Educación e segundo o calendario e horario fixado polo Centro, que será cualificada de 0 a 10 puntos (NP para os nos presentados).

Ponderación: a nota do exame representará o 100%.

5.4.2. CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

A cualificación de cada trimestre ou avaliación será o resultado da suma das cualificacións obtidas polo alumno nos seguintes apartados, de acordo coa ponderación proposta para cada un deles:

Instrumentos de avaliación	Observacións	Ponderación
		2º BACH.
Probas escritas ou orais	Cada proba valorarase de 0 a 10 puntos. O peso (porcentaxe) de cada unha de ditas probas sobre a nota final da avaliación dependerá do criterio do profesor/a da materia. Se algunha das probas non supera o mínimo de 3 puntos sobre 10, non se fará media para obter a porcentaxe indicada.	90%
Rúbrica de observación do traballo diario	Analizarase o traballo de aula e a participación.	10%

Valoración:

- A valoración das probas escritas, farase de acordo cos criterios de corrección establecidos polo profesor en cada unha delas.

5.4.3. CRITERIOS DE PROMOCIÓN DO ALUMNADO

Os establecidos na lexislación vixente.

5.5. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DE ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE

5.5.1. INDICADORES DE LOGRO DO PROCESO DE ENSINO

Indicadores de logro do proceso de ensino	Escala			
	1	2	3	4
1. O nivel de dificultade foi adecuado ás características do alumnado.				
2. Conseguiuse crear un conflito cognitivo que favoreceu a aprendizaxe.				
3. Conseguiuse motivar para lograr a actividade intelectual e física do alumnado.				
4. Conseguiuse a participación activa de todo o alumnado.				
5. Contouse co apoio e coa implicación das familias no traballo do alumnado.				
6. Mantívose un contacto periódico coa familia por parte do profesorado.				
7. Adoptáronse as medidas curriculares adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.				
8. Adoptáronse as medidas organizativas adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.				
9. Atendeuse adecuadamente á diversidade do alumnado.				
10. Usáronse distintos instrumentos de avaliación.				
11. Dáse un peso real á observación do traballo na aula.				
12. Valorouse adecuadamente o traballo colaborativo do alumnado dentro do grupo.				

5.5.2. INDICADORES DE LOGRO DA PRÁCTICA DOCENTE

Indicadores de logro da práctica docente	Escala			
	1	2	3	4
1. Como norma xeral, fanse explicacións xerais para todo o alumnado.				
2. Ofrécese a cada alumno/a as explicacións individualizadas que precisa.				
3. Elabóranse actividades atendendo á diversidade.				
4. Elabóranse probas de avaliación adaptadas ás necesidades do alumnado con NEAE.				
5. Utilízanse distintas estratexias metodolóxicas en función dos temas a tratar.				
6. Combínase o traballo individual e en equipo.				
7. Poténcianse estratexias de animación á lectura.				
8. Poténcianse estratexias tanto de expresión como de comprensión oral e escrita.				

9. Incorporáanse as TIC aos procesos de ensino – aprendizaxe.				
10. Préstase atención aos elementos transversais vinculados a cada estándar.				
11. Ofrecense ao alumnado de forma rápida os resultados das probas / traballos, etc.				
12. Analízanse e coméntanse co alumnado os aspectos máis significativos derivados da corrección das probas, traballos, etc.				
13. Dáselle ao alumnado a posibilidade de visualizar e comentar os seus acertos e erros.				
14. Grao de implicación do profesorado nas funcións de titoría e orientación.				
15. Adecuación, logo da súa aplicación, das ACS propostas e aprobadas.				
16. As medidas de apoio, reforzo, etc. están claramente vinculadas aos estándares.				
17. Avaliase a eficacia dos programas de apoio, reforzo, recuperación, ampliación...				

5.6. ORGANIZACIÓN DAS ACTIVIDADES DE SEGUIMENTO, RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DAS MATERIAS PENDENTES

a) Mecanismos para o seguimento:

Reunión de seguimento durante o recreo/hora de clase que determine o xefe do departamento.

Propostas de actividades e traballos para cada avaliación.

b) Avaliación:

a. A materia pendente será dividida en dous bloques. Cada un deles constará dun conxunto de exercicios que o alumnado deberá de entregar en tempo e forma, e dunha proba escrita. Os dous elementos a avaliar do primeiro bloque terán lugar na 1ª avaliación, mentras que os do segundo bloque desenvolveranse na 2ª avaliación.

b. Unha proba global no mes para os que non aprobaran por parciais.

c. Unha proba extraordinaria para os que non aprobaran nin por parciais nin a proba global.

c) Cualificación de cada avaliación ordinaria:

60% as probas escritas e 40% o conxunto de exercicios propostos para cada un dos dous bloques. A nota mínima, tanto nas probas escritas como nos exercicios propostos, para poder recuperar a materia terá que ser como mínimo dun 3.

A cualificación final será a media aritmética das obtidas nos dous bloques, con redondeo final.

d) **Avaliación final:** o exame representará o 100% da cualificación final.

e) **Avaliación extraordinaria:** o exame representará o 100% da cualificación final.

5.7. DISEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS A ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS SEUS RESULTADOS

O profesorado que imparte docencia en bacharelato poderá decidir segundo estime conveniente ao respecto.

Non se celebra xunta de avaliación inicial como na ESO.

5.8. CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS

(concretados e relacionados cos estándares na táboa)

Os elementos transversais que se traballan nas materias impartidas polo departamento son basicamente os seguintes: a expresión oral e escrita e o emprego das tecnoloxías; a educación cívica, a educación para o respecto aos dereitos humanos e a paz, a educación para a igualdade entre os sexos e a prevención da violencia; a educación ambiental e o fomento do espírito emprendedor.

A Expresión oral e escrita e a comprensión lectora traballarémola:

- Esixíndose unha boa redacción e presentación tanto dos exames como dos traballos que realicen ao longo do curso
- Con postas en común sobre determinados aspectos, nos que deben facer un razoamento ben argumentado.
- Lendo artigo de prensa
- Cos debates por equipos
- Coas exposicións orais dos libros históricos lidos.

O desenvolvemento para a igualdade a todos os niveis e a concienciación para evitar todo tipo de violencia traballarémola:

- Desenvolvendo actitudes dialogantes para potenciar a tolerancia e o respecto das ideas, crenzas ou costumes diferentes ás propias.
- Desenvolver actitudes de rexeitamento ante as desigualdades sociais e económicas dos individuos e dos colectivos sociais.
- Corrixindo xuízos sexistas, dando un tratamento equilibrado ó papel desempeñado polos homes e as mulleres no desenvolvemento dos acontecementos históricos
- Coñecendo e valorar a loita das mulleres polos seus dereitos
- Valorando o papel das mulleres nos avances da sociedade ao longo da historia e en todos os seus aspectos
- Participando en debates con actitude crítica e tolerante, argumentando as opinións propias e empregando o diálogo como medio de resolución das diferenzas de actitude e de pensamento
- Analizando conflitos socioeconómicos e políticos, tanto presente como da historia pasada con actitude crítica e construtiva, fuxindo de posicións esolucións maniqueas.

Os valores para a democracia, o pluralismo político e a igualdade a nivel xeral traballarémola:

- Coñecendo e valorando as dificultades polas que atravesaron os homes e mulleres para conseguir os dereitos e liberdades ao longo do XIX e XX.
- Analizando e estudando problemas con dimensión ética dun mundo cada vez máis globalizado: gasto armamentístico, problemas de refuxiados e emigrantes, desigualdades ricos-pobres...

- Valorando a democracia como o mellor sistema para solucionar problemas de conflictividade social e política.
- Apreciando os dereitos e as liberdades humanas como dereitos irrenunciáveis da humanidade.
- Promovendo actitudes democráticas e de solidariedade con outros pobos e culturas
- Coñecendo e valorar o papel das organizacións supranacionais e nongobernamentais na defensa da paz e da cooperación cos colectivos máis desfavorecidos.
- Axudando a formar un xuízo crítico e razoado dos problemas actuais da presente sociedade española en xeral e galega en particular.

O desenvolvemento sustentable traballarémola:

- Coñecendo e valorando os máis destacados proxectos éticos contemporáneos concretados nas súas actuacións no noso contorno máis inmediato e na súa proxección internacional: loita polos dereitos humanos, feminismo, pacifismo, ecoloxismo....
- Analizando os valores e problemas da sociedade industrial e postindustrial a súa repercusión no medio ambiente e na calidade de vida.
- Valorando e respectando o patrimonio natural, histórico, artístico e cultural, asumindo a responsabilidade da súa conservación e mellora.

O afianzamento do espírito emprendedor traballarémola:

- Coa elaboración de diferentes investigacións a través de fontes diversas e a súa exposición.
- Co comentario de textos históricos onde o alumnado debe amosar a súa capacidade para sintetizar, relacionar causas e consecuencias e facer conclusións baseadas no seu coñecemento
- Valorando nos traballos en grupo a boa organización e a distribución de tarefas feita.
- Valorando a realización dos traballos individuais por iniciativa propia.
- Insistindo na importancia do papel individual e o espírito de superación do home e a muller ao longo da historia contemporánea

En todas as unidades didácticas (ver as táboas na que se relacionan contidos, obxectivos, criterios de avaliación, competencias, estándares de aprendizaxe e transversais) se traballa a comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual e a educación cívica, de acordo co expresado no artigo 4 do Decreto 86/2015.

No proceso diario de ensino-aprendizaxe da materia estarán presentes nos estándares que se indican na citada táboa e concretados na programación de aula.

6. HISTORIA DE ESPAÑA

6.1. CONCRECIÓN DAS COMPETENCIAS CLAVE ÁS QUE PODE CONTRIBUÍR A HISTORIA DE ESPAÑA

A aprendizaxe da Historia de España centrarase no desenvolvemento dos seguintes obxectivos competenciais para cada unha das competencias:

1. Competencias sociais e cívicas

Trabállanse:

- Identificando e reflexionar sobre diferentes problemáticas sociais, políticas e económicas tratadas ao longo da Historia de España.

- Aplicando os coñecementos desenvolvidos en diferentes momentos da Historia de España á reflexión ou resolución de problemas da actualidade.
- Relacionándose lingüísticamente con outras persoas e convivir con elas.
- Erradicando os usos discriminatorios da linguaxe, detectando prexuizos e imaxes estereotipadas.
- Realizando actividades en grupo extraendo ensinanzas das achegas realizadas por outras persoas.
- Amosando unha actitude favorable ao diálogo e ao traballo cooperativo.
- Valorando a reflexión histórica como instrumento para mellorar a capacidade para coñecer a nosa realidade social e mellorar a convivencia coas persoas da nosa redonda.

2. Competencia de conciencia e expresións culturais

Trabállase:

- Contextualizando as obras, ilustracións e textos no seu momento histórico relacionándoos coa súa realidade social, cultural e política.
- Apreciando o estudo da Historia de España como medio de reflexión sobre os feitos do pasado e como instrumento de coñecemento da propia cultura e sociedade.
- Valorando a dimensión literaria dos textos históricos apreciando a forma, o estilo e o uso da linguaxe en diferentes textos.
- Apreciando manifestacións artísticas como a literatura, a música, a pintura ou o cine axudándose de instrumentos de análise histórica na súa valoración.

3. Competencia en comunicación lingüística

- Aplicar diferentes estratexias de comprensión, análise e valoración de textos.
- Comprender e compor textos como medio para optimizar a aprendizaxe e o estudo dos sucesos históricos.
- Familiarizarse co léxico propio da área e entender as diferentes acepcións dun mesmo termo en función do contexto no que se emprega.
- Definir conceptos usando a linguaxe específica da área.
- Comunicarse argumentando as ideas propias e respectando as quendas de palabra dentro dun grupo.
- escoitar as opinións distintas á propia con respecto, sensibilidade e espírito crítico.
- Expor opinións de forma argumentada ao longo dun debate.
- Recorrer ao uso activo de mecanismos que permiten a ampliación e a consolidación do vocabulario.
- Aprender a recoñecer o significado dun termo a partir do seu contexto.
- Valorar a lingua e o seu correcto uso como instrumento básico de reflexión e desenvolvemento persoal.

4. Competencia dixital

- Analizar de forma crítica a información recibida a través dos medios de comunicación e da Internet.
- Aplicar coñecementos, habilidades e procedementos propios da Historia á análise crítica da información dos medios de comunicación e da Internet.
- Proporcionar coñecementos e destrezas para a busca de información relevante.
- Recorrer a soportes electrónicos no proceso de escritura.
- Adquirir habilidades para a reutilización da información na produción de textos orais e escritos propios.
- Utilizar adecuadamente as bibliotecas e a Internet.

5. Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía

- Comprender a relevancia e as implicacións do avance tecnolóxico e científico para as transformacións sociais, políticas e económicas ao longo da historia de España.

- Recoñecer diferentes ferramentas de análise de datos estatísticos relacionadas coas ciencias ou as matemáticas.
- Valorar a aplicación de procedementos de análise e reflexión para o estudo da historia como instrumentos aplicables a diferentes áreas de saber matemático e científico.
- Desenvolver actitudes de interese polo coñecemento de diferentes materias e ciencias a través da interpretación de gráficos e datos.
- Analizar, comprender e transmitir información relativa a diferentes ámbitos das ciencias naturais e sociais.

6. Competencia de aprender a aprender

- Identificar a idea principal dun texto e resumir o seu contido.
- Relacionar obras ou textos históricos de diferente índole e extensión cun determinado contexto histórico, social ou político.
- Comparar entre si diferentes teorías ou puntos de vista históricos e as propostas diversas que realizan sobre unha mesma problemática ou xeito de proceder extraendo as súas propias conclusións.
- Desenvolver o gusto pola aprendizaxe continua e a actualización permanente.
- Confrontar as propias opinións ou coñecementos con outras fontes de coñecemento ou opinión.
- Formular solucións a problemas complexos a partir dunha análise previa exhaustiva

7. Competencia de sentido de iniciativa e espírito emprendedor

- Valorar a Historia, as cuestións abordadas ao longo da Historia de España e os procedementos de análises históricas como instrumentos de autoconhecimento e desenvolvemento persoal.
- Formarse e expresar unha opinión propia sobre cuestións históricas de diversa índole e sobre cuestións de actualidade ou da propia realidade cotiá.
- Analizar e resolver problemas, trazar plans e emprender procesos de decisión.
- Realizar pequenas investigacións de forma autónoma.
- Analizar criticamente os propios valores, prexuizados e opinións.
- Valorar criticamente a nosa interacción co medio social.

6.2. SECUENCIACIÓN E TEMPORALIZACIÓN DOS CONTIDOS

	Libro de texto Editorial Baía ISBN 9788468095592	Decreto 86/2015	Temporalización		
			Mínimos	Mes	Sesións
1ª avaliación		Bloque 0: Como se escribe a Historia. Criterios comúns		Todos	
	Todos os temas	B0.1. Método histórico. Fontes e perspectivas.			
		B0.2. Análise e comentario de fontes.			
		B0.3. Utilidade das fontes.			
		B0.4. Mapas e liñas do tempo.			
		Bloque 1. A Península Ibérica desde os primeiros humanos ata a desaparición da monarquía Visigoda (711)		Set	3
	Tema 1. Hispania e Gallaecia na antigüidade.	B1.1. Da prehistoria á monarquía visigoda: prehistoria (evolución do Paleolítico ao Neolítico; pintura cantábrica e levantina; importancia da metalurxia); configuración das áreas celta e ibérica (Tartesos, indoeuropeos e colonizadores orientais; cultura castrexa); Hispania romana (conquista e romanización da Península; legado cultural romano;	X		

	exemplo galego); monarquía visigoda (ruralización da economía; poder da Igrexa e a nobreza).			
	Bloque 2. A Idade Media: tres culturas e un mapa político en constante cambio (711-1474)		Set	4
Tema 2. Al-Andalus e os reinos cristiáns medievais.	B2.1. Al-Andalus: conquista musulmá da Península; evolución política de Al-Andalus; revitalización económica e urbana; estrutura social; relixión, cultura e arte.	X		
	B2.2. Os reinos cristiáns do século XIII ao XV: evolución política; nacemento das Cortes. Os reinos cristiáns na baixa Idade Media (séculos XIV e XV); diferente evolución e organización política das coroas de Castela, Aragón e Navarra. Proceso de reconquista e repoboación.	X		
	B2.3. Os reinos cristiáns na Idade Media: réxime señorial e sociedade estamental. Tensións sociais.	X		
	B2.4. Os reinos cristiáns na Idade Media: do estancamento á expansión económica. Crises agraria e demográfica.			
	B2.5. O Camiño de Santiago. Unha cultura plural: cristiáns, musulmáns e xudeus. Manifestacións artísticas.			
	Bloque 3. A formación da monarquía hispánica e a súa expansión mundial (1474-1700)		Out	4
Tema 3. Os Reis Católicos e a Monarquía hispánica	B3.1. Os Reis Católicos: unión dinástica de Castela e Aragón; reorganización do Estado; política relixiosa; conquista de Granada; descuberta de América; incorporación de Navarra; relacións con Portugal.	X		
	B3.2. Auxe do Imperio no século XVI: dominios de Carlos I e de Filipe II; modelo político dos Austrias; conflitos internos; conflitos relixiosos no seo do Imperio; conflitos exteriores; exploración e colonización de América e do Pacífico; política económica respecto a América; a revolución dos prezos e o custo do Imperio.	X		
	B3.3. Crise e decadencia do Imperio no século XVII: os validos; expulsión dos mouriscos; proxectos de reforma de Olivares; guerra dos Trinta Anos e perda da hexemonía en Europa en favor de Francia; rebelións de Cataluña e Portugal en 1640; Carlos II e o problema sucesorio; crise demográfica e económica.	X		
	B3.4. Século de Ouro español: do Humanismo á Contrarreforma; Renacemento e Barroco na literatura e na arte.			
	Bloque 4. España na órbita francesa: o reformismo dos primeiros Borbóns (1700-1788)		Out	6
Tema 4. A Monarquía borbónica no Antigo Réxime	B4.1. Cambio dinástico e Guerra de Sucesión: unha contenda civil e europea; a Paz de Utrecht e o novo equilibrio europeo; os pactos de familia con Francia.	X		
	B4.2. Reformas institucionais: novo modelo de Estado; Administración en América; Facenda Real; relacións Igrexa-Estado.			
	B4.3. Economía e política económica: recuperación demográfica; problemas da agricultura, a industria e o comercio; liberalización do comercio con América.			
	B4.4. Engalaxe económica de Cataluña. Estancamento económico de Galicia.			
	B4.5. A Ilustración en España e Galicia: proxectistas, anovadores e ilustrados; despotismo ilustrado; novo	X		

2ª avaliación		concepto de educación; Sociedades Económicas de Amigos do País; prensa periódica.			
		Bloque 5. A crise do Antigo Réxime (1788-1833): Liberalismo fronte a Absolutismo		Nov	9
	Tema 5. Inicios e consolidación do réxime liberal	B5.1. Impacto da Revolución Francesa: relacións entre España e Francia; Guerra da Independencia.	X		
		B5.2. Primeiro intento de revolución liberal, Cortes de Cádiz e Constitución de 1812.	X		
		B5.3. Reinado de Fernando VII: restauración do absolutismo; trienio liberal; reacción absolutista.	X		
		B5.4. Emancipación da América española: protagonismo crioulo; fases do proceso; repercusións para España.			
		B5.5. A obra de Goya como testemuño da época.			
		Bloque 6. A conflitiva construción do Estado liberal (1833-1874)		Nov Dec	10
	Tema 5. Inicios e consolidación do réxime liberal	B6.1. O carlismo como derradeiro bastión absolutista: ideario e apoios sociais; as dúas primeiras guerras carlistas.			
		B6.2. Triunfo e consolidación do liberalismo no reinado de Isabel II: primeiros partidos políticos; protagonismo político dos militares; lexislación económica de signo liberal; nova sociedade de clases.	X		
		B6.3. Proceso constitucional.	X		
		B6.4. Sexenio Democrático: revolución de 1868 e caída da monarquía isabelina; procura de alternativas políticas e monarquía de Amadeo I; primeira República; guerra de Cuba, terceira guerra carlista e insurrección cantonal.	X		
		B6.5. Inicios do movemento obreiro español: condicións de vida da poboación obreira e labrega; a Asociación Internacional de Traballadores e o xurdimento das correntes anarquista e socialista.	X		
		Bloque 7. A Restauración Borbónica: implantación e afianzamento dun novo sistema político (1874-1902)		Xan	9
	Tema 7. Estado e nación na Restauración borbónica	B7.1. Teoría e realidade do sistema canovista: inspiración no modelo inglés; a Constitución de 1876 e o bipartidismo; quenda de partidos, caciquismo e fraude electoral.	X		
		B7.2. Oposición ao sistema: catalanismo, nacionalismo vasco, rexionalismo galego e movemento obreiro.	X		
		B7.3. Éxitos políticos: estabilidade e consolidación do poder civil; liquidación do problema carlista; solución temporal do problema de Cuba.			
		B7.4. Perda das derradeiras colonias e crise de 1898: guerra de Cuba e con Estados Unidos; Tratado de París; rexeneracionismo.	X		
		Bloque 8. Continuidade e transformacións económicas no século XIX: un desenvolvemento insuficiente		Xan Feb	9
	Tema 6. As transformacións económicas na España liberal	B8.1. Lento crecemento da poboación: mantemento dun réxime demográfico antigo; excepción de Cataluña.			
B8.2. Economía española no XIX: agricultura protexida e estancada (efectos das desamortizacións; baixos rendementos); deficiente industrialización (industria téxtil catalá, siderurxia e a minaría); dificultades dos transportes (condicionamentos xeográficos; rede de ferrocarrís); comercio (proteccionismo fronte a librecambismo); finanzas (a peseta como unidade monetaria; desenvolvemento da banca moderna; problemas da Facenda; investimentos estranxeiros. O caso galego).		X			
	Bloque 9. A crise do sistema da Restauración		Feb	9	

		e a caída da monarquía (1902-1931)				
	Tema 7. Estado e nación na Restauración borbónica	B9.1. Intentos de modernización do sistema: revisionismo político dos primeiros gobernos de Afonso XIII; oposición de republicanos e nacionalistas cataláns, vascos, galegos e andaluces.				
		B9.2. Quebra do sistema: impacto dos acontecementos exteriores (intervención en Marrocos; I Guerra Mundial; Revolución Rusa); crecente axitación social (Semana Tráxica de Barcelona; crise xeral de 1917; "trienio bolchevique" en Andalucía).	X			
		B9.3. Ditadura de Primo de Rivera: directorio militar e directorio civil; remate da guerra de Marrocos; caída da ditadura; afundimento da monarquía.	X			
		B9.4. Crecemento económico e cambios demográficos no primeiro terzo do século: efectos da Guerra Mundial na economía española; intervencionismo estatal da ditadura; transición ao réxime demográfico moderno; movementos migratorios; transvasamento de poboación da agricultura á industria.				
		Bloque 10. A II República. A Guerra Civil nun contexto de crise internacional (1931-1939)		Feb Mar	10	
3ª avaliación	Tema 8. Segunda República e guerra Civil	B10.1. A II República como solución democrática ao afundimento do sistema da Restauración.	X			
		B10.2. Evolución política durante a II República: bienio reformista (Constitución de 1931; política de reformas; Estatuto de Cataluña; forzas de oposición á República); bienio radical-cedista (política restauradora e radicalización popular; revolución de Asturias); Fronte Popular (primeiras actuacións do Goberno; preparación do golpe militar).	X			
		B10.3. Guerra Civil: sublevación e desenvolvemento da guerra; dimensión internacional do conflito; evolución das dúas zonas; consecuencias da guerra.	X			
		B10.4. Idade de Prata da cultura española: da xeración do 98 á do 36.				
			Bloque 11. A ditadura franquista (1939-1975)		Abr	9
	Tema 9. España no franquismo	B11.1. Características e evolución do franquismo: postguerra (grupos ideolóxicos e apoios sociais do franquismo; oscilantes relacións co exterior; configuración política do novo Estado; represión política; autarquía económica); anos do "desenvolvemento" (plans de desenvolvemento e o crecemento económico; transformacións sociais; reafirmación política do réxime; política exterior; crecente oposición ao franquismo); fin do franquismo (inestabilidade política; dificultades exteriores; efectos da crise económica internacional de 1973).	X			
		B11.2. Cultura española durante o franquismo: cultura oficial; cultura do exilio; cultura interior á marxe do sistema.				
			Bloque 12. Normalización democrática de España e integración en Europa (desde 1975)		Abr Maio	8
	Tema 10. España en democracia	B12.1. Transición á democracia: crise económica mundial; alternativas políticas ao franquismo, continuísmo, reforma ou ruptura; o papel do Rei; a lei para a reforma política; primeiras eleccións democráticas.	X			
		B12.2. Período constituínte: Pactos da Moncloa; preautonomías de Cataluña e o País Vasco; Constitución de 1978 e Estado das autonomías. O caso de Galicia.	X			
B12.3. Gobernos constitucionais: problema do terrorismo; golpe de Estado frustrado de 1981;		X				

		ingreso na OTAN; plena integración en Europa.			
		B12.4. Papel de España no mundo actual.			

6.3. RELACIÓN ENTRE OS DISTINTOS ASPECTOS DO CURRÍCULO

HISTORIA DE ESPAÑA				
Obx	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp clave
Bloque 0: Como se escribe a Historia. Critérios comúns				
d e g h i l l m	B0.1. Método histórico. Fontes e perspectivas.	B0.1. Localizar fontes primarias (históricas) e secundarias (historiográficas) en bibliotecas, internet, etc., e extraer información salientable sobre o tratado, valorando criticamente a súa fiabilidade.	HEB0.1.1. Procura información de interese (en libros e internet) sobre a importancia cultural e artística dun personaxe historicamente salientable, un feito ou un proceso histórico, e elabora unha breve exposición.	CCL CD CAA CSC CSIEE CCEC
d e h i l	B0.2. Análise e comentario de fontes.	B0.2. Elaborar mapas e liñas de tempo, localizando as fontes adecuadas, utilizando os datos proporcionados ou servíndose dos coñecementos xa adquiridos.	HEB0.2.1. Representa unha liña do tempo situando nunha ringleira os principais acontecementos relativos a determinados feitos ou procesos históricos.	CCL CAA CSC
h i l	B0.3. Utilidade das fontes.	B0.3. Comentar e interpretar fontes primarias (históricas) e secundarias (historiográficas), relacionando a súa información cos coñecementos previos.	HEB0.3.1. Responde a cuestións propostas a partir de fontes históricas e historiográficas.	CMCCT CAA CSC
d e h i l	B0.4. Mapas e liñas do tempo.	B0.4. Recoñecer a utilidade das fontes para o/a historiador/a, á parte da súa fiabilidade.	HEB0.4.1. Distingue o carácter das fontes históricas non só como información, senón tamén como proba para responder ás preguntas que se formulan os/as historiadores/as.	CMCCT CAA CSC
Bloque 1. A Península Ibérica desde os primeiros humanos ata a desaparición da monarquía Visigoda (711)				

d e h i l n p	B1.1. Da prehistoria á monarquía visigoda: prehistoria (evolución do Paleolítico ao Neolítico; pintura cantábrica e levantina; importancia da metalurxia); configuración das áreas celta e ibérica (Tartesos, indoeuropeos e colonizadores orientais; cultura castrexa); Hispania romana (conquista e romanización da Península; legado cultural romano; exemplo galego); monarquía visigoda (ruralización da economía; poder da Igrexa e a nobreza).	B1.1. Explicar as características dos principais feitos e procesos históricos da Península Ibérica desde a prehistoria ata a desaparición da monarquía visigoda, e identificar as súas causas e consecuencias.	HEB1.1.1. Explica as diferenzas entre a economía e a organización social do Paleolítico e do Neolítico, e as causas do cambio.	CCL CCS
			HEB1.1.2. Identifica as diferenzas entre unha imaxe de pintura cantábrica e outra de pintura levantina.	CCEC
			HEB1.1.3. Describe os avances no coñecemento das técnicas metalúrxicas e explica as súas repercusións.	CCL CMCCT CSC
			HEB1.1.4. Resume as características principais do reino de Tartesos e cita as fontes históricas para o seu coñecemento.	CCL CAA CSC
			HEB1.1.5. Explica o diferente nivel de desenvolvemento das áreas celta e ibérica en vésperas da conquista romana en relación coa influencia recibida dos indoeuropeos, o reino de Tartesos e os colonizadores fenicios e gregos.	CCL CSC CCEC
			HEB1.1.6. Debuxa un mapa esquemático da Península Ibérica e delimita nel as áreas ibérica e celta.	CAA CSC
			HEB1.1.7. Define o concepto de romanización e describe os medios empregados para levala a cabo.	CCL CSC CCEC
			HEB1.1.8. Compara o ritmo e grao de romanización dos territorios peninsulares.	CCL CSC CCEC
			HEB1.1.9. Resume as características da monarquía visigoda e explica por que alcanzou tanto poder a igrexa e a nobreza.	CCL CSC
			HEB1.1.10. Procura información de interese (en libros e internet) sobre o mantemento cultural e artístico do legado romano na España actual, e elabora unha breve exposición.	CCL CD CAA CSIEE CCEC
			HEB1.1.11. Representa unha liña do tempo desde 250 a.C. ata 711 d.C., e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
			HEB1.1.12. Partindo de fontes historiográficas, responde a cuestións ou situacións.	CCL CSC

Bloque 2. A Idade Media: tres culturas e un mapa político en constante cambio (711-1474)				
dehin	B2.1. Al-Andalus: conquista musulmá da Península; evolución política de Al-Andalus; revitalización económica e urbana; estrutura social; relixión, cultura e arte.	B2.1. Explicar a evolución dos territorios musulmáns na Península, describindo as súas etapas políticas e os cambios económicos, sociais e culturais que introduciron.	HEB2.1.1. Explica as causas da invasión musulmá e da súa rápida ocupación da Península.	CCL CSC
			HEB2.1.2. Representa unha liña do tempo desde 711 ata 1474 e sitúa nunha ringleira os principais acontecementos relativos a Al-Andalus e noutra os relativos aos reinos cristiáns.	CMCCT CAA CSC
			HEB2.1.3. Describe a evolución política de Al-Andalus.	CCL CSC
			HEB2.1.4. Resume os cambios económicos, sociais e culturais introducidos polos musulmáns en Al-Andalus.	CCL CSC CCEC
dehip	B2.2. Os reinos cristiáns do século XIII ao XV: evolución política; nacemento das Cortes. Os reinos cristiáns na baixa Idade Media (séculos XIV e XV); diferente evolución e organización política das coroas de Castela, Aragón e Navarra. Proceso de reconquista e repoboación.	B2.2. Explicar a evolución e configuración política dos reinos cristiáns, en relación co proceso de reconquista e o concepto patrimonial da monarquía.	HEB2.2.1. Describe as grandes etapas e as causas xerais que conducen ao mapa político da Península Ibérica ao remate da Idade Media.	CCL CSC
			HEB2.2.2. Explica a orixe das Cortes nos reinos cristiáns e as súas principais funcións.	CCL CSC
			HEB2.2.3. Compara a organización política da coroa de Castela, a de Aragón e o reino de Navarra ao remate da Idade Media.	CCL CAA CSC
			HEB2.2.4. Comenta o ámbito territorial e as características de cada sistema de repoboación, así como as súas causas e as súas consecuencias.	CCL CAA CSC
dehip	B2.3. Os reinos cristiáns na Idade Media: réxime señorial e sociedade estamental. Tensións sociais.	B2.3. Diferenciar as tres grandes fases da evolución económica dos reinos cristiáns durante toda a Idade Media (estancamento, expansión e crise), e sinalar os seus factores e as súas características.	HEB2.3.1. Describe as grandes fases da evolución económica dos territorios cristiáns durante a Idade Media.	CCL CSC
dehip	B2.4. Os reinos cristiáns na Idade Media: do estancamento á expansión económica. Crises agraria e demográfica.	B2.4. Analizar a estrutura social dos reinos cristiáns e describir o réxime señorial e as características da sociedade estamental.	HEB2.4.1. Explica a orixe e as características do réxime señorial e a sociedade estamental no ámbito cristián.	CCL CMCCT CSC

d e g h m n p	B2.5. O Camiño de Santiago. Unha cultura plural: cristiáns, musulmáns e xudeus. Manifestacións artísticas.	B2.5. Describir as relacións culturais de cristiáns, musulmáns e xudeus, e especificar as súas colaboracións e as influencias mutuas.	HEB2.5.1. Describe o labor dos centros de tradución.	CCL CSC CCEC
			HEB2.5.2. Procura información de interese (en libros e internet) sobre a importancia cultural e artística do Camiño de Santiago, e elabora unha breve exposición.	CCL CD CAA CSIEE CCEC
Bloque 3. A formación da monarquía hispánica e a súa expansión mundial (1474-1700)				
d e h i p	B3.1. Os Reis Católicos: unión dinástica de Castela e Aragón; reorganización do Estado; política relixiosa; conquista de Granada; descuberta de América; incorporación de Navarra; relacións con Portugal.	B3.1. Analizar o reinado dos Reis Católicos como unha etapa de transición entre a Idade Media e a Idade Moderna, e identificar as reminiscencias medievais e os feitos salientables que abren o camiño á modernidade.	HEB3.1.1. Define o concepto de unión dinástica aplicado a Castela e Aragón en tempos dos Reis Católicos e describe as características do novo Estado.	CCL CSC
			HEB3.1.2. Explica as causas e as consecuencias dos feitos máis relevantes de 1492.	CCL CSC
			HEB3.1.3. Analiza as relacións dos Reis Católicos con Portugal e os obxectivos que perseguían.	CCL CAA CSC
d e h i	B3.2. Auxe do Imperio no século XVI: dominios de Carlos I e de Filipe II; modelo político dos Austrias; conflitos internos; conflitos relixiosos no seo do Imperio; conflitos exteriores; exploración e colonización de América e do Pacífico; política económica respecto a América; a revolución dos prezos e o custo do Imperio.	B3.2. Explicar a evolución e a expansión da monarquía hispánica durante o século XVI, diferenciando os reinados de Carlos I e Filipe II.	HEB3.2.1. Compara os imperios territoriais de Carlos I e de Filipe II, e explica os problemas que provocaron.	CCL CAA CSC
			HEB3.2.2. Explica a expansión colonial en América e no Pacífico durante o século XVI.	CCL CSC
			HEB3.2.3. Analiza a política respecto a América no século XVI e as súas consecuencias para España, Europa e a poboación americana.	CCL CAA CSC
d e h	B3.3. Crise e decadencia do Imperio no século XVII: os validos; expulsión dos mouriscos; proxectos de reforma de Olivares; guerra dos	B3.3. Explicar as causas e as consecuencias da decadencia da monarquía hispánica no século XVII, relacionando os problemas internos, a política exterior e a crise económica e	HEB3.3.1. Describe a práctica do valemto e os seus efectos na crise da monarquía.	CCL CSC
			HEB3.3.2. Explica os principais proxectos de reforma do Conde Duque de Olivares.	CCL CSC

i	Trinta Anos e perda da hexemonía en Europa en favor de Francia; rebelións de Cataluña e Portugal en 1640; Carlos II e o problema sucesorio; crise demográfica e económica.	demográfica.	HEB3.3.3. Analiza as causas da guerra dos Trinta Anos e as súas consecuencias para a monarquía hispánica e para Europa.	CCL CSC CAA
			HEB3.3.4. Compara e comenta as rebelións de Cataluña e Portugal de 1640.	CCL CSC CAA
			HEB3.3.5. Explica os principais factores da crise demográfica e económica do século XVII, e as súas consecuencias.	CCL CSC
			HEB3.3.6. Representa unha liña do tempo desde 1474 ata 1700, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
d e g h i m n p	B3.4. Século de Ouro español: do Humanismo á Contrarreforma; Renacemento e Barroco na literatura e na arte.	B3.4. Recoñecer as grandes achegas culturais e artísticas do Século de Ouro español, extraendo información de interese en fontes primarias e secundarias (en bibliotecas, internet, etc.).	HEB3.4.1. Procura información de interese (en libros e internet) e elabora unha breve exposición sobre os seguintes pintores do Século de Ouro español: El Greco, Ribera, Zurbarán, Velázquez e Murillo.	CCL CD CAA CSC CCEC
Bloque 4. España na órbita francesa: o reformismo dos primeiros Borbóns (1700-1788)				
d e h i	B4.1. Cambio dinástico e Guerra de Sucesión: unha contenda civil e europea; a Paz de Utrecht e o novo equilibrio europeo; os pactos de familia con Francia.	B4.1. Analizar a Guerra de Sucesión española como contenda civil e europea, e explicar as súas consecuencias para a política exterior española e a nova orde internacional.	HEB4.1.1. Explica as causas da Guerra de Sucesión Española e a composición dos bandos en conflito.	CCL CSC
			HEB4.1.2. Representa unha liña do tempo desde 1700 ata 1788, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
			HEB4.1.3. Detalla as características da nova orde europea xurdida da Paz de Utrecht e o papel de España nela.	CCL CSC
d e h i	B4.2. Reformas institucionais: novo modelo de Estado; Administración en América; Facenda Real; relacións Igrexa-Estado.	B4.2. Describir as características do novo modelo de Estado, especificando o alcance das reformas promovidas polos primeiros monarcas da dinastía borbónica.	HEB4.2.1. Define os decretos de nova planta e explica a súa importancia na configuración do novo Estado borbónico.	CCL CSC
			HEB4.2.2. Elaboro un esquema comparativo do modelo político dos Austrias e dos Borbóns.	CCL CSC CAA

p			HEB4.2.3. Explica as medidas que adoptaron ou proxectaron os primeiros Borbóns para sanear a Facenda Real.	CCL CSC
			HEB4.2.4. Describe as relacións Igrexa-Estado e as causas da expulsión dos xesuítas.	CCL CSC
d e h i m p	B4.3. Economía e política económica: recuperación demográfica; problemas da agricultura, a industria e o comercio; liberalización do comercio con América.	B4.3. Comentar a situación inicial dos sectores económicos, detallando os cambios introducidos e os obxectivos da nova política económica.	HEB4.3.1. Compara a evolución demográfica do século XVIII coa da centuria anterior.	CCL CSC CAA
			HEB4.3.2. Desenvolve os principais problemas da agricultura e as medidas impulsadas por Carlos III neste sector.	CCL CSC
			HEB4.3.3. Explica a política industrial da monarquía e as medidas adoptadas respecto ao comercio con América.	CCL CSC
d e h i m p	B4.4. Engalaxe económica de Cataluña. Estancamento económico de Galicia.	B4.4. Explicar a engalaxe económica de Cataluña, en comparación coa evolución económica do resto de España.	HEB4.4.1. Especifica as causas da engalaxe económica de Cataluña no século XVIII.	CCL CSC
d e h i m p	B4.5. A Ilustración en España e Galicia: proxectistas, anovadores e ilustrados; despotismo ilustrado; novo concepto de educación; Sociedades Económicas de Amigos do País; prensa periódica.	B4.5. Expor os conceptos fundamentais do pensamento ilustrado, identificando as súas vías de difusión.	HEB4.5.1. Comenta as ideas fundamentais da Ilustración e define o concepto de despotismo ilustrado.	CCL CAA CSC CCEC
			HEB4.5.2. Razona a importancia das Sociedades Económicas de Amigos do País e da prensa periódica na difusión dos valores da Ilustración.	CCL CSC CCEC
Bloque 5. A crise do Antigo Réxime (1788-1833): Liberalismo fronte a Absolutismo				
d e h i m p	B5.1. Impacto da Revolución Francesa: relacións entre España e Francia; Guerra da Independencia.	B5.1. Analizar as relacións entre España e Francia desde a Revolución Francesa ata a Guerra da Independencia, e especificar en cada fase os principais acontecementos e as súas repercusións para España.	HEB5.1.1. Resume os cambios que experimentan as relacións entre España e Francia desde a Revolución Francesa ata o comezo da Guerra de Independencia.	CCL CSC
			HEB5.1.2. Describe a Guerra da Independencia: as súas causas, a composición dos bandos en conflito e o desenvolvemento dos acontecementos.	CCL CSC
a	B5.2. Primeiro intento de revolución	B5.2. Comentar o labor lexislador das Cortes de	HEB5.2.1. Compara as Cortes de Cádiz coas estamentais do Antigo Réxime.	CCL CSC

d e h i p	liberal, Cortes de Cádiz e Constitución de 1812.	Cádiz, en relación co ideario do liberalismo.		CAA
			HEB5.2.2. Comenta as características esenciais da Constitución de 1812.	CCL CSC CAA
d e h i p	B5.3. Reinado de Fernando VII: restauración do absolutismo; trienio liberal; reacción absolutista.	B5.3. Describir as fases do reinado de Fernando VII, e explicar os principais feitos de cada unha.	HEB5.3.1. Detalla as fases do conflito entre liberais e absolutistas durante o reinado de Fernando VII.	CCL CSC
			HEB5.3.2. Define o carlismo e resume a súa orixe e os apoios con que contaba inicialmente.	CCL CSC
			HEB5.3.3. Representa unha liña do tempo desde 1788 ata 1833 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
			HEB5.3.4. Representa nun esquema as diferenzas, en canto a sistema político e estrutura social, entre o Antigo Réxime e o réxime liberal burgués.	CCL CAA CSC
d e h i	B5.4. Emancipación da América española: protagonismo crioulo; fases do proceso; repercusións para España.	B5.4. Explicar o proceso de independencia das colonias americanas, diferenciando as súas causas e as súas fases, así como as repercusións económicas para España.	HEB5.4.1. Explica as causas e o desenvolvemento do proceso de independencia das colonias americanas.	CCL CSC
			HEB5.4.2. Especifica as repercusións económicas para España da independencia das colonias americanas.	CCL CSC
d e g h i l m n	B5.5. A obra de Goya como testemuño da época.	B5.5. Relacionar as pinturas e os gravados de Goya cos acontecementos deste período, e identificar nelas o reflexo da situación e os feitos contemporáneos.	HEB5.5.1. Procura información de interese (en libros e internet) sobre Goya e elabora unha breve exposición sobre a súa visión da guerra.	CCL CD CSC CCEC
Bloque 6. A conflitiva construción do Estado liberal (1833-1874)				
d e h	B6.1. O carlismo como derradeiro bastión absolutista: ideario e apoios sociais; as dúas primeiras guerras	B6.1. Describir o fenómeno do carlismo como resistencia absolutista fronte á revolución liberal, analizando os seus compoñentes ideolóxicos, as súas bases sociais, a súa evolución no tempo e as	HEB6.1.1. Identifica o ámbito xeográfico do carlismo e explica o seu ideario e os seus apoios sociais.	CAA CSC
			HEB6.1.2. Especifica as causas e consecuencias das dúas primeiras guerras carlistas.	CCL

i p	carlistas.	súas consecuencias.		CSC
			HEB6.1.3. Representa unha liña do tempo desde 1833 ata 1874 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
d e h i p	B6.2. Triunfo e consolidación do liberalismo no reinado de Isabel II: primeiros partidos políticos; protagonismo político dos militares; lexislación económica de signo liberal; nova sociedade de clases.	B6.2. Analizar a transición definitiva do Antigo Réxime ao réxime liberal burgués durante o reinado de Isabel II, explicar o protagonismo dos militares e especificando os cambios políticos, económicos e sociais.	HEB6.2.1. Describe as características dos partidos políticos que xurdiron durante o reinado de Isabel II.	CCL CSC
			HEB6.2.2. Resume as etapas da evolución política do reinado de Isabel II desde a súa minoría de idade, e explica o papel dos militares.	CCL CSC
			HEB6.2.3. Explica as medidas de liberalización do mercado da terra levadas a cabo durante o reinado de Isabel II.	CCL CAA CSC
			HEB6.2.4. Compara as desamortizacións de Mendizábal e Madoz, e especifica os obxectivos dunha e outra.	CCL CAA CSC
			HEB6.2.5. Especifica as características da nova sociedade de clases e compáraa coa sociedade estamental do Antigo Réxime.	CCL CSC CCEC
d e h i	B6.3. Proceso constitucional.	B6.3. Explicar o proceso constitucional durante o reinado de Isabel II, en relación coas correntes ideolóxicas dentro do liberalismo e a súa loita polo poder.	HEB6.3.1. Compara o Estatuto Real de 1834 e as Constitucións de 1837 e 1845.	CCL CAA CSC
d e h i p	B6.4. Sexenio Democrático: revolución de 1868 e caída da monarquía isabelina; procura de alternativas políticas e monarquía de Amadeo I; primeira República; guerra de Cuba, terceira guerra carlista e insurrección cantonal.	B6.4. Explicar o Sexenio Democrático como período de procura de alternativas democráticas á monarquía isabelina, especificando os grandes conflitos internos e externos que desestabilizaron o país.	HEB6.4.1. Explica as etapas políticas do Sexenio Democrático.	CCL CSC
			HEB6.4.2. Describe as características esenciais da Constitución democrática de 1869.	CCL CSC
			HEB6.4.3. Identifica os grandes conflitos do sexenio e explica as súas consecuencias políticas.	CAA CSC
c d e h i	B6.5. Inicios do movemento obreiro español: condicións de vida da poboación obreira e labrega; a Asociación Internacional de Traballadores e o xurdimento das correntes anarquista e socialista.	B6.5. Describir as condicións de vida das clases traballadoras e os inicios do movemento obreiro en España, en relación co desenvolvemento do movemento obreiro internacional.	HEB6.5.1. Relaciona a evolución do movemento obreiro español durante o Sexenio Democrático coa do movemento obreiro internacional.	CCL CAA CSC

p				
	Bloque 7. A Restauración Borbónica: implantación e afianzamento dun novo sistema político (1874-1902)			
d e h i p	B7.1. Teoría e realidade do sistema canovista: inspiración no modelo inglés; a Constitución de 1876 e o bipartidismo; quenda de partidos, caciquismo e fraude electoral.	B7.1. Explicar o sistema político da Restauración, distinguindo a súa teoría e o seu funcionamento real.	HEB7.1.1. Explica os elementos fundamentais do sistema político ideado por Cánovas.	CCL CAA CSC
			HEB7.1.2. Especifica as características esenciais da Constitución de 1876.	CCL CSC
			HEB7.1.3. Describe o funcionamento real do sistema político da Restauración.	CCL CSC
			HEB7.1.4. Representa unha liña do tempo desde 1874 ata 1902 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
d e h i p	B7.2. Oposición ao sistema: catalanismo, nacionalismo vasco, rexionalismo galego e movemento obreiro.	B7.2. Analizar os movementos políticos e sociais excluídos do sistema, especificando a súa evolución durante o período estudado.	HEB7.2.1. Resume a orixe e a evolución do catalanismo, o nacionalismo vasco e o rexionalismo galego.	CCL CSC CCEC
			HEB7.2.2. Analiza as correntes ideolóxicas do movemento obreiro e labrego español, así como a súa evolución durante o derradeiro cuarto do século XIX.	CCL CAA CSC CCEC
d e h i	B7.3. Éxitos políticos: estabilidade e consolidación do poder civil; liquidación do problema carlista; solución temporal do problema de Cuba.	B7.3. Describir os principais logros do reinado de Afonso XII e a rexencia de María Cristina, inferindo as súas repercusións na consolidación do novo sistema político.	HEB7.3.1. Compara o papel político dos militares no reinado de Afonso XII co das etapas precedentes do século XIX.	CCL CAA CSC
			HEB7.3.2. Describe a orixe, o desenvolvemento e as repercusións da terceira guerra carlista.	CCL CSC
d e h i	B7.4. Perda das derradeiras colonias e crise de 1898: guerra de Cuba e con Estados Unidos; Tratado de París; rexeneracionismo.	B7.4. Explicar o desastre colonial e a crise do 98, identificando as súas causas e as súas consecuencias.	HEB7.4.1. Explica a política española respecto ao problema de Cuba.	CCL CSC
			HEB7.4.2. Sinala os principais feitos do desastre colonial de 1898 e as consecuencias territoriais do Tratado de París.	CCL CSC
			HEB7.4.3. Especifica as consecuencias para España da crise do 98 nos ámbitos económico, político e ideolóxico.	CCL CSC CCEC
Bloque 8. Continuidade e transformacións económicas no século XIX: un desenvolvemento insuficiente				

d e h i l p	B8.1. Lento crecemento da poboación: mantemento dun réxime demográfico antigo; excepción de Cataluña.	B8.1. Explicar a evolución demográfica de España ao longo do século XIX, comparando o crecemento da poboación española no seu conxunto co de Cataluña e o dos países máis avanzados de Europa.	HEB8.1.1. Identifica os factores do lento crecemento demográfico español no século XIX.	CCL CSC
			HEB8.1.2. Compara a evolución demográfica de Cataluña coa do resto de España no século XIX.	CCL CAA CSC
d e h i l p	B8.2. Economía española no XIX: agricultura protexida e estancada (efectos das desamortizacións; baixos rendementos); deficiente industrialización (industria téxtil catalá, siderurxia e a minaría); dificultades dos transportes (condicionamentos xeográficos; rede de ferrocarrís); comercio (proteccionismo fronte a librecambismo); finanzas (a peseta como unidade monetaria; desenvolvemento da banca moderna; problemas da Facenda; investimentos estranxeiros. O caso galego.	B8.2. Analizar os sectores económicos e especificar a situación herdada, as transformacións de signo liberal e as consecuencias que se derivan delas.	HEB8.2.1. Explica os efectos económicos das desamortizacións de Mendizábal e Madoz.	CCL CSC
			HEB8.2.2. Especifica as causas dos baixos rendementos da agricultura española do século XIX.	CCL CSC
			HEB8.2.3. Describe a evolución da industria téxtil catalá, a siderurxia e a minaría ao longo do século XIX.	CCL CSC
			HEB8.2.4. Compara a revolución industrial española coa dos países máis avanzados de Europa.	CCL CAA CSC
			HEB8.2.5. Relaciona as dificultades do transporte e o comercio interior cos condicionamentos xeográficos.	CCL CAA CSC
			HEB8.2.6. Explica os obxectivos da rede ferroviaria e as consecuencias da lei xeral de ferrocarrís de 1855.	CCL CSC
			HEB8.2.7. Compara os apoios, os argumentos e as actuacións de proteccionistas e librecambistas ao longo do século XIX.	CCL CAA CSC
			HEB8.2.8. Explica o proceso que conduciu á unidade monetaria e á banca moderna.	CCL CSC
			HEB8.2.9. Explica a reforma Mon-Santillán da Facenda pública e os seus efectos.	CCL CSC
			HEB8.2.10. Especifica como os investimentos en España de Francia e de Inglaterra afectaron o modelo de desenvolvemento económico español durante o século XIX.	CCL CSC
Bloque 9. A crise do sistema da Restauración e a caída da monarquía (1902-1931)				
d	B9.1. Intentos de modernización do	B9.1. Relacionar o rexeneracionismo xurdido da	HEB9.1.1. Define en que consistiu o revisionismo político inicial do reinado de Afonso XIII,	CCL

e h i p	sistema: revisionismo político dos primeiros gobernos de Afonso XIII; oposición de republicanos e nacionalistas cataláns, vascos, galegos e andaluces.	crise do 98 co revisionismo político dos primeiros gobernos, e especificar as súas actuacións máis importantes.	e as principais medidas adoptadas.	CSC
			HEB9.1.2. Representa unha liña do tempo desde 1902 ata 1931, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
			HEB9.1.3. Elabora un esquema cos factores internos e externos da quebra do sistema político da Restauración.	CCL CAA CSC
d e h i	B9.2. Quebra do sistema: impacto dos acontecementos exteriores (intervención en Marrocos; I Guerra Mundial; Revolución Rusa); crecente axitación social (Semana Tráxica de Barcelona; crise xeral de 1917; "trienio bolchevique" en Andalucía).	B9.2. Analizar as causas da quebra do sistema político da Restauración e identificar os factores internos e os externos.	HEB9.2.1. Especifica a evolución das forzas políticas de oposición ao sistema: republicanos e nacionalistas.	CCL CSC
			HEB9.2.2. Explica as repercusións da I Guerra Mundial e da Revolución Rusa en España.	CCL CSC
			HEB9.2.3. Analiza as causas, os principais feitos e as consecuencias da intervención de España en Marrocos entre 1904 e 1927.	CCL CSC
			HEB9.2.4. Analiza a crise xeral de 1917: as súas causas, manifestacións e consecuencias.	CCL CSC
d e h i	B9.3. Ditadura de Primo de Rivera: directorio militar e directorio civil; remate da guerra de Marrocos; caída da ditadura; afundimento da monarquía.	B9.3. Explicar a ditadura de Primo de Rivera como solución autoritaria á crise do sistema, e describir as súas características, etapas e actuacións.	HEB9.3.1. Especifica as causas do golpe de estado de Primo de Rivera e os apoios con que contou inicialmente.	CCL CSC
			HEB9.3.2. Describe a evolución da ditadura de Primo de Rivera, desde o directorio militar ao directorio civil e o seu remate.	CCL CSC
			HEB9.3.3. Explica as causas da caída da monarquía.	CCL CSC
d e h i p	B9.4. Crecemento económico e cambios demográficos no primeiro terzo do século: efectos da Guerra Mundial na economía española; intervencionismo estatal da ditadura; transición ao réxime demográfico moderno; movementos migratorios; transvasamento de poboación da agricultura á industria.	B9.4. Explicar a evolución económica e demográfica no primeiro terzo do século XX, en relación coa situación herdada do século XIX.	HEB9.4.1. Analiza os efectos da I Guerra Mundial sobre a economía española.	CCL CSC
			HEB9.4.2. Describe a política económica da ditadura de Primo de Rivera.	CCL CSC
			HEB9.4.3. Explica os factores da evolución demográfica de España no primeiro terzo do século XX.	CCL CSC
Bloque 10. A II República. A Guerra Civil nun contexto de crise internacional (1931-1939)				
d	B10.1. A II República como	B10.1. Explicar a II República como solución	HEB10.1.1. Explica as causas que levaron á proclamación da II República e relaciona as súas	CCL

ehi	solución democrática ao afundimento do sistema da Restauración.	democrática ao afundimento do sistema político da Restauración, enmarcándoa no contexto internacional de crise económica e conflictividade social.	dificultades coa crise económica mundial dos anos 30.	CAA CSC
			HEB10.1.2. Diferencia as forzas de apoio e oposición á República nos seus comezos, e describe as súas razóns e as principais actuacións.	CCL CAA CSC
abdeship	B10.2. Evolución política durante a II República: bienio reformista (Constitución de 1931; política de reformas; Estatuto de Cataluña; forzas de oposición á República); bienio radical-cedista (política restauradora e radicalización popular; revolución de Asturias); Fronte Popular (primeiras actuacións do Goberno; preparación do golpe militar).	B10.2. Diferenciar as etapas da República ata o comezo da Guerra Civil, especificando os feitos e as actuacións principais en cada unha.	HEB10.2.1. Resume as reformas impulsadas durante o bienio reformista da República.	CCL CSC
			HEB10.2.2. Especifica as características esenciais da Constitución de 1931.	CCL CSC
			HEB10.2.3. Analiza o proxecto de reforma agraria: as súas razóns, o seu desenvolvemento e os seus efectos.	CCL CSC
			HEB10.2.4. Compara as actuacións do bienio radical-cedista coas do bienio anterior.	CCL CSC CAA
			HEB10.2.5. Describe as causas, o desenvolvemento e as consecuencias da Revolución de Asturias de 1934.	CCL CSC
			HEB10.2.6. Explica as causas da formación da Fronte Popular e as actuacións tras o seu triunfo electoral, ata o comezo da guerra.	CCL CSC
bdeship	B10.3. Guerra Civil: sublevación e desenvolvemento da guerra; dimensión internacional do conflito; evolución das dúas zonas; consecuencias da guerra.	B10.3. Analizar a Guerra Civil, identificando as súas causas e as consecuencias, a intervención internacional e o curso dos acontecementos nas dúas zonas.	HEB10.3.1. Especifica os antecedentes da Guerra Civil.	CCL CSC
			HEB10.3.2. Relaciona a Guerra Civil española co contexto internacional.	CCL CAA CSC
			HEB10.3.3. Compara a evolución política e a situación económica dos dous bandos durante a guerra.	CCL CAA CSC
			HEB10.3.4. Especifica os custos humanos e as consecuencias económicas e sociais da guerra.	CCL CSC
			HEB10.3.5. Sintetiza nun esquema as grandes fases da guerra, desde o punto de vista militar.	CCL CSC
			HEB10.3.6. Representa unha liña do tempo desde 1931 ata 1939, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC

d e g h i m n p	B10.4. Idade de Prata da cultura española: da xeración do 98 á do 36.	B10.4. Valorar a importancia da Idade de Prata da cultura española, e expor as achegas das xeracións e das figuras máis representativas.	HEB10.4.1. Procura información de interese (en libros e internet) e elabora unha breve exposición sobre a Idade de Prata da cultura española.	CCL CD CAA CSC CSIEE CCEC
Bloque 11. A ditadura franquista (1939-1975)				
b c d e h i p	B11.1. Características e evolución do franquismo: postguerra (grupos ideolóxicos e apoios sociais do franquismo; oscilantes relacións co exterior; configuración política do novo Estado; represión política; autarquía económica); anos do "desenvolvemento" (plans de desenvolvemento e o crecemento económico; transformacións sociais; reafirmación política do réxime; política exterior; crecente oposición ao franquismo); fin do franquismo (inestabilidade política; dificultades exteriores; efectos da crise económica internacional de 1973).	B11.1. Analizar as características do franquismo e a súa evolución no tempo e especificar as transformacións políticas, económicas e sociais que se produciron, en relación coa cambiante situación internacional.	HEB11.1.1. Elabora un esquema cos grupos ideolóxicos e os apoios sociais do franquismo na súa etapa inicial.	CCL CAA CSC
			HEB11.1.2. Diferencia etapas na evolución de España durante o franquismo, e resume os trazos esenciais de cada unha.	CCL CAA CSC
			HEB11.1.3. Explica a organización política do Estado franquista.	CCL CSC
			HEB11.1.4. Explica as relacións exteriores, a evolución política e a situación económica de España desde o remate da Guerra Civil ata 1959.	CCL CSC
			HEB11.1.5. Explica as relacións exteriores, a evolución política e as transformacións económicas e sociais de España desde 1959 ata 1973.	CCL CSC
			HEB11.1.6. Especifica as causas da crise final do franquismo desde 1973.	CCL CSC
			HEB11.1.7. Relaciona a evolución política do réxime cos cambios que se producen no contexto internacional.	CCL CSC CAA
			HEB11.1.8. Explica a política económica do franquismo nas súas etapas e a evolución económica do país.	CCL CSC
			HEB11.1.9. Describe as transformacións que experimenta a sociedade española durante os anos do franquismo, así como as súas causas.	CCL CSC
			HEB11.1.10. Especifica os grupos de oposición política ao réxime franquista e comenta a súa	CCL

			evolución no tempo.	CSC
			HEB11.1.11. Representa unha liña do tempo desde 1939 ata 1975, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
b d e g h i m p	B11.2. Cultura española durante o franquismo: cultura oficial; cultura do exilio; cultura interior á marxe do sistema.	B11.2. Describir a diversidade cultural do período, distinguindo as súas manifestacións.	HEB11.2.1. Procura información de interese (en libros e internet) e elabora unha breve exposición sobre a cultura do exilio durante o franquismo.	CCL CD CSIEE CCEC
Bloque 12. Normalización democrática de España e integración en Europa (desde 1975)				
a b d e h i p	B12.1. Transición á democracia: crise económica mundial; alternativas políticas ao franquismo, continuísmo, reforma ou ruptura; o papel do Rei; a lei para a reforma política; primeiras eleccións democráticas.	B12.1. Describir as dificultades da transición á democracia desde o franquismo nun contexto de crise económica, e explicar as medidas que permitiron a celebración das primeiras eleccións democráticas.	HEB12.1.1. Explica as alternativas políticas que se propuñan tras a morte de Franco, e quen defendía cada unha.	CCL CSC
			HEB12.1.2. Describe o papel desempeñado polo Rei durante a transición.	CCL CSC
			HEB12.1.3. Describe as actuacións impulsadas polo presidente de Goberno Adolfo Suárez para a reforma política do réxime franquista: lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, etc.	CCL CSC
			HEB12.1.4. Explica as causas e os obxectivos dos Pactos da Moncloa.	CCL CSC
a b c d e h i p	B12.2. Período constituínte: Pactos da Moncloa; preautonomías de Cataluña e o País Vasco; Constitución de 1978 e Estado das autonomías. O caso de Galicia.	B12.2. Caracterizar o novo modelo de Estado democrático establecido na Constitución de 1978, especificando as actuacións previas encamiñadas a alcanzar o máis amplo acordo social e político.	HEB12.2.1. Explica o proceso de elaboración e aprobación da Constitución de 1978 e as súas características esenciais.	CCL CSC
			HEB12.2.2. Describe como se estableceron as preautonomías de Cataluña e o País Vasco.	CCL CSC
a	B12.3. Gobernos constitucionais: problema do terrorismo; golpe de	B12.3. Analizar a evolución económica, social e política de España desde o primeiro Goberno	HEB12.3.1. Elaboro un esquema coas etapas políticas desde 1979 ata a actualidade, segundo o partido no poder, e sinala os principais acontecementos de cada unha delas.	CCL CAA

b c d e h i	Estado frustrado de 1981; ingreso na OTAN; plena integración en Europa.	constitucional de 1979 ata a aguda crise económica iniciada en 2008, sinalando as ameazas máis salientables ás que se enfrenta e os efectos da plena integración en Europa.		CSC
			HEB12.3.2. Comenta os feitos máis salientables do proceso de integración en Europa e as consecuencias para España desta integración.	CCL CAA CSC
			HEB12.3.3. Analiza a evolución económica e social de España desde a segunda crise do petróleo en 1979 ata o comezo da crise financeira mundial de 2008.	CCL CSC
			HEB12.3.4. Analiza o impacto da ameaza terrorista sobre a normalización democrática de España, describe a xénese e evolución das organizacións terroristas que actuaron desde a transición democrática ata os nosos días (ETA, GRAPO, etc.) e reflexiona sobre outros temas relacionados: a cidadanía ameazada, os movementos asociativos de vítimas, a mediación en conflitos, etc.	CCL CSC
			HEB12.3.5. Representa unha liña do tempo desde 1975 ata os nosos días, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
a b d e h	B12.4. Papel de España no mundo actual.	B12.4. Resumir o papel de España no mundo actual, especificando a súa posición na Unión Europea e as súas relacións con outros ámbitos xeopolíticos.	HEB12.4.1. Explica a posición e o papel da España actual na Unión Europea e no mundo.	CCL CSC

6.4. ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE: TEMPORALIZACIÓN, GRAO MÍNIMO DE CONSECUCIÓN E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

HISTORIA DE ESPAÑA					
Estándares de aprendizaxe Decreto 86/2015	Grao mínimo de consecución %	Temporización		Instr. de avaliación	
		Avaliación	Mes	Sesións ()	1 Probas (90%) 2 Traballo diario (10%)
Bloque 0: Como se escribe a Historia. Criterios comúns		1ª	Todos		
HEB0.1.1. Procura información de interese (en libros e internet) sobre a importancia cultural e artística dun personaxe historicamente salientable, un feito ou un proceso histórico, e elabora unha breve exposición.	35	1ª			
HEB0.2.1. Representa unha liña do tempo situando nunha ringleira os principais acontecementos relativos a determinados feitos ou procesos históricos.	35	1ª			
HEB0.3.1. Responde a cuestións propostas a partir de fontes históricas e historiográficas.	35	1ª			
HEB0.4.1. Distingue o carácter das fontes históricas non só como información, senón tamén como proba para responder ás preguntas que se formulan os/as historiadores/as.	35	1ª			
Bloque 1. A Península Ibérica desde os primeiros humanos ata a desaparición da monarquía Visigoda (711)		1ª	Set	3	
HEB1.1.1. Explica as diferenzas entre a economía e a organización social do Paleolítico e do Neolítico, e as causas do cambio.	50	1ª			X
HEB1.1.2. Identifica as diferenzas entre unha imaxe de pintura cantábrica e outra de pintura levantina.	50	1ª			
HEB1.1.3. Describe os avances no coñecemento das técnicas metalúrxicas e explica as súas repercusións.	50	1ª			
HEB1.1.4. Resume as características principais do reino de Tartesos e cita as fontes históricas para o seu coñecemento.	50	1ª			X
HEB1.1.5. Explica o diferente nivel de desenvolvemento das áreas celta e ibérica en vésperas da conquista romana en relación coa influencia recibida dos indoeuropeos, o reino de Tartesos e os colonizadores fenicios e gregos.	50	1ª			X
HEB1.1.6. Debuxa un mapa esquemático da Península Ibérica e delimita nel as áreas ibérica e celta.	35	1ª			
HEB1.1.7. Define o concepto de romanización e describe os medios empregados para levala a cabo.	50	1ª			X
HEB1.1.8. Compara o ritmo e grao de romanización dos territorios peninsulares.	50	1ª			X
HEB1.1.9. Resume as características da monarquía visigoda e explica por que alcanzou tanto poder a igrexa e a nobreza.	50	1ª			X
HEB1.1.10. Procura información de interese (en libros e internet) sobre o mantemento cultural e artístico do legado romano na España actual, e elabora unha breve exposición.	35	1ª			
HEB1.1.11. Representa unha liña do tempo desde 250 a.C. ata 711 d.C., e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	35	1ª			
HEB1.1.12. Partindo de fontes historiográficas, responde a cuestións ou situacións.	35	1ª			
Bloque 2. A Idade Media: tres culturas e un mapa político en constante cambio (711-1474)		1ª	Set	4	
HEB2.1.1. Explica as causas da invasión musulmá e da súa rápida ocupación da Península.	50	1ª			X
HEB2.1.2. Representa unha liña do tempo desde 711 ata 1474 e sitúa nunha ringleira os principais acontecementos relativos a Al-Andalus e noutra os relativos aos reinos cristiáns.	35	1ª			
HEB2.1.3. Describe a evolución política de Al-Andalus.	50	1ª			X
HEB2.1.4. Resume os cambios económicos, sociais e culturais introducidos polos musulmáns en Al-Andalus.	50	1ª			X
HEB2.2.1. Describe as grandes etapas e as causas xerais que conducen ao mapa político da Península Ibérica ao remate da Idade Media.	50	1ª			X
HEB2.2.2. Explica a orixe das Cortes nos reinos cristiáns e as súas principais funcións.	35	1ª			X
HEB2.2.3. Compara a organización política da coroa de Castela, a de Aragón e o	35	1ª			X

reino de Navarra ao remate da Idade Media.					
HEB2.2.4. Comenta o ámbito territorial e as características de cada sistema de repoboación, así como as súas causas e as súas consecuencias.	50	1ª			X
HEB2.3.1. Describe as grandes fases da evolución económica dos territorios cristiáns durante a Idade Media.	50	1ª			X
HEB2.4.1. Explica a orixe e as características do réxime señorial e a sociedade estamental no ámbito cristián.	50	1ª			X
HEB2.5.1. Describe o labor dos centros de tradución.	35	1ª			
HEB2.5.2. Procura información de interese (en libros e internet) sobre a importancia cultural e artística do Camiño de Santiago, e elabora unha breve exposición.	35	1ª			
Bloque 3. A formación da monarquía hispánica e a súa expansión mundial (1474-1700)		1ª	Out	4	
HEB3.1.1. Define o concepto de unión dinástica aplicado a Castela e Aragón en tempos dos Reis Católicos e describe as características do novo Estado.	50	1ª			X
HEB3.1.2. Explica as causas e as consecuencias dos feitos máis relevantes de 1492.		1ª			
HEB3.1.3. Analiza as relacións dos Reis Católicos con Portugal e os obxectivos que perseguían.	50	1ª			
HEB3.2.1. Compara os imperios territoriais de Carlos I e de Filipe II, e explica os problemas que provocaron.	50	1ª			X
HEB3.2.2. Explica a expansión colonial en América e no Pacífico durante o século XVI.		1ª			
HEB3.2.3. Analiza a política respecto a América no século XVI e as súas consecuencias para España, Europa e a poboación americana.		1ª			
HEB3.3.1. Describe a práctica do valemto e os seus efectos na crise da monarquía.	50	1ª			X
HEB3.3.2. Explica os principais proxectos de reforma do Conde Duque de Olivares.	50	1ª			X
HEB3.3.3. Analiza as causas da guerra dos Trinta Anos e as súas consecuencias para a monarquía hispánica e para Europa.	50	1ª			X
HEB3.3.4. Compara e comenta as rebelións de Cataluña e Portugal de 1640.	50	1ª			X
HEB3.3.5. Explica os principais factores da crise demográfica e económica do século XVII, e as súas consecuencias.	50	1ª			X
HEB3.3.6. Representa unha liña do tempo desde 1474 ata 1700, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	35	1ª			
HEB3.4.1. Procura información de interese (en libros e internet) e elabora unha breve exposición sobre os seguintes pintores do Século de Ouro español: El Greco, Ribera, Zurbarán, Velázquez e Murillo.	35	1ª			
Bloque 4. España na órbita francesa: o reformismo dos primeiros Borbóns (1700-1788)		1ª	Out	6	
HEB4.1.1. Explica as causas da Guerra de Sucesión Española e a composición dos bandos en conflito.	50	1ª			X
HEB4.1.2. Representa unha liña do tempo desde 1700 ata 1788, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	35	1ª			
HEB4.1.3. Detalla as características da nova orde europea xurdida da Paz de Utrecht e o papel de España nela.	50	1ª			X
HEB4.2.1. Define os decretos de nova planta e explica a súa importancia na configuración do novo Estado borbónico.	50	1ª			X
HEB4.2.2. Elaboro un esquema comparativo do modelo político dos Austrias e dos Borbóns.	35	1ª			
HEB4.2.3. Explica as medidas que adoptaron ou proxectaron os primeiros Borbóns para sanear a Facenda Real.	50	1ª			X
HEB4.2.4. Describe as relacións Igrexa-Estado e as causas da expulsión dos xesuítas.	50	1ª			X
HEB4.3.1. Compara a evolución demográfica do século XVIII coa da centuria anterior.	50	1ª			X
HEB4.3.2. Desenvolve os principais problemas da agricultura e as medidas impulsadas por Carlos III neste sector.	50	1ª			X
HEB4.3.3. Explica a política industrial da monarquía e as medidas adoptadas respecto ao comercio con América.	50	1ª			X
HEB4.4.1. Especifica as causas da engalaxe económica de Cataluña no século XVIII.	35	1ª			
HEB4.5.1. Comenta as ideas fundamentais da Ilustración e define o concepto de despotismo ilustrado.	50	1ª			X
HEB4.5.2. Razona a importancia das Sociedades Económicas de Amigos do País e da prensa periódica na difusión dos valores da Ilustración.	50	1ª			X
Bloque 5. A crise do Antigo Réxime (1788-1833): Liberalismo fronte a		1ª	Nov	9	

Absolutismo				
HEB5.1.1. Resume os cambios que experimentan as relacións entre España e Francia desde a Revolución Francesa ata o comezo da Guerra de Independencia.	50	1ª		X
HEB5.1.2. Describe a Guerra da Independencia: as súas causas, a composición dos bandos en conflito e o desenvolvemento dos acontecementos.	50	1ª		X
HEB5.2.1. Compara as Cortes de Cádiz coas estamentais do Antigo Réxime.	50	1ª		X
HEB5.2.2. Comenta as características esenciais da Constitución de 1812.	50	1ª		X
HEB5.3.1. Detalla as fases do conflito entre liberais e absolutistas durante o reinado de Fernando VII.	50	1ª		X
HEB5.3.2. Define o carlismo e resume a súa orixe e os apoios con que contaba inicialmente.	50	1ª		X
HEB5.3.3. Representa unha liña do tempo desde 1788 ata 1833 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	35	1ª		
HEB5.3.4. Representa nun esquema as diferenzas, en canto a sistema político e estrutura social, entre o Antigo Réxime e o réxime liberal burgués.	50	1ª		X
HEB5.4.1. Explica as causas e o desenvolvemento do proceso de independencia das colonias americanas.	50	1ª		X
HEB5.4.2. Especifica as repercusións económicas para España da independencia das colonias americanas.	50	1ª		X
HEB5.5.1. Procura información de interese (en libros e internet) sobre Goya e elabora unha breve exposición sobre a súa visión da guerra.	50	1ª		
Bloque 6. A conflitiva construción do Estado liberal (1833-1874)		1ª	Nov Dec	10
HEB6.1.1. Identifica o ámbito xeográfico do carlismo e explica o seu ideario e os seus apoios sociais.	50	1ª		X
HEB6.1.2. Especifica as causas e consecuencias das dúas primeiras guerras carlistas.	50	1ª		X
HEB6.1.3. Representa unha liña do tempo desde 1833 ata 1874 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	50	1ª		
HEB6.2.1. Describe as características dos partidos políticos que xurdiron durante o reinado de Isabel II.	50	1ª		X
HEB6.2.2. Resume as etapas da evolución política do reinado de Isabel II desde a súa minoría de idade, e explica o papel dos militares.	50	1ª		X
HEB6.2.3. Explica as medidas de liberalización do mercado da terra levadas a cabo durante o reinado de Isabel II.	50	1ª		X
HEB6.2.4. Compara as desamortizacións de Mendizábal e Madoz, e especifica os obxectivos dunha e outra.	50	1ª		X
HEB6.2.5. Especifica as características da nova sociedade de clases e compáraa coa sociedade estamental do Antigo Réxime.	50	1ª		X
HEB6.3.1. Compara o Estatuto Real de 1834 e as Constitucións de 1837 e 1845.	50	1ª		X
HEB6.4.1. Explica as etapas políticas do Sexenio Democrático.	50	1ª		X
HEB6.4.2. Describe as características esenciais da Constitución democrática de 1869.	50	1ª		X
HEB6.4.3. Identifica os grandes conflitos do sexenio e explica as súas consecuencias políticas.	50	1ª		X
HEB6.5.1. Relaciona a evolución do movemento obreiro español durante o Sexenio Democrático coa do movemento obreiro internacional.	50	1ª		X
Bloque 7. A Restauración Borbónica: implantación e afianzamento dun novo sistema político (1874-1902)		2ª	Xan	9
HEB7.1.1. Explica os elementos fundamentais do sistema político ideado por Cánovas.	50	2ª		X
HEB7.1.2. Especifica as características esenciais da Constitución de 1876.	50	2ª		X
HEB7.1.3. Describe o funcionamento real do sistema político da Restauración.	50	2ª		X
HEB7.1.4. Representa unha liña do tempo desde 1874 ata 1902 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	50	2ª		
HEB7.2.1. Resume a orixe e a evolución do catalanismo, o nacionalismo vasco e o rexionalismo galego.	50	2ª		X
HEB7.2.2. Analiza as correntes ideolóxicas do movemento obreiro e labrego español, así como a súa evolución durante o derradeiro cuarto do século XIX.	50	2ª		X
HEB7.3.1. Compara o papel político dos militares no reinado de Afonso XII co das etapas precedentes do século XIX.	50	2ª		X
HEB7.3.2. Describe a orixe, o desenvolvemento e as repercusións da terceira guerra carlista.	50	2ª		X
HEB7.4.1. Explica a política española respecto ao problema de Cuba.	50	2ª		X
HEB7.4.2. Sinala os principais feitos do desastre colonial de 1898 e as consecuencias territoriais do Tratado de París.	50	2ª		X
HEB7.4.3. Especifica as consecuencias para España da crise do 98 nos ámbitos	50	2ª		X

económico, político e ideolóxico.					
Bloque 8. Continuidade e transformacións económicas no século XIX: un desenvolvemento insuficiente		2ª	Xan Feb	9	
HEB8.1.1. Identifica os factores do lento crecemento demográfico español no século XIX.	50	2ª			X
HEB8.1.2. Compara a evolución demográfica de Cataluña coa do resto de España no século XIX.	50	2ª			
HEB8.2.1. Explica os efectos económicos das desamortizacións de Mendizábal e Madoz.	50	2ª			X
HEB8.2.2. Especifica as causas dos baixos rendementos da agricultura española do século XIX.	50	2ª			X
HEB8.2.3. Describe a evolución da industria téxtil catalá, a siderurxia e a minaría ao longo do século XIX.	50	2ª			X
HEB8.2.4. Compara a revolución industrial española coa dos países máis avanzados de Europa.	50	2ª			X
HEB8.2.5. Relaciona as dificultades do transporte e o comercio interior cos condicionamentos xeográficos.	50	2ª			X
HEB8.2.6. Explica os obxectivos da rede ferroviaria e as consecuencias da lei xeral de ferrocarrís de 1855.	50	2ª			X
HEB8.2.7. Compara os apoios, os argumentos e as actuacións de proteccionistas e librecambistas ao longo do século XIX.	50	2ª			X
HEB8.2.8. Explica o proceso que conduciu á unidade monetaria e á banca moderna.	50	2ª			X
HEB8.2.9. Explica a reforma Mon-Santillán da Facenda pública e os seus efectos.	50	2ª			
HEB8.2.10. Especifica como os investimentos en España de Francia e de Inglaterra afectaron o modelo de desenvolvemento económico español durante o século XIX.	50	2ª			X
Bloque 9. A crise do sistema da Restauración e a caída da monarquía (1902-1931)		2ª	Feb	9	
HEB9.1.1. Define en que consistiu o revisionismo político inicial do reinado de Afonso XIII, e as principais medidas adoptadas.	50	2ª			X
HEB9.1.2. Representa unha liña do tempo desde 1902 ata 1931, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	50	2ª			
HEB9.1.3. Elabora un esquema cos factores internos e externos da quebra do sistema político da Restauración.	50	2ª			X
HEB9.2.1. Especifica a evolución das forzas políticas de oposición ao sistema: republicanos e nacionalistas.	50	2ª			X
HEB9.2.2. Explica as repercusións da I Guerra Mundial e da Revolución Rusa en España.	50	2ª			X
HEB9.2.3. Analiza as causas, os principais feitos e as consecuencias da intervención de España en Marrocos entre 1904 e 1927.	50	2ª			X
HEB9.2.4. Analiza a crise xeral de 1917: as súas causas, manifestacións e consecuencias.	50	2ª			X
HEB9.3.1. Especifica as causas do golpe de estado de Primo de Rivera e os apoios con que contou inicialmente.	50	2ª			X
HEB9.3.2. Describe a evolución da ditadura de Primo de Rivera, desde o directorio militar ao directorio civil e o seu remate.	50	2ª			X
HEB9.3.3. Explica as causas da caída da monarquía.	50	2ª			X
HEB9.4.1. Analiza os efectos da I Guerra Mundial sobre a economía española.	50	2ª			X
HEB9.4.2. Describe a política económica da ditadura de Primo de Rivera.	50	2ª			X
HEB9.4.3. Explica os factores da evolución demográfica de España no primeiro terzo do século XX.	50	2ª			X
Bloque 10. A II República. A Guerra Civil nun contexto de crise internacional (1931-1939)		3ª	Feb Mar	10	
HEB10.1.1. Explica as causas que levaron á proclamación da II República e relaciona as súas dificultades coa crise económica mundial dos anos 30.	50	3ª			X
HEB10.1.2. Diferencia as forzas de apoio e oposición á República nos seus comezos, e describe as súas razóns e as principais actuacións.	50	3ª			X
HEB10.2.1. Resume as reformas impulsadas durante o bienio reformista da República.	50	3ª			X
HEB10.2.2. Especifica as características esenciais da Constitución de 1931.	50	3ª			X
HEB10.2.3. Analiza o proxecto de reforma agraria: as súas razóns, o seu desenvolvemento e os seus efectos.	50	3ª			X
HEB10.2.4. Compara as actuacións do bienio radical-cedista coas do bienio anterior.	50	3ª			X
HEB10.2.5. Describe as causas, o desenvolvemento e as consecuencias da Revolución de Asturias de 1934.	50	3ª			X
HEB10.2.6. Explica as causas da formación da Fronte Popular e as actuacións tras	50	3ª			X

o seu triunfo electoral, ata o comezo da guerra.				
HEB10.3.1. Especifica os antecedentes da Guerra Civil.	50	3ª		X
HEB10.3.2. Relaciona a Guerra Civil española co contexto internacional.	50	3ª		X
HEB10.3.3. Compara a evolución política e a situación económica dos dous bandos durante a guerra.	50	3ª		X
HEB10.3.4. Especifica os custos humanos e as consecuencias económicas e sociais da guerra.	50	3ª		X
HEB10.3.5. Sintetiza nun esquema as grandes fases da guerra, desde o punto de vista militar.	50	3ª		X
HEB10.3.6. Representa unha liña do tempo desde 1931 ata 1939, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	50	3ª		
HEB10.4.1. Procura información de interese (en libros e internet) e elabora unha breve exposición sobre a Idade de Prata da cultura española.	50	3ª		
Bloque 11. A ditadura franquista (1939-1975)		3ª	Abr	9
HEB11.1.1. Elaboro un esquema cos grupos ideolóxicos e os apoios sociais do franquismo na súa etapa inicial.	50	3ª		X
HEB11.1.2. Diferencia etapas na evolución de España durante o franquismo, e resume os trazos esenciais de cada unha.	50	3ª		X
HEB11.1.3. Explica a organización política do Estado franquista.	50	3ª		X
HEB11.1.4. Explica as relacións exteriores, a evolución política e a situación económica de España desde o remate da Guerra Civil ata 1959.	50	3ª		X
HEB11.1.5. Explica as relacións exteriores, a evolución política e as transformacións económicas e sociais de España desde 1959 ata 1973.	50	3ª		X
HEB11.1.6. Especifica as causas da crise final do franquismo desde 1973.	50	3ª		X
HEB11.1.7. Relaciona a evolución política do réxime cos cambios que se producen no contexto internacional.	50	3ª		X
HEB11.1.8. Explica a política económica do franquismo nas súas etapas e a evolución económica do país.	50	3ª		X
HEB11.1.9. Describe as transformacións que experimenta a sociedade española durante os anos do franquismo, así como as súas causas.	50	3ª		X
HEB11.1.10. Especifica os grupos de oposición política ao réxime franquista e comenta a súa evolución no tempo.	50	3ª		X
HEB11.1.11. Representa unha liña do tempo desde 1939 ata 1975, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	50	3ª		
HEB11.2.1. Procura información de interese (en libros e internet) e elaboro unha breve exposición sobre a cultura do exilio durante o franquismo.	50	3ª		
Bloque 12. Normalización democrática de España e integración en Europa (desde 1975)		3ª	Abr Maio	8
HEB12.1.1. Explica as alternativas políticas que se propuñan tras a morte de Franco, e quen defendía cada unha.	50	3ª		X
HEB12.1.2. Describe o papel desempeñado polo Rei durante a transición.	50	3ª		X
HEB12.1.3. Describe as actuacións impulsadas polo presidente de Goberno Adolfo Suárez para a reforma política do réxime franquista: lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, etc.	50	3ª		X
HEB12.1.4. Explica as causas e os obxectivos dos Pactos da Moncloa.	50	3ª		X
HEB12.2.1. Explica o proceso de elaboración e aprobación da Constitución de 1978 e as súas características esenciais.	50	3ª		X
HEB12.2.2. Describe como se estableceron as preautonomías de Cataluña e o País Vasco.	50	3ª		X
HEB12.3.1. Elaboro un esquema coas etapas políticas desde 1979 ata a actualidade, segundo o partido no poder, e sinala os principais acontecementos de cada unha delas.	50	3ª		X
HEB12.3.2. Comenta os feitos máis salientables do proceso de integración en Europa e as consecuencias para España desta integración.	50	3ª		X
HEB12.3.3. Analiza a evolución económica e social de España desde a segunda crise do petróleo en 1979 ata o comezo da crise financeira mundial de 2008.	50	3ª		X
HEB12.3.4. Analiza o impacto da ameaza terrorista sobre a normalización democrática de España, describe a xénese e evolución das organizacións terroristas que actuaron desde a transición democrática ata os nosos días (ETA, GRAPO, etc.) e reflexiona sobre outros temas relacionados: a cidadanía ameazada, os movementos asociativos de vítimas, a mediación en conflitos, etc.	50	3ª		X
HEB12.3.5. Representa unha liña do tempo desde 1975 ata os nosos días, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	50	3ª		
HEB12.4.1. Explica a posición e o papel da España actual na Unión Europea e no mundo.	50	3ª		

6.5. SEGUIMIENTO, POR ESTÁNDARES, ENTRE A PROGRAMACIÓN TEMPORAL PREVISTA E A REAL

Estándares de aprendizaxe Decreto 86/2015	Avaliación	Temporali- zación prevista		Temporali- zación real	
		Mes	Sesións	Mes	Sesións
Bloque 0: Como se escribe a Historia. Criterios comúns	1ª	Todos			
HEB0.1.1. Procura información de interese (en libros e internet) sobre a importancia cultural e artística dun personaxe historicamente salientable, un feito ou un proceso histórico, e elabora unha breve exposición.	1ª				
HEB0.2.1. Representa unha liña do tempo situando nunha ringleira os principais acontecementos relativos a determinados feitos ou procesos históricos.	1ª				
HEB0.3.1. Responde a cuestións propostas a partir de fontes históricas e historiográficas.	1ª				
HEB0.4.1. Distingue o carácter das fontes históricas non só como información, senón tamén como proba para responder ás preguntas que se formulan os/as historiadores/as.	1ª				
Bloque 1. A Península Ibérica desde os primeiros humanos ata a desaparición da monarquía Visigoda (711)	1ª	Set	3		
HEB1.1.1. Explica as diferenzas entre a economía e a organización social do Paleolítico e do Neolítico, e as causas do cambio.	1ª	Set			
HEB1.1.2. Identifica as diferenzas entre unha imaxe de pintura cantábrica e outra de pintura levantina.	1ª				
HEB1.1.3. Describe os avances no coñecemento das técnicas metalúrxicas e explica as súas repercusións.	1ª				
HEB1.1.4. Resume as características principais do reino de Tartesos e cita as fontes históricas para o seu coñecemento.	1ª				
HEB1.1.5. Explica o diferente nivel de desenvolvemento das áreas celta e ibérica en vésperas da conquista romana en relación coa influencia recibida dos indoeuropeos, o reino de Tartesos e os colonizadores fenicios e gregos.	1ª				
HEB1.1.6. Debuxa un mapa esquemático da Península Ibérica e delimita nel as áreas ibérica e celta.	1ª				
HEB1.1.7. Define o concepto de romanización e describe os medios empregados para levala a cabo.	1ª				
HEB1.1.8. Compara o ritmo e grao de romanización dos territorios peninsulares.	1ª				
HEB1.1.9. Resume as características da monarquía visigoda e explica por que alcanzou tanto poder a igrexa e a nobreza.	1ª				
HEB1.1.10. Procura información de interese (en libros e internet) sobre o mantemento cultural e artístico do legado romano na España actual, e elabora unha breve exposición.	1ª				
HEB1.1.11. Representa unha liña do tempo desde 250 a.C. ata 711 d.C., e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	1ª				
HEB1.1.12. Partindo de fontes historiográficas, responde a cuestións ou situacións.	1ª				
Bloque 2. A Idade Media: tres culturas e un mapa político en constante cambio (711-1474)	1ª		4		
HEB2.1.1. Explica as causas da invasión musulmá e da súa rápida ocupación da Península.	1ª				
HEB2.1.2. Representa unha liña do tempo desde 711 ata 1474 e sitúa nunha ringleira os principais acontecementos relativos a Al-Andalus e noutra os relativos aos reinos cristiáns.	1ª				
HEB2.1.3. Describe a evolución política de Al-Andalus.	1ª				
HEB2.1.4. Resume os cambios económicos, sociais e culturais introducidos polos musulmáns en Al-Andalus.	1ª				
HEB2.2.1. Describe as grandes etapas e as causas xerais que conducen ao mapa político da Península Ibérica ao remate da Idade Media.	1ª				
HEB2.2.2. Explica a orixe das Cortes nos reinos cristiáns e as súas principais funcións.	1ª				
HEB2.2.3. Compara a organización política da coroa de Castela, a de Aragón e o reino de Navarra ao remate da Idade Media.	1ª				

HEB2.2.4. Comenta o ámbito territorial e as características de cada sistema de repoboación, así como as súas causas e as súas consecuencias.	1ª				
HEB2.3.1. Describe as grandes fases da evolución económica dos territorios cristiáns durante a Idade Media.	1ª				
HEB2.4.1. Explica a orixe e as características do réxime señorial e a sociedade estamental no ámbito cristián.	1ª				
HEB2.5.1. Describe o labor dos centros de tradución.	1ª				
HEB2.5.2. Procura información de interese (en libros e internet) sobre a importancia cultural e artística do Camiño de Santiago, e elabora unha breve exposición.	1ª				
Bloque 3. A formación da monarquía hispánica e a súa expansión mundial (1474-1700)	1ª	Out	4		
HEB3.1.1. Define o concepto de unión dinástica aplicado a Castela e Aragón en tempos dos Reis Católicos e describe as características do novo Estado.	1ª				
HEB3.1.2. Explica as causas e as consecuencias dos feitos máis relevantes de 1492.	1ª				
HEB3.1.3. Analiza as relacións dos Reis Católicos con Portugal e os obxectivos que perseguían.	1ª				
HEB3.2.1. Compara os imperios territoriais de Carlos I e de Filipe II, e explica os problemas que provocaron.	1ª				
HEB3.2.2. Explica a expansión colonial en América e no Pacífico durante o século XVI.	1ª				
HEB3.2.3. Analiza a política respecto a América no século XVI e as súas consecuencias para España, Europa e a poboación americana.	1ª				
HEB3.3.1. Describe a práctica do valemto e os seus efectos na crise da monarquía.	1ª	Out			
HEB3.3.2. Explica os principais proxectos de reforma do Conde Duque de Olivares.	1ª				
HEB3.3.3. Analiza as causas da guerra dos Trinta Anos e as súas consecuencias para a monarquía hispánica e para Europa.	1ª				
HEB3.3.4. Compara e comenta as rebelións de Cataluña e Portugal de 1640.	1ª				
HEB3.3.5. Explica os principais factores da crise demográfica e económica do século XVII, e as súas consecuencias.	1ª				
HEB3.3.6. Representa unha liña do tempo desde 1474 ata 1700, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	1ª				
HEB3.4.1. Procura información de interese (en libros e internet) e elabora unha breve exposición sobre os seguintes pintores do Século de Ouro español: El Greco, Ribera, Zurbarán, Velázquez e Murillo.	1ª				
Bloque 4. España na órbita francesa: o reformismo dos primeiros Borbóns (1700-1788)	1ª	Out	6		
HEB4.1.1. Explica as causas da Guerra de Sucesión Española e a composición dos bandos en conflito.	1ª				
HEB4.1.2. Representa unha liña do tempo desde 1700 ata 1788, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	1ª				
HEB4.1.3. Detalla as características da nova orde europea xurdida da Paz de Utrecht e o papel de España nela.	1ª				
HEB4.2.1. Define os decretos de nova planta e explica a súa importancia na configuración do novo Estado borbónico.	1ª				
HEB4.2.2. Elaboro un esquema comparativo do modelo político dos Austrias e dos Borbóns.	1ª				
HEB4.2.3. Explica as medidas que adoptaron ou proxeccionaron os primeiros Borbóns para sanear a Facenda Real.	1ª				
HEB4.2.4. Describe as relacións Igrexa-Estado e as causas da expulsión dos xesuítas.	1ª	Out			
HEB4.3.1. Compara a evolución demográfica do século XVIII coa da centuria anterior.	1ª				
HEB4.3.2. Desenvolve os principais problemas da agricultura e as medidas impulsadas por Carlos III neste sector.	1ª				
HEB4.3.3. Explica a política industrial da monarquía e as medidas adoptadas respecto ao comercio con América.	1ª				
HEB4.4.1. Especifica as causas da engalaxe económica de Cataluña no século XVIII.	1ª				
HEB4.5.1. Comenta as ideas fundamentais da Ilustración e define o concepto de despotismo ilustrado.	1ª				
HEB4.5.2. Razona a importancia das Sociedades Económicas de Amigos do País e da prensa periódica na difusión dos valores da Ilustración.	1ª				
Bloque 5. A crise do Antigo Réxime (1788-1833): Liberalismo fronte a Absolutismo	1ª	Nov	9		
HEB5.1.1. Resume os cambios que experimentan as relacións entre España e Francia desde a Revolución Francesa ata o comezo da Guerra de Independencia.	1ª	Nov			
HEB5.1.2. Describe a Guerra de Independencia: as súas causas, a composición dos	1ª				

bandos en conflito e o desenvolvemento dos acontecementos.					
HEB5.2.1. Compara as Cortes de Cádiz coas estamentais do Antigo Réxime.	1ª				
HEB5.2.2. Comenta as características esenciais da Constitución de 1812.	1ª				
HEB5.3.1. Detalla as fases do conflito entre liberais e absolutistas durante o reinado de Fernando VII.	1ª				
HEB5.3.2. Define o carlismo e resume a súa orixe e os apoios con que contaba inicialmente.	1ª				
HEB5.3.3. Representa unha liña do tempo desde 1788 ata 1833 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	1ª				
HEB5.3.4. Representa nun esquema as diferenzas, en canto a sistema político e estrutura social, entre o Antigo Réxime e o réxime liberal burgués.	1ª				
HEB5.4.1. Explica as causas e o desenvolvemento do proceso de independencia das colonias americanas.	1ª				
HEB5.4.2. Especifica as repercusións económicas para España da independencia das colonias americanas.	1ª				
HEB5.5.1. Procura información de interese (en libros e internet) sobre Goya e elabora unha breve exposición sobre a súa visión da guerra.	1ª				
Bloque 6. A conflictiva construción do Estado liberal (1833-1874)	1ª	Nov Dec	10		
HEB6.1.1. Identifica o ámbito xeográfico do carlismo e explica o seu ideario e os seus apoios sociais.	1ª				
HEB6.1.2. Especifica as causas e consecuencias das dúas primeiras guerras carlistas.	1ª				
HEB6.1.3. Representa unha liña do tempo desde 1833 ata 1874 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	1ª				
HEB6.2.1. Describe as características dos partidos políticos que xurdiron durante o reinado de Isabel II.	1ª				
HEB6.2.2. Resume as etapas da evolución política do reinado de Isabel II desde a súa minoría de idade, e explica o papel dos militares.	1ª	Nov			
HEB6.2.3. Explica as medidas de liberalización do mercado da terra levadas a cabo durante o reinado de Isabel II.	1ª				
HEB6.2.4. Compara as desamortizacións de Mendizábal e Madoz, e especifica os obxectivos dunha e outra.	1ª				
HEB6.2.5. Especifica as características da nova sociedade de clases e compáraa coa sociedade estamental do Antigo Réxime.	1ª	Dec			
HEB6.3.1. Compara o Estatuto Real de 1834 e as Constitucións de 1837 e 1845.	1ª				
HEB6.4.1. Explica as etapas políticas do Sexenio Democrático.	1ª				
HEB6.4.2. Describe as características esenciais da Constitución democrática de 1869.	1ª				
HEB6.4.3. Identifica os grandes conflitos do sexenio e explica as súas consecuencias políticas.	1ª				
HEB6.5.1. Relaciona a evolución do movemento obreiro español durante o Sexenio Democrático coa do movemento obreiro internacional.	1ª				
Bloque 7. A Restauración Borbónica: implantación e afianzamento dun novo sistema político (1874-1902)	2ª	Xan	9		
HEB7.1.1. Explica os elementos fundamentais do sistema político ideado por Cánovas.	2ª				
HEB7.1.2. Especifica as características esenciais da Constitución de 1876.	2ª				
HEB7.1.3. Describe o funcionamento real do sistema político da Restauración.	2ª				
HEB7.1.4. Representa unha liña do tempo desde 1874 ata 1902 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	2ª				
HEB7.2.1. Resume a orixe e a evolución do catalanismo, o nacionalismo vasco e o rexionalismo galego.	2ª				
HEB7.2.2. Analiza as correntes ideolóxicas do movemento obreiro e labrego español, así como a súa evolución durante o derradeiro cuarto do século XIX.	2ª	Xan			
HEB7.3.1. Compara o papel político dos militares no reinado de Afonso XII co das etapas precedentes do século XIX.	2ª				
HEB7.3.2. Describe a orixe, o desenvolvemento e as repercusións da terceira guerra carlista.	2ª				
HEB7.4.1. Explica a política española respecto ao problema de Cuba.	2ª				
HEB7.4.2. Sinala os principais feitos do desastre colonial de 1898 e as consecuencias territoriais do Tratado de París.	2ª				
HEB7.4.3. Especifica as consecuencias para España da crise do 98 nos ámbitos económico, político e ideolóxico.	2ª				
Bloque 8. Continuidade e transformacións económicas no século XIX: un	2ª	Xan	9		

desenvolvemento insuficiente		Feb				
HEB8.1.1. Identifica os factores do lento crecemento demográfico español no século XIX.	2ª	Xan				
HEB8.1.2. Compara a evolución demográfica de Cataluña coa do resto de España no século XIX.	2ª					
HEB8.2.1. Explica os efectos económicos das desamortizacións de Mendizábal e Madoz.	2ª					
HEB8.2.2. Especifica as causas dos baixos rendementos da agricultura española do século XIX.	2ª					
HEB8.2.3. Describe a evolución da industria téxtil catalá, a siderurxia e a minaría ao longo do século XIX.	2ª					
HEB8.2.4. Compara a revolución industrial española coa dos países máis avanzados de Europa.	2ª					
HEB8.2.5. Relaciona as dificultades do transporte e o comercio interior cos condicionamentos xeográficos.	2ª		Feb			
HEB8.2.6. Explica os obxectivos da rede ferroviaria e as consecuencias da lei xeral de ferrocarrís de 1855.	2ª					
HEB8.2.7. Compara os apoios, os argumentos e as actuacións de proteccionistas e librecambistas ao longo do século XIX.	2ª					
HEB8.2.8. Explica o proceso que conduciu á unidade monetaria e á banca moderna.	2ª					
HEB8.2.9. Explica a reforma Mon-Santillán da Facenda pública e os seus efectos.	2ª					
HEB8.2.10. Especifica como os investimentos en España de Francia e de Inglaterra afectaron o modelo de desenvolvemento económico español durante o século XIX.	2ª					
Bloque 9. A crise do sistema da Restauración e a caída da monarquía (1902-1931)	2ª	Feb	9			
HEB9.1.1. Define en que consistiu o revisionismo político inicial do reinado de Afonso XIII, e as principais medidas adoptadas.	2ª	Feb				
HEB9.1.2. Representa unha liña do tempo desde 1902 ata 1931, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	2ª					
HEB9.1.3. Elabora un esquema cos factores internos e externos da quebra do sistema político da Restauración.	2ª					
HEB9.2.1. Especifica a evolución das forzas políticas de oposición ao sistema: republicanos e nacionalistas.	2ª					
HEB9.2.2. Explica as repercusións da I Guerra Mundial e da Revolución Rusa en España.	2ª					
HEB9.2.3. Analiza as causas, os principais feitos e as consecuencias da intervención de España en Marrocos entre 1904 e 1927.	2ª					
HEB9.2.4. Analiza a crise xeral de 1917: as súas causas, manifestacións e consecuencias.	2ª					
HEB9.3.1. Especifica as causas do golpe de estado de Primo de Rivera e os apoios con que contou inicialmente.	2ª					
HEB9.3.2. Describe a evolución da ditadura de Primo de Rivera, desde o directorio militar ao directorio civil e o seu remate.	2ª					
HEB9.3.3. Explica as causas da caída da monarquía.	2ª					
HEB9.4.1. Analiza os efectos da I Guerra Mundial sobre a economía española.	2ª					
HEB9.4.2. Describe a política económica da ditadura de Primo de Rivera.	2ª					
HEB9.4.3. Explica os factores da evolución demográfica de España no primeiro terzo do século XX.	2ª					
Bloque 10. A II República. A Guerra Civil nun contexto de crise internacional (1931-1939)	3ª		Feb Mar	10		
HEB10.1.1. Explica as causas que levaron á proclamación da II República e relaciona as súas dificultades coa crise económica mundial dos anos 30.	3ª		Feb			
HEB10.1.2. Diferencia as forzas de apoio e oposición á República nos seus comezos, e describe as súas razóns e as principais actuacións.	3ª					
HEB10.2.1. Resume as reformas impulsadas durante o bienio reformista da República.	3ª					
HEB10.2.2. Especifica as características esenciais da Constitución de 1931.	3ª					
HEB10.2.3. Analiza o proxecto de reforma agraria: as súas razóns, o seu desenvolvemento e os seus efectos.	3ª					
HEB10.2.4. Compara as actuacións do bienio radical-cedista coas do bienio anterior.	3ª	Mar				
HEB10.2.5. Describe as causas, o desenvolvemento e as consecuencias da Revolución de Asturias de 1934.	3ª					
HEB10.2.6. Explica as causas da formación da Fronte Popular e as actuacións tras o seu triunfo electoral, ata o comezo da guerra.	3ª					
HEB10.3.1. Especifica os antecedentes da Guerra Civil.	3ª					

HEB10.3.2. Relaciona a Guerra Civil española co contexto internacional.	3ª			
HEB10.3.3. Compara a evolución política e a situación económica dos dous bandos durante a guerra.	3ª			
HEB10.3.4. Especifica os custos humanos e as consecuencias económicas e sociais da guerra.	3ª			
HEB10.3.5. Sintetiza nun esquema as grandes fases da guerra, desde o punto de vista militar.	3ª			
HEB10.3.6. Representa unha liña do tempo desde 1931 ata 1939, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	3ª			
HEB10.4.1. Procura información de interese (en libros e internet) e elabora unha breve exposición sobre a Idade de Prata da cultura española.	3ª			
Bloque 11. A ditadura franquista (1939-1975)	3ª	Abr	9	
HEB11.1.1. Elaboro un esquema cos grupos ideolóxicos e os apoios sociais do franquismo na súa etapa inicial.	3ª			
HEB11.1.2. Diferencia etapas na evolución de España durante o franquismo, e resume os trazos esenciais de cada unha.	3ª			
HEB11.1.3. Explica a organización política do Estado franquista.	3ª			
HEB11.1.4. Explica as relacións exteriores, a evolución política e a situación económica de España desde o remate da Guerra Civil ata 1959.	3ª			
HEB11.1.5. Explica as relacións exteriores, a evolución política e as transformacións económicas e sociais de España desde 1959 ata 1973.	3ª			
HEB11.1.6. Especifica as causas da crise final do franquismo desde 1973.	3ª			
HEB11.1.7. Relaciona a evolución política do réxime cos cambios que se producen no contexto internacional.	3ª	Abr		
HEB11.1.8. Explica a política económica do franquismo nas súas etapas e a evolución económica do país.	3ª			
HEB11.1.9. Describe as transformacións que experimenta a sociedade española durante os anos do franquismo, así como as súas causas.	3ª			
HEB11.1.10. Especifica os grupos de oposición política ao réxime franquista e comenta a súa evolución no tempo.	3ª			
HEB11.1.11. Representa unha liña do tempo desde 1939 ata 1975, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	3ª			
HEB11.2.1. Procura información de interese (en libros e internet) e elaboro unha breve exposición sobre a cultura do exilio durante o franquismo.	3ª			
Bloque 12. Normalización democrática de España e integración en Europa (desde 1975)	3ª	Abr Maio	8	
HEB12.1.1. Explica as alternativas políticas que se propuñan tras a morte de Franco, e quen defendía cada unha.	3ª			
HEB12.1.2. Describe o papel desempeñado polo Rei durante a transición.	3ª			
HEB12.1.3. Describe as actuacións impulsadas polo presidente de Goberno Adolfo Suárez para a reforma política do réxime franquista: lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, etc.	3ª			
HEB12.1.4. Explica as causas e os obxectivos dos Pactos da Moncloa.	3ª			
HEB12.2.1. Explica o proceso de elaboración e aprobación da Constitución de 1978 e as súas características esenciais.	3ª			
HEB12.2.2. Describe como se estableceron as preautonomías de Cataluña e o País Vasco.	3ª			
HEB12.3.1. Elaboro un esquema coas etapas políticas desde 1979 ata a actualidade, segundo o partido no poder, e sinala os principais acontecementos de cada unha delas.	3ª	Abr Maio		
HEB12.3.2. Comenta os feitos máis salientables do proceso de integración en Europa e as consecuencias para España desta integración.	3ª			
HEB12.3.3. Analiza a evolución económica e social de España desde a segunda crise do petróleo en 1979 ata o comezo da crise financeira mundial de 2008.	3ª			
HEB12.3.4. Analiza o impacto da ameaza terrorista sobre a normalización democrática de España, describe a xénese e evolución das organizacións terroristas que actuaron desde a transición democrática ata os nosos días (ETA, GRAPO, etc.) e reflexiona sobre outros temas relacionados: a cidadanía ameazada, os movementos asociativos de vítimas, a mediación en conflitos, etc.	3ª			
HEB12.3.5. Representa unha liña do tempo desde 1975 ata os nosos días, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	3ª			
HEB12.4.1. Explica a posición e o papel da España actual na Unión Europea e no mundo.	3ª			

6.6. CONTIDOS MÍNIMOS ESIXIBLES SEGUNDO AS PAUTAS DO GRUPO DE TRABALLO DE HISTORIA DE ESPAÑA ABAU

ATA O XVIII (cuestión teóricas)

Prehistoria e Historia Antiga

1. Neolítico: características e cambios con respecto á época Paleolítica (cambios económicos, sociais e culturais).
2. Os pobos prerromanos da Península Ibérica (pobos do sur e do levante, meseteños e do occidente peninsular)
3. Conquista e romanización (etapas da conquista, elementos de romanización: organización político-administrativa do territorio, lingua e cultura, obras públicas).
4. A monarquía visigoda (organización política).

Historia medieval

1. Os musulmáns na Península Ibérica (etapas políticas e realidade socioeconómica).
2. Reconquista e repoboación (etapas da Reconquista, modelos de repoboación).
3. O Réxime feudal e a sociedade estamental.
4. As crises baixomedievais (crises demográficas, problemas sociais, o caso galego: as revoltas irmandiñas do século XV).

Séculos XVI-XVII

1. A nova monarquía dos Reis Católicos (unión dinástica, reorganización político-administrativa).
2. A configuración do imperio español no século XVI (a herdanza de Carlos I, os cambios en tempos de Felipe II: rebelión de Flandes, incorporación de Portugal, guerra contra Inglaterra).
3. A crise socio-económica do século XVII (a crise demográfica, o deterioro da economía, os problemas da facenda real).
4. O valimento do conde-duque de Olivares e a crise da monarquía (os proxectos de reforma, as revoltas de Cataluña e Portugal).
5. Economía e sociedade na Galicia dos Austrias (a agricultura e as súas transformacións, a importancia da pesca na Galicia litoral, a estrutura social: sociedade rendista e peso da fidalguía)

Século XVIII

1. O cambio dinástico e a guerra de Sucesión (causas da guerra, bandos en conflito, a paz de Utrecht)
2. Os Decretos de Nova Planta e os seus efectos.
3. O reformismo borbónico en Galicia (a matrícula de mar, o arsenal de Ferrol, a apertura do comercio colonial).
4. As ideas fundamentais do pensamento ilustrado

ÉPOCA CONTEMPORÁNEA (composicións históricas)

Século XIX

1. A crise da monarquía absoluta (abdicacións, ocupación napoleónica).
2. As Cortes de Cádiz e a constitución de 1812.
3. A restauración de Fernando VII e do absolutismo (as etapas do reinado).
4. A construción do estado liberal (principios do liberalismo e diferenzas entre as diferentes familias políticas).
5. A Revolución Gloriosa e a constitución de 1869.
6. A primeira república (proxecto de constitución federal e cantonalismo).
7. A Restauración (retorno da monarquía e constitución de 1876).

8. A vida política da Restauración (quenda, caciquismo e fraude electoral).
9. A cuestión nacional no último terzo do século XIX.
10. A reforma agraria liberal: as desamortizacións
11. Os principais sectores industriais e o papel do ferrocarril.
12. O movemento obreiro (Sexenio Democrático e Restauración)

Século XX

1. A crise da Restauración, a desarticulación do sistema canovista.
2. A crise de 1917, os gobernos de concentración e a guerra de Marrocos.
3. A ditadura de Primo de Rivera (golpe de estado e etapas: delimitación temporal e características principais).
4. O establecemento da II República (forzas políticas e constitución de 1931).
5. As grandes reformas da República.
6. A guerra civil: sublevación, bandos en conflito e a súa dimensión internacional.
7. O franquismo: características e institucionalización.
8. O franquismo: as formas de oposición ao Réxime.
9. O franquismo: política económica
10. A agonía do franquismo e os inicios da Transición.
11. As primeiras eleccións democráticas e a constitución de 1978.
12. A crise da UCD e o golpe de estado.
13. A consolidación da democracia: os gobernos do PSOE.

CONCEPTOS

(pregunta de conceptos)

Prehistoria e Historia Antiga: (7) Aula Regia, Bárbaros, Castro, Conventus, Economía depredadora, Guerras cántabras, Megalitismo.

Historia Medieval: (7) Carta de poboamento, Manso, Marca Hispánica, Mesta, Mozárabe, Presura, Taifas.

Séculos XVI-XVII: (7) Converso, Gran Armada, Mourisco, Terzos, Unión de Armas, Valido, Xuntas do Reino de Galicia.

Século XVIII: (7) Antigo Réxime, Catastro de Ensenada, Decretos de Nova Planta, Despotismo Ilustrado, Motín de Esquilache, Paz de Utrecht, Regalismo borbónico

Século XIX: (18) Afrancesados, Abdicación de Bayona, Caciquismo, Cantonalismo, Desamortización, Encasillado, Estatuto Real, Ludismo, Manifiesto dos Persas, Manifiesto de Sandhurst, Pragmática Sanción de 1830, Pronunciamento, Pucherazo, Rexeneracionismo, Sistema de quenda, Sufraxio censatario e universal, Tratado de Valençay, Unión Liberal,

Século XX: (24) Agrarismo, Bienio Negro, Brigadas Internacionais, CEDA, Contubernio de Munich, Desastre de Annual, Directorio Militar, Expediente Picasso, FAI, FET das XONS, Fronte Popular, Lei para a reforma política, Lexión Cóndor, Nacional-catolicismo, Pacto de San Sebastián, Pactos da Moncloa, Plan de Estabilización, Plataxunta, Sanjurjada, Sección Femenina, Semana Tráxica, Sindicato vertical, UCD, Unión Patriótica.

7. HISTORIA DA ARTE

7.1. CONTRIBUCIÓN DA HISTORIA DA ARTE AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE

A aprendizaxe da Historia da Arte centrarase no desenvolvemento dos seguintes obxectivos competenciais para cada unha das competencias:

Conciencia e expresións culturais

- Desenvolver a sensibilidade estética e valorar a beleza das diferentes manifestacións artísticas ao longo da historia.
- Aprender a recoñecer, mediante a análise de obras seleccionadas, as características das principais manifestacións artísticas da historia da arte, desde a antigüidade até a contemporaneidade.
- Valorar as distintas funcións que tivo a arte ao longo da historia, desde a Antigüidade clásica á actualidade.
- Identificar a herdanza das diferentes tradicións precedentes no xurdimento dun novo estilo artístico.
- Comprender a necesidade de protexer e conservar o patrimonio artístico, e desenvolver unha actitude activa en relación coa protección e a conservación do patrimonio artístico.
- Cultivar o sentido estético e a capacidade de emocionarse ante as obras de arte.
- Valorar a creatividade e a experimentación constante en determinados períodos da historia.
- Tomar conciencia da relevancia dos coñecementos artísticos para o desenvolvemento dunha cultura propia ampla.
- Comprender o sentido social, político e/ou cultural que a arte xogou en diferentes momentos da historia humana.
- Valorar a relevancia e necesidade de coñecer e apreciar o legado artístico da humanidade.

Competencias sociais e cívicas

- Identificar o sentido social, político ou relixioso de determinados movementos e tendencias artísticas ao longo da historia.
- Expresarse e relacionarse de xeito correcto no marco de grupo a propósito do estudo das obras de arte.
- Realizar actividades en grupo para a análise de obras artísticas extraendo ensinanzas das achegas realizadas por outras persoas.
- Aplicar os coñecementos aduquiridos no ámbito da historia da arte a unha mellor convivencia en sociedade.
- Expresarse de forma asertiva e amosar unha actitude favorable ao diálogo e ao traballo cooperativo.
- Valorar a reflexión estética e as diferentes teorías e propostas artísticas respectando os criterios dos seus creadores ou creadoras.

Comunicación lingüística

- Describir e analizar obras de arte utilizando a terminoloxía propia da historia da arte.
- Recoñecer o vocabulario específico para nomear os principais elementos e técnicas de obras arquitectónicas, escultóricas e pictóricas.
- Familiarizarse co léxico propio da área e entender as diferentes acepcións dun mesmo termo en función do contexto histórico no que se emprega.
- Definir conceptos usando a linguaxe específica da área.
- Comunicarse argumentando as ideas propias e respectando as quendas de palabra dentro dun grupo.
- Expor opinións de forma argumentada ao longo dun debate.
- Valorar a lingua no seu correcto uso como instrumento básico de reflexión e desenvolvemento persoal.

Competencia para aprender a aprender

- Identificar similitudes e diferenzas entre obras de arte e movementos ou tendencias artísticas diversas.
- Analizar a orixe e desenvolvemento dos diferentes movementos e tendencias artísticas ao longo da historia da arte.
- Contrastar os coñecementos, criterios e percepcións propias coas expresadas no texto sobre as obras de arte e os movementos e tendencias artísticas estudados.
- Desenvolver o gusto pola aprendizaxe continua e a actualización permanente.
- Confrontar as propias opinións ou coñecementos con outras fontes de coñecemento ou opinión.
- Formular interrogantes e achegar respostas propias a preguntas sobre o contido estudado.

Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

- Expresar opinións propias sobre o contido, a forma e a técnica empregada en diferentes obra de arte.
- Propor interpretacións posibles ao contido das obras estudadas.
- Realizar pequenas investigacións de forma autónoma.

Competencia dixital

- Analizar de forma crítica a información recibida a través dos medios de comunicación e da Internet.
- Aplicar coñecementos, habilidades propias da historia da arte para a procura e selección de información en medios dixitais e informáticos.
- Recorrer a soportes electrónicos no proceso de escritura.
- Utilizar adecuadamente a biblioteca e a Internet.

Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e en tecnoloxía

- Valorar a aplicación de procedementos de análise propios da ciencia, as matemáticas ou a tecnoloxía para o estudo da historia da arte.
- Estudar en obras clásicas ou influenciadas polo mundo clásico proporcións, así como nos patróns xeométricos utilizados nalgúns sistemas de decoración, cánones, esquemas compositivos, dimensións, e relacións entre as partes e entre as partes e o todo.
- Reflexionar sobre o valor que algúns cadros acadaron nos últimos anos nos mercados de subastas, e avaliar a relación entre a calidade artística da obra e o seu valor económico, social ou político.

7.2. OBXECTIVOS

- Comprender e valorar as diferenzas na concepción da arte no tempo e no espazo, mediante a observación e o estudo de obras diversas, valorando en cada caso as súas funcións, así como a interrelación dos múltiples factores que explican a súa evolución ó longo da historia
- Entender as obras de arte como resultado da creatividade artística e da capacidade técnica por unha banda e, por outra, como obxecto de observación e fozo estético.
- Estudar as obras de arte mediante a aplicación dun método de análise e interpretación dos diferentes compoñentes da linguaxe artística con sensibilidade e creatividade, para afondar con rigor no seu coñecemento
- Recoñecer e caracterizar, situándoas no tempo e no espazo, as manifestacións artísticas máis destacadas dos principais estilos e artistas da arte occidental, con especial atención a Galicia, valorando a súa influencia ou pervivencia en etapas posteriores.
- Contribuír de forma activa á conservación do patrimonio cultural, valorándoo como fonte de riqueza e legado que debe transmitirse ás xeracións futuras, rexeitando aqueles comportamentos que o deteriorenen.

- Establecer valoración propias e críticas sobre diferentes obras da arte occidental, ou doutras culturas, empregando con rigor e precisión a terminoloxía específica precisa, desenvolvendo desta forma o gusto persoal e a capacidade de gozo estético.
- Realizar actividades de investigación en que sexa necesario analizar, interpretar e contrastar información obtida de diferentes fontes, como medio para afondar no coñecemento dos distintos aspectos da historia da arte.

7.3. SECUENCIACIÓN E TEMPORALIZACIÓN DOS CONTIDOS

	Libro de texto Editorial Vicens Vives (aconsellado) ISBN 978-84-698-1363-8	Decreto 86/2015	Temporalización			
			Mínimos	Mes	Sesións	
1ª avaliación		Bloque 1. Raíces da arte europea: o legado da arte clásica			16	
	2 A arte clásica: Grecia	B1.1. Grecia, creadora da linguaxe clásica: principais manifestacións.	X	Set Out		
		B1.2. A función social da arte en Grecia.	X			
		B1.3. Comentario de obras de arte: Grecia.	X			
	3 A arte clásica: Roma	B1.4. Visión do clasicismo en Roma. A arte na Hispania romana e na Gallaecia.	X	Out		
		B1.5. Función social da arte en Roma.	X			
		B1.6. Comentario de obras de arte: Roma.	X			
		B1.7. Traballo de investigación sobre historia da arte.				
			B1.8. Conservación do patrimonio: arte grecorromana			
			Bloque 2. Nacemento da tradición artística occidental: a arte medieval			28
	4 Arte bizantina	B2.1. Achea cristiá na arquitectura e na iconografía.	X	Nov		
		B2.2. Arte bizantina.	X			
		B2.3. Comentario de obras de arte bizantina	X			
	6 Arte prerrománica	B2.4. Arte prerrománica.	X	Nov		
7 Arte románica	B2.5. Configuración e desenvolvemento da arte románica. Igrexas e mosteiros. Iconografía románica.	X	Dec			
	B2.6. Función social da arte románica.	X				
	B2.7. Comentario de obras de arte románica.	X				
8 Arte gótica	B2.8. Achea do Gótico: expresión dunha cultura urbana. A catedral e a arquitectura civil. Modalidades escultóricas. Pintura italiana e flamenga, orixe da pintura moderna.	X	Xan Feb			
	B2.9. Función social da arte gótica.	X				
	B2.10. Comentario de obras de arte gótica.	X				
5 Arte islámica e mudéjar	B2.11. O peculiar desenvolvemento artístico da Península Ibérica. Arte hispanomusulmá. O Románico no Camiño de Santiago. O Gótico e a súa longa duración.	X	Nov Dec			
	B2.12. Comentario de obras de arte medieval española.	X				
	B2.13. Traballo de investigación sobre historia da arte.	X				
	B2.14. Conservación do patrimonio: arte medieval.					
		Bloque 3. Desenvolvemento e evolución da arte europea no mundo moderno			30	
9 Arte renacentista	B3.1. Renacemento. Patróns e artistas. Orixe e desenvolvemento da nova linguaxe en arquitectura, escultura e pintura. Acheas de grandes artistas do	X	Feb			

3ª avaliación	10 Arte barroca e rococó	Renacemento italiano.		Mar	
		B3.2. Función social da arte no Renacemento	X		
		B3.3. Comentario de obras de arte: arte do Renacemento.	X		
		B3.4. A recepción da estética renacentista na Península Ibérica.	X		
		B3.5. Comentario de obras de arte: arte española do Renacemento.	X		
		B3.6. Unidade e diversidade do Barroco. Linguaxe artística ao servizo do poder civil e eclesiástico. Urbanismo barroco. Igrexas e pazos. Principais tendencias.	X		
		B3.7. Función social da arte no Barroco.	X		
		B3.8. Comentario de obras de arte: arte do Barroco.	X		
		B3.9. Barroco hispánico. Urbanismo e arquitectura. Imaxinaría barroca. Achea da pintura española: grandes figuras do Século de Ouro.	X		
		B3.10. Comentario de obras de arte: arte española do Barroco.	X		
		B3.11. Século XVIII. Mantemento do Barroco. Refinamento rococó. Neoclasicismo e Romanticismo.	X		
		B3.12. Comentario de obras de arte: arte do século XVIII.	X		
		B3.13. Traballo de investigación en historia da arte.	X		
		B3.14. Conservación do patrimonio: arte moderna.			
	Bloque 4. O século XIX: a arte dun mundo en transformación			18	
11 Neoclasicismo e romanticismo 12 Do realismo ao modernismo	B4.1. A figura de Goya.	X	Abr		
	B4.2. Comentario de obras de arte: Goya.	X			
	B4.3. A Revolución Industrial e o impacto dos novos materiais na arquitectura. Do Historicismo ao Modernismo. A Escola de Chicago. Nacemento do urbanismo moderno.	X			
	B4.4. Comentario de obras de arte: arquitectura do século XIX.	X			
	B4.5. Evolución da pintura: Romanticismo, Realismo, Impresionismo e Simbolismo. Os postimpresionistas, xerme das vangardas pictóricas do século XX.	X			
	B4.6. Función social da arte no século XIX.	X			
	B4.7. Comentario de obras de arte: o século XIX.	X			
	B4.8. Escultura: mantemento do clasicismo. Rodin.	X			
	B4.9. Comentario de obras de arte: século XIX.	X			
	B4.10. Traballo de investigación en historia da arte.	X			
	B4.11. Conservación do patrimonio: arte do século XIX.				
	Bloque 5. A ruptura da tradición: a arte na primeira metade do século XX			10	
13 Primeiras vangardas	B5.1. O fenómeno das vangardas nas artes plásticas: Fauvismo, Cubismo, Futurismo, Expresionismo, pintura abstracta, Dadaísmo e Surrealismo.	X	Abr		
	B5.2. Comentario de obras de arte: a plástica na primeira metade do século XX.	X			
	B5.3. Renovación da linguaxe arquitectónica: o funcionalismo do Movemento Moderno e a arquitectura orgánica.	X			
	B5.4. Comentario de obras de arte: arquitectura da primeira metade do século XX.	X			
	B5.5. Traballo de investigación en Historia da Arte.	X			
	B5.6. Conservación do patrimonio: arte do século XX.				
	Bloque 6. A universalización da arte desde a segunda metade do século XX			6	
14 Segundas vangardas e	B6.1. Predominio do Movemento Moderno ou Estilo	X	Maio		

	últimas tendencias	Internacional en arquitectura. A arquitectura á marxe do estilo internacional: High Tech, arquitectura Posmoderna e Deconstrución.			
		B6.2. Comentario de obras de arte: arquitectura desde a segunda metade do século XX.	X		
		B6.3. Artes plásticas: das segundas vangardas á posmodernidade.	X		
		B6.4. Comentario de obras de arte: a arte desde a segunda metade do século XX.	X		
		B6.5. Novos sistemas visuais: fotografía, cine e televisión, cartelismo e cómic. Combinación de linguaxes expresivas.			
		B6.6. Impacto das novas tecnoloxías na difusión e na creación artística.			
		B6.7. Arte e cultura visual de masas.			
		B6.8. O patrimonio artístico como riqueza cultural. A preocupación pola súa conservación. A UNESCO.	X		
	Bloque 7. O vocabulario artístico		Todos		
	B7.1. Vocabulario artístico.	X			

7.4. ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE: TEMPORALIZACIÓN, GRAO MÍNIMO DE CONSECUCCIÓN E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

Temporaliza	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo %	Tempora lización		Instr. Aval.
			Mes	Sesións	1 Probas (90%) 2 Traballo diario (10%)
	Bloque 1. Raíces da arte europea: o legado da arte clásica			16	
a avaliación	HAB1.1.1. Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo a partir de fontes históricas ou historiográficas.	35	Set		X
	HAB1.1.2. Define o concepto de orde arquitectónica e compara as tres ordes da arquitectura grega.	35			X
	HAB1.1.3. Describe os tipos de templo grego, con referencia ás características arquitectónicas e a decoración escultórica.	35			X
	HAB1.1.4. Describe as características do teatro grego e a función das súas partes.	35			X
	HAB1.1.5. Explica a evolución da figura humana masculina na escultura grega a partir do "Kouros" de Anavysos, o " Doríforo (Policleto) (2) " e o "Apoxiomenos" (Lisipo).	35			X
	HAB1.2.1. Especifica quen eran os/as principais clientes da arte grega, e a consideración social da arte e dos/das artistas.	35			X
	HAB1.3.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas gregas: Partenón , Tribuna das Cariátides do Erecteion, templo de Atenea Niké e teatro de Epidauro.	35	Ou		X
	HAB1.3.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas gregas: Kouros de Anavysos, Auriga de Delfos, Discóbolo (Mirón) , Doríforo (Policleto) , unha metopa do Partenón (Fidias), Hermes con Dioniso neno (Praxíteles) , Apoxiomenos (Lisipo) , Vitoria de Samotracia, Venus de Milo e friso do altar de Zeus en Pérgamo (detalle de Atenea e Gea).	35			X
	HAB1.4.1. Explica as características esenciais da arte romana e a súa evolución no tempo a partir de fontes históricas ou historiográficas.	35	Out		X
	HAB1.4.2. Especifica as achegas da arquitectura romana en relación coa grega.	35			X
	HAB1.4.3. Describe as características e funcións dos principais tipos de edificio romanos.	35			X
	HAB1.4.4. Compara o templo e o teatro romanos cos respectivos gregos.	35			X
	HAB1.4.5. Explica os trazos principais da cidade romana a partir de fontes históricas ou historiográficas.	35			X
	HAB1.4.6. Especifica as innovacións da escultura romana en relación coa grega.	35			X

2ª avaliación	HAB1.4.7. Describe as características xerais dos mosaicos e a pintura en Roma a partir dunha fonte histórica ou historiográfica.	35		X	
	HAB1.5.1. Especifica quen eran os/as principais clientes da arte romana, e a consideración social da arte e dos/das artistas.	35		X	
	HAB1.6.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas romanas: Maison Carrée de Nimes, Panteón de Roma, teatro de Mérida, Coliseo de Roma , basílica de Maxencio e Constantino en Roma, ponte de Alcántara, acueduto de Segovia, arco de Tito en Roma e columna de Traxano en Roma.	35		X	
	HAB1.6.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas romanas: Augusto de Prima Porta, estatua ecuestre de Marco Aurelio, relevo do Arco de Tito (detalle dos soldados co candelabro e outros obxectos do Templo de Xerusalén) e relevo da columna de Traxano.	35		X	
	HAB1.7.1. Realiza un traballo de investigación sobre Fidias.	35	Set	X	
	HAB1.7.2. Realiza un traballo de investigación sobre o debate acerca da autoría grega ou romana do grupo escultórico de "Laocoonte e os seus fillos".	35		X	
	HAB1.8.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte antiga que se conservan en Galicia.	35	Out	X	
	Bloque 2. Nacemento da tradición artística occidental: a arte medieval			28	X
	HAB2.1.1. Explica as características esenciais da arte paleocristiá e a súa evolución no tempo a partir de fontes históricas ou historiográficas.	35	Nov	X	
	HAB2.1.2. Describe a orixe, as características e a función da basílica paleocristiá.	35		X	
	HAB2.1.3. Describe as características e función dos baptisterios, mausoleos e "martirios" paleocristiáns, e as súas partes.	35		X	
	HAB2.1.4. Explica a evolución da pintura e o mosaico na arte paleocristiá, con especial referencia á iconografía.	35		X	
	HAB2.2.1. Explica as características esenciais da arte bizantina a partir de fontes históricas ou historiográficas.	35	Nov	X	
	HAB2.2.2. Explica a arquitectura bizantina a través da igreja de Santa Sofía de Constantinopla .	35		X	
	HAB2.2.3. Describe as características do mosaico bizantino e dos temas iconográficos do Pantocrátor e a Virxe e a Déesis, así como a súa influencia na arte occidental.	35		X	
	HAB2.3.1. Identifica, analiza e comenta o mosaico do Cortexo da emperatriz Teodora en San Vital de Rávena.	35		X	
	HAB2.4.1. Define o concepto de arte prerrománica e especifica as súas manifestacións en España e en Galicia.	35	Nov	X	
	HAB2.4.2. Identifica e clasifica razoadamente no seu estilo as seguintes obras: San Pedro da Nave (Zamora), Santa María do Naranco (Oviedo) , San Miguel da Escalada (León), Santa Comba de Bande e San Miguel de Celanova (Ourense) .	35		X	
	HAB2.5.1. Describe as características xerais da arte románica a partir de fontes históricas ou historiográficas.	35		X	
	HAB2.5.2. Describe as características e a función das igrexas e dos mosteiros na arte románica.	35	Dec	X	
	HAB2.5.3. Explica as características da escultura e a pintura románicas, con especial referencia á iconografía.	35		X	
	HAB2.6.1. Especifica as relacións entre artistas e clientes da arte románica.	35		X	
	HAB2.7.1. Identifica, analiza e comenta as esculturas románicas do Xuízo Final no tímpano de Santa Fe de Conques (Francia).	35		X	
	HAB2.8.1. Describe as características xerais da arte gótica a partir de fontes históricas ou historiográficas.	35	Xan	X	
	HAB2.8.2. Describe as características e a evolución da arquitectura gótica e especifica os cambios introducidos respecto á románica.	35		X	
	HAB2.8.3. Describe as características e a evolución da escultura gótica, e especifica as súas diferenzas tipolóxicas, formais e iconográficas respecto á escultura románica.	35		X	
	HAB2.8.4. Recoñece e explica as innovacións da pintura de Giotto e do Trecento italiano respecto á pintura románica e bizantina.	35		X	
	HAB2.8.5. Explica as innovacións da pintura flamenga do século XV e cita algunhas obras dos seus principais representantes.	35		X	
HAB2.9.1. Especifica as relacións entre artistas e clientes da arte gótica, e a súa variación respecto ao románico.	35	X			
HAB2.10.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas góticas: fachada occidental da catedral de Reims, interior da planta superior da Sainte Chapelle de París.	35	X			
HAB2.10.2. Identifica, analiza e comenta o grupo da Anunciación e a Visitación da catedral de Reims .	35	X			
HAB2.10.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas góticas: escena de "A fuxida a Exipto", de Giotto, na Capela Scrovegni de Padua, "Matrimonio Arnolfini", de	35	X			

Jan Van Eyck , "O descendemento da cruz", de Roger van der Weyden, e o "Xardín das Delicias, de Hieronymus Bosch.			
HAB2.11.1. Explica as características e evolución da arte románica e gótica en España.	35		X
HAB2.11.2. Explica as características xerais da arte islámica a partir de fontes históricas ou historiográficas.	35		X
HAB2.11.3. Describe os trazos esenciais da mesquita e o pazo islámico.	35		X
HAB2.11.4. Explica a evolución da arte hispanomusulmá.	35		X
HAB2.11.5. Explica as características da arte mudéjar e específica, con exemplos de obras concretas, as diferenzas entre o mudéjar popular e o cortesán.	35		X
HAB2.12.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas románicas: San Vicente de Cardona (Barcelona), San Martín de Frómista e a catedral de Santiago de Compostela .	35	Dec	X
HAB2.12.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas románicas: "A dúbida de San Tomé", no ángulo do claustro de San Domingos de Silos (Burgos), "Última cea" do capitel historiado do claustro de San Xoán da Peña (Huesca) e fachada de Praterías e Pórtico da Gloria da catedral de Santiago .	35		X
HAB2.12.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas murais románicas: bóveda da Anunciación aos pastores no Panteón Real de San Isidoro de León, e ábsida de San Clemente de Tahull (Lleida).	35		X
HAB2.12.4. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas góticas: fachada occidental e interior da catedral de León, interior da catedral de Barcelona, e interior da igrexa de San Xoán dos Reis, de Toledo.	35	Xan	X
HAB2.12.5. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas góticas: tímpano da Portada do Sarmental da catedral de Burgos, e retablo de Gil de Siloé, na Cartuxa de Miraflores (Burgos).	35		X
HAB2.12.6. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras hispanomusulmás: Mesquita de Córdoba, Aljafería de Zaragoza, Giralda de Sevilla e Alhambra de Granada.	35		X
HAB2.13.1. Realiza un traballo de investigación sobre o tratamento iconográfico e o significado da visión apocalíptica de Cristo e o Xuízo Final na arte medieval.	35		X
HAB2.14.1. Explica a importancia da arte románica no Camiño de Santiago.	35		X
HAB2.14.2. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables de arte medieval que se conservan en Galicia.	35		X
Bloque 3. Desenvolvemento e evolución da arte europea no mundo moderno			30 X
HAB3.1.1. Explica as características esenciais do Renacemento italiano e a súa periodización a partir de fontes históricas ou historiográficas.	35		X
HAB3.1.2. Especifica as características da arquitectura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.	35		X
HAB3.1.3. Especifica as características da escultura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.	35		X
HAB3.1.4. Especifica as características da pintura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.	35		X
HAB3.1.5. Compara a pintura italiana do Quattrocento coa dos pintores góticos flamengos contemporáneos.	35		X
HAB3.1.6. Explica a peculiaridade da pintura veneciana do Cinquecento e cita os artistas máis representativos.	35		X
HAB3.2.1. Describe a práctica do patrocinio no Renacemento italiano e as novas reivindicacións dos artistas en relación co seu recoñecemento social e a natureza do seu labor.	35		X
HAB3.3.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Renacemento italiano: cúpula de Santa María das Flores e interior da igrexa de San Lorenzo , ambas en Florencia e de Brunelleschi ; pazo Médici-Riccardi en Florencia, de Michelozzo; fachada de Santa María Novella e do pazo Rucellai, ambos en Florencia e de Alberti; templo de San Pietro in Montorio en Roma, de Bramante ; cúpula e proxecto de planta de San Pedro do Vaticano, de Michelangelo ; Il Gesù en Roma, de Giacomo della Porta e Vignola; Villa Capra (Villa Rotonda) en Vicenza, de Palladio.	35	Feb	X
HAB3.3.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas do Renacemento italiano: primeiro panel da "Porta do Paraíso" (da creación do mundo á expulsión do Paraíso), de Ghiberti; "Gattamelata", de Donatello ; "Piedade" do Vaticano, "David", "Moisés" e as tumbas mediceas, de Michelangelo ; "O rapto das sabinas", de Giambologna.	35		X
HAB3.3.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do Renacemento italiano: "O tributo da moeda" e A "Trindade", de Masaccio; "Anunciación" do Convento de San Marcos en Florencia, de Fra Angelico; "Madonna do Duque de Urbino", de Piero della Francesca; "A Virxe das rochas", "A última cea" e "A Gioconda", de Leonardo da Vinci ; "A Escola de Atenas" de Rafael ; a bóveda e o "Xuízo Final" da Capela Sixtina, de Michelangelo ; "A tempestade", de Giorgione; "Venus de Urbino" e "Carlos V en Mühlberg", de Tiziano ; "O lavatorio", de Tintoretto; "As vodas de Caná", de	35		X

Veronés.			
HAB3.4.1. Especifica as características peculiares do Renacemento español en comparación co italiano.	35		X
HAB3.4.2. Describe a evolución da arquitectura renacentista española.	35		X
HAB3.4.3. Explica a peculiaridade da escultura renacentista española.	35		X
HAB3.4.4. Explica as características da pintura de El Greco a través dalgunhas das súas obras máis representativas.	35		X
HAB3.5.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Renacemento español: fachada da Universidade de Salamanca; pazo de Carlos V na Alhambra de Granada, de Pedro Machuca; mosteiro de San Lorenzo de El Escorial, de Juan de Herrera.	35		X
HAB3.5.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas do Renacemento español: "Sacrificio de Isaac" do retablo de San Bieito de Valladolid, de Alonso Berruguete; "Santo enterro", de Juan de Juni.	35		X
HAB3.5.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas de El Greco: "O expolio", "A Santa Liga" ou "Adoración do nome de Xesús", " O martirio de San Mauricio ", " O enterro do Señor de Orgaz ", " A adoración dos pastores ", "O cabaleiro da man no peito".	35		X
HAB3.6.1. Explica as características esenciais do Barroco.	35		X
HAB3.6.2. Especifica as diferenzas entre a concepción barroca da arte e a renacentista.	35		X
HAB3.6.3. Compara a arquitectura barroca coa renacentista.	35		X
HAB3.6.4. Explica as características xerais do urbanismo barroco.	35		X
HAB3.6.5. Compara a escultura barroca coa renacentista a través da representación de " <i>David</i> " por Michelangelo e por Bernini.	35		X
HAB3.6.6. Describe as características xerais da pintura barroca e especifica as diferenzas entre a Europa católica e a protestante.	35		X
HAB3.6.7. Distingue e caracteriza as grandes tendencias da pintura barroca en Italia e os seus principais representantes.	35		X
HAB3.6.8. Especifica as peculiaridades da pintura barroca flamenga e holandesa.	35		X
HAB3.7.1. Describe o papel desempeñado no século XVIII polas academias en toda Europa e, en particular, polo Salón de París.	35		X
HAB3.8.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Barroco europeo do século XVII: fachada de San Pedro do Vaticano, de Carlo Maderno; columnata da praza de San Pedro do Vaticano, de Bernini ; San Carlos das Catro Fontes en Roma, de Borromini; Pazo de Versalles, de Le Vau, J.H. Mansart e Le Nôtre.	35		X
HAB3.8.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas de Bernini: " David ", " Apolo " e " Dafne ", " A éxtase de Santa Teresa ", " Cátedra de San Pedro ".	35		X
HAB3.8.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do Barroco europeo do século XVII: " Vocación de San Mateo " e " Morte da Virxe ", de Caravaggio ; "Triunfo de Baco e Ariadna", na bóveda do pazo Farnese de Roma, de Annibale Carracci; "Adoración do nome de Xesús", bóveda de Il Gesù en Roma, de Gaulli (Il Baciccia); "Adoración dos Magos", "As tres Grazas" e "O xardín do Amor", de Rubens; "A lección de anatomía do doutor Tulpy", "A rolda nocturna", de Rembrandt.	35	Mar	X
HAB3.9.1. Explica as características do urbanismo barroco en España e a evolución da arquitectura española durante o século XVII.	35		X
HAB3.9.2. Explica as características da imaxinaría barroca española do século XVII e compara a escola castelá coa andaluza.	35		X
HAB3.9.3. Explica as características xerais da pintura española do século XVII.	35		X
HAB3.9.4. Describe as características e evolución da pintura de Velázquez a través dalgunhas das súas obras máis significativas.	35		X
HAB3.10.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Barroco español do século XVII: Praza Maior de Madrid, de Xoán Gómez de Mora; Retablo de Santo Estevo de Salamanca, de Churriguera.	35		X
HAB3.10.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas do Barroco español do século XVII: "Piedad", de Gregorio Fernández; "Inmaculada do facistol", de Alonso Cano; "Magdalena penitente", de Pedro de Mena.	35		X
HAB3.10.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas españolas do Barroco español do século XVII: "Martirio de San Filipe", "O soño de Xacob" e "O zambro", de Ribera; "Bodegón" do Museo do Prado, de Zurbarán; " O augador de Sevilla ", "Os borrachos", " A fragua de Vulcano ", "A rendición de Breda", "O Príncipe Baltasar Carlos a cabalo", "A Venus do espello", " As meninas " e "As fiandeiras", de Velázquez; "A Sagrada Familia do paxariño", "A Inmaculada de El Escorial", "Os nenos da concha" e "Nenos xogando aos dados", de Murillo.	35		X
HAB3.11.1. Explica o século XVIII como época de coexistencia de vellos e novos estilos artísticos nun contexto histórico de cambios profundos.	35		X
HAB3.11.2. Compara o Barroco tardío e o Rococó, e especifica a diferente concepción da vida e a arte que encerran.	35		X

3ª avaliación	HAB3.11.3. Explica as razóns do xurdimento do Neoclasicismo e as súas características xerais en arquitectura, escultura e pintura.	35	Abr	X
	HAB3.11.4. Comenta a escultura neoclásica a través da obra de Canova.	35		X
	HAB3.11.5. Especifica as posibles coincidencias entre o Neoclasicismo e o Romanticismo na pintura de David.	35		X
	HAB3.11.6. Distingue entre a corrente tradicional e a clasicista da arquitectura barroca española do século XVIII.	35		X
	HAB3.11.7. Explica a figura de Salzillo como derradeiro representante da imaxinaría relixiosa española en madeira policromada.	35		X
	HAB3.12.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do século XVIII: fachada do Hospicio de San Fernando de Madrid, de Pedro de Ribera; fachada do Obradoiro da catedral de Santiago de Compostela, de Casas e Novoa ; Pazo Real de Madrid, de Juvara e Sacchetti; Panteón de París, de Soufflot; Museo do Prado en Madrid, de Juan de Villanueva.	35		X
	HAB3.12.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas do século XVIII: "A oración no horto", de Salzillo; "Eros e Psique" e "Paulina Bonaparte", de Canova.	35		X
	HAB3.12.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras de David: "O xuramento dos Horacios" e "A morte de Marat".	35		X
	HAB3.13.1. Realiza un traballo de investigación sobre o proceso de construción da nova basílica de San Pedro do Vaticano ao longo dos séculos XVI e XVII.	35		X
	HAB3.14.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte dos séculos XVI ao XVIII que se conservan en Galicia.	35		X
	Bloque 4. O século XIX: a arte dun mundo en transformación		18	X
	HAB4.1.1. Analiza a evolución da obra de Goya como pintor e gravador, desde a súa chegada á Corte ata o seu exilio final en Bordeos.	35	Abr	X
	HAB4.1.2. Compara a visión de Goya nas series de gravados "Os caprichos" e "Os disparates ou proverbios".	35		X
	HAB4.2.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras de Goya: "O parasol", " A familia de Carlos IV ", " O 2 de maio de 1808 en Madrid " (" A loita cos mamelucos "), " Os fusilamentos do 3 de maio de 1808 "; desastre nº 15 (" E non hai remedio ") da serie " Os desastres da guerra "; " Saturno devorando un fillo " e " A leiteira de Bordeos ".	35		X
	HAB4.3.1. Describe as características e a evolución da arquitectura do ferro no século XIX, en relación cos avances e as necesidades da revolución industrial.	35		X
	HAB4.3.2. Explica as diferenzas entre enxeñeiros e arquitectos na primeira metade do século XIX.	35		X
	HAB4.3.3. Explica as características do neoclasicismo arquitectónico durante o Imperio de Napoleón.	35		X
	HAB4.3.4. Explica as características do historicismo en arquitectura e a súa evolución cara ao eclecticismo.	35		X
	HAB4.3.5. Explica as características e principais tendencias da arquitectura modernista.	35		X
	HAB4.3.6. Especifica as achegas da Escola de Chicago á arquitectura.	35		X
	HAB4.3.7. Describe as características e os obxectivos das remodelacións urbanas de París, Barcelona e Madrid na segunda metade do século XIX.	35		X
	HAB4.4.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas: templo da Madalena en París, de Vignon; Parlamento de Londres, de Barry e Pugin; Auditorio de Chicago, de Sullivan e Adler; torre Eiffel de París; templo da Sagrada Familia en Barcelona, de Gaudí.	35		X
	HAB4.5.1. Describe as características do Romanticismo na pintura e distingue entre o romanticismo da liña de Ingres e o romanticismo da cor de Gericault e Delacroix.	35		X
	HAB4.5.2. Compara as visións románticas da paisaxe en Constable e Turner.	35		X
	HAB4.5.3. Explica o Realismo e a súa aparición no contexto dos cambios sociais e culturais de mediados do século XIX.	35		X
	HAB4.5.4. Compara o Realismo co Romanticismo.	35		X
	HAB4.5.5. Describe as características xerais do Impresionismo e o Neoimpresionismo.	35		X
	HAB4.5.6. Define o concepto de postimpresionismo e especifica as achegas de Cézanne e Van Gogh como precursores das grandes correntes artísticas do século XX.	35	X	
	HAB4.5.7. Explica o Simbolismo de finais do século XIX como reacción fronte ao Realismo e ao Impresionismo.	35	X	
	HAB4.6.1. Explica os cambios que se producen no século XIX nas relacións entre artistas e clientes, referidos á pintura.	35	X	
	HAB4.7.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do século XIX: "O baño turco", de Ingres; "A balsa da Medusa", de Gericault; "A liberdade guiando o pobo", de Delacroix; "O carro de feo", de Constable; "Chuvia, vapor e velocidade", de Turner; "O enterro de Ornans", de Courbet; "O ánxelus", de Millet; " Almorzo sobre a herba ", de Manet ; " Impresión, sol nacente " e a serie sobre a Catedral de Ruán, de Monet ; "Le Moulin de la Galette", de Renoir; "Unha tarde de domingo na Grande Jatte", de Seurat;	35	X	

"Xogadores de cartas" e "Mazás e laranxas", de Cézanne ; "A noite estrelada" e "O segador", de Van Gogh; " Visión despois do sermón " e "O mercado" ("Ta matete"), de Gauguin .				
HAB4.8.1. Relaciona a produción e o academicismo dominante na escultura do século XIX coas transformacións levadas a cabo nas cidades (monumentos conmemorativos en prazas, parques e avenidas, e esculturas funerarias nos novos cemiterios).	35			X
HAB4.8.2. Explica as características da renovación escultórica emprendida por Rodin.	35			X
HAB4.9.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras de Rodin: "O pensador" e "Os burgueses de Calais".	35			X
HAB4.10.1. Realiza un traballo de investigación sobre as exposicións universais do século XIX e a súa importancia desde o punto de vista arquitectónico.	35			X
HAB4.10.2. Realiza un traballo de investigación sobre a influencia da fotografía e o gravado xaponés no desenvolvemento do Impresionismo, con referencias a obras concretas.	35			X
HAB4.11.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte do século XIX que se conservan en Galicia.	35			X
Bloque 5. A ruptura da tradición: a arte na primeira metade do século XX				
HAB5.1.1. Define o concepto de vangarda artística en relación co acelerado ritmo de cambios na sociedade da época e a liberdade creativa dos/das artistas iniciada na centuria anterior.	35			X
HAB5.1.2. Describe a orixe e as características do Fauvismo.	35			X
HAB5.1.3. Describe o proceso de xestación e as características do Cubismo, distinguindo entre o Cubismo analítico e o sintético.	35			X
HAB5.1.4. Describe o ideario e os principios do futurismo.	35			X
HAB5.1.5. Identifica os antecedentes do expresionismo no século XIX, explica as súas características xerais e especifica as diferenzas entre os grupos alemáns "A ponte" e "O xinete azul".	35			X
HAB5.1.6. Describe o proceso de xestación e as características da pintura abstracta, distingue a vertente cromática e a xeométrica, e especifica algunhas das súas correntes máis significativas, como o Suprematismo ruso ou o Neoplasticismo.	35			X
HAB5.1.7. Describe as características do Dadaísmo como actitude provocadora nun contexto de crise.	35			X
HAB5.1.8. Explica a orixe, as características e os obxectivos do Surrealismo.	35			X
HAB5.1.9. Explica a importancia dos pintores españois Picasso, Miró e Dalí no desenvolvemento das vangardas artísticas.	35			X
HAB5.1.10. Explica a renovación temática, técnica e formal da escultura na primeira metade do século XX, distinguindo as obras relacionadas coas vangardas pictóricas e as que utilizan recursos ou linguaxes independentes.	35			X
HAB5.2.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras: "A alegría de vivir", de Matisse ; " As señoritas de Aviñón ", "Retrato de Ambroise Vollard", "Natureza morta con cadeira de reixa de cana" e " Guernica ", de Picasso ; "A cidade que emerge", de Boccioni; " O berro ", de Munch ; "A rúa", de Kirchner; "Lírica" e "Sobre branco II", de Kandinsky ; "Cadrado negro", de Malevich; " Composición II ", de Mondrian ; " L.H.O.O.Q. ", de Duchamp ; "O elefante das Celebes", de Ernst; "A chave dos campos", de Magritte; "O entroido de Arlequín" e "Mulleres e paxaros á luz da lúa", de Miró; "O xogo lúgubre" e " A persistencia da memoria ", de Dalí .	35	Abr		X
HAB5.2.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas: "O profeta", de Gargallo; "Formas únicas de continuidade no espazo", de Boccioni; " Fonte ", de Duchamp ; "Muller peiteándose ante un espello", de Xulio González; "Mademoiselle Pogany I", de Brancusi; "Lagosta, nasa e cola de peixe", de Calder; "Figura reclinada", de Henry Moore.	35			X
HAB5.3.1. Explica o proceso de configuración e os trazos esenciais do Movemento Moderno en arquitectura.	35			X
HAB5.3.2. Especifica as achegas da arquitectura orgánica ao Movemento Moderno.	35			
HAB5.4.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas: edificio da Bauhaus en Dessau (Alemaña), de Gropius; pavillón de Alemaña en Barcelona, de Mies van der Rohe; Vila Saboia en Poissy (Francia), de Le Corbusier; casa Kaufman (Casa da Cascada), de Frank Lloyd Wright.	35			X
HAB5.5.1. Realiza un traballo de investigación sobre o Grupo de Artistas e Técnicos Españois Para o Progreso da Arquitectura Contemporánea (GATEPAC).	35			X
HAB5.6.1. Selecciona unha obra arquitectónica, unha escultura ou unha pintura da primeira metade do século XX, das existentes en Galicia, e xustifica a súa elección.	35			X
Bloque 6. A universalización da arte desde a segunda metade do século XX				
HAB6.1.1. Explica o papel desempeñado no proceso de universalización da arte polos medios de comunicación de masas e as exposicións e feiras internacionais de arte.	35	Mai		X

HAB6.1.2. Explica as razóns do mantemento e a difusión internacional do Movemento Moderno en arquitectura.	35		X
HAB6.1.3. Distingue e describe as características doutras tendencias arquitectónicas á marxe do Movemento Moderno ou Estilo Internacional, en particular a High Tech, a posmoderna e a deconstrución.	35		X
HAB6.2.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras: "Unité d'habitation" en Marsella, de Le Corbusier; edificio Seagram en Nova York, de M. van der Rohe e Philip Johnson; o museo Guggenheim de Nova York, de F. Lloyd Wright ; a Casa da Ópera de Sydney, de J. Utzon; o centro Pompidou de París, de R. Piano e R. Rogers; o AT & T Building de Nova York, de Philip Johnson; o museo Guggenheim de Bilbao, de F. O. Gehry.	35		X
HAB6.3.1. Explica e compara o Informalismo europeo e o Expresionismo abstracto norteamericano.	35		X
HAB6.3.2. Explica a abstracción postpictórica.	35		X
HAB6.3.3. Explica o Minimalismo.	35		X
HAB6.3.4. Explica a arte cinética e a Op-Art.	35		X
HAB6.3.5. Explica a arte conceptual.	35		X
HAB6.3.6. Explica a Arte Povera.	35		X
HAB6.3.7. Distingue e explica algunhas das principais correntes figurativas: Pop-Art, Nova Figuración, Hiperrealismo.	35		X
HAB6.3.8. Explica en que consisten as seguintes manifestacións de arte non duradeira: Happening, Body Art e Land Art.	35		X
HAB6.3.9. Describe os formulacións xerais da posmodernidade, referida ás artes plásticas.	35		
HAB6.4.1. Identifica o autor e a corrente artística (non necesariamente o título), e analiza e comenta as seguintes obras: "Pintura" (Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía de Madrid), de Tapies ; "Grito nº 7", de Antonio Saura; "One: number 31, 1950", de J. Pollock ; "Ctesiphon III", de F. Stella; "Equivalente VIII", de Carl André; "Vega 200", de Vasarely; "Unha e tres cadeiras", de J. Kosuth; "Iglú con árbore", de Mario Merz; "Marilyn Monroe" (serigrafía de 1967), de A. Warhol ; "O Papa que berra" (estudo a partir do retrato do Papa Inocencio X), de Francis Bacon; "A Gran Vía madrileña en 1974", de Antonio López.	35		X
HAB6.5.1. Explica brevemente o desenvolvemento dos novos sistemas visuais e as características da súa linguaxe expresiva: fotografía, cartel, cine, cómic, producións televisivas, videoarte e arte por computador.	35		X
HAB6.6.1. Especifica as posibilidades que ofrecen as novas tecnoloxías para a creación artística e para a difusión da arte.	35		
HAB6.7.1. Define o concepto de cultura visual de masas, e describe os seus trazos esenciais.	35		
HAB6.7.2. Identifica a arte nos diferentes ámbitos da vida cotiá.	35		
HAB6.8.1. Explica a orixe do Patrimonio Mundial da UNESCO e os seus obxectivos.	35		
HAB6.8.2. Realiza un traballo de investigación relacionado cos bens artísticos de España e de Galicia inscritos no catálogo do Patrimonio Mundial da UNESCO.	35		
Bloque 7. O vocabulario artístico			
HAB7.1.1. Utiliza con corrección a terminoloxía específica das artes en exposicións orais e escritas.	50		X

(1) Os estándares que parcialmente están destacados en bermello, o grao mínimo de consecución será do 50%.

7.5. CONTIDOS MÍNIMOS ESIXIBLES SEGUNDO AS PAUTAS DO GRUPO DE TRABALLO DE HISTORIA DA ARTE ABAU

Bloque 1 Raíces da arte europea: o legado clásico

- Partenón
- Templo da Niké Apta
- Erecteion, pola parte de la tribuna de las Cariátides.
- Discóbolo de Mirón
- Doríforo de Policleto
- Métopas da Centauromaquia do Partenon
- Hermes de Olimpia (Hermes con Dionisios) de Praxiteles
- Apoxiomenos de Lisipo

- Panteón de Roma
- Coliseo
- Arco de Triunfo de Tito
- Acueduto de Segovia
- Teatro de Mérida

Bloque 2 Nacemento de la tradición artística occidental: a arte medieval

Arte bizantina:

- Santa Sofía de Constantinopla.

Arte prerrománica.

Na súa clasificación aceptárase o termo xeral de “arte prerrománica”, perotamén podemos acoutar máis o seu estilo utilizando as denominacións tradicionais de arte visigoda, arte asturiana e arte mozárabe. Neste último caso tendo en conta que o termo etan so unha etiqueta para clasificar un estilo epocal, aqueles de vós que prefirades outras denominacións para este estilo podédelo chamar tamén “arte da repoboación” ou sinxelamente “arte do século X”).

- Santa Comba de Bande (coma exemplo de arte visigoda en vez de san Pedro de Nave que aparece no programa, aplicando o 30% de excepcionalidade que nos permite o programando en conta a necesidade de axustar o programa a arte da contorna).
- Santa María do Naranco (asturiano).
- San Miguel de Celanova (coma exemplo de arte “mozárabe” en vez de san San Miguel da Escalada que aparece no programa, aplicando o 30% de excepcionalidade que nos permite o programa tendo en conta a necesidade de axustar o programa a arte da contorna).

Arte románica

Na clasificación aceptárase o termo xeral de arte románica, pero tamén pódese acoutar máis o estilo con os cualificativos correspondentes de arte románica plena o arte románica final. Inclusive no pórtico de Gloria se aceptará o termo de “arte protogótica” (aínda que non se recomenda).

- Arquitectura do interior da Catedral de Santiago.
- Esculturas de Praterías (coma exemplo de románico pleno, en vez de os exemplos propostos no programa de Silos e Conques (aplicando o 30% de excepcionalidade que nos permite o programa tendo en conta a necesidade de axustar o programa a arte da contorna)
- O Pórtico da Gloria.
- Interior do Mosteiro de Oseira (aplicando o 30% de excepcionalidade que nos permite o programa tendo en conta a necesidade de axustar o programa a arte da contorna, porque nos facilita analizar a importancia que a orde do Císter tivo en Galicia).
- A Catedral de Reims (fachada Occidental
- A Catedral de León
- Anunciación de Reims
- Visitación de Reims
- Giotto. Capella dos Scrovegni: A fuxida a Exipto e O pranto ante Cristo Morto
- Van Eyck : O matrimonio Arnolfini
- O Xardín das Delicias do Bosco

Bloque 3. Desenvolvemento e evolución da arte europea na no mundo moderno

- Brunelleschi: Santa María dei Fiori, Basílica de San Lourenzo.
- Michelozzo: Palacio Medici-Ricardi

- Bramante: San Pietro in Montorio
- Cúpula de San Pedro do Vaticano de Miguel Anxo
- Giacomo della Porta e Vignola: El Gesú de Roma de Vignola.
- Palladio Vila Capra (Villa Rotonda) en Vicenza.
- Juan de Herrera: O Escorial
- Donatello: David e o Gattamelata
- Miguel Anxo. David. Moisés, Esculturas das tumbas dos Medicis. Piedade do Vaticano
- Masaccio: O Tributo
- Leonardo: A Virxe das Rocas, A Gioconda.
- Rafael: A Escola de Atenas.
- A bóveda da Capela Sixtina de Miguel Anxo.
- Tiziano: O retrato de Carlos V na batalla de Mühlberg, A Venus de Urbino.
- O Greco: O martirio de san Mauricio, O enterro do Señor de Orgaz. A adoración dos Pastores.
- Fachada de San Pedro do Vaticano de Maderno
- Praza do Vaticano de Bernini
- San Carlos das catro fontes de Borromini
- Andrade: Torre do Reloxo da Catedral de Santiago (aplicando o 30% de excepcionalidade que nos permite o programa tendo en conta a necesidade de axustar o programa a arte da contorna)
- Fernando de Casas: Fachada do Obradoiro
- Simón Rodríguez: Fachada de Santa Clara de Santiago (aplicando o 30% de excepcionalidade que nos permite o programa tendo en conta a necesidade de axustar o programa a arte da contorna).
- Bernini: A Transverberación de Santa Tareixa. Apolo e Dafne
- Gregorio Fernández: A Piedade
- Caravaggio: A vocación de san Mateo
- Velázquez: O aguador de Sevilla. A fragua de Vulcano. A rendición de Breda. As Meninas.

Bloque 4. O século XIX: a arte nun mundo en transformación

- Goya: O quitasol, A familia de Carlos IV, O dous de Maio (A carga dos Mamelucos). Os fusilamentos do 3 de Maio. O Saturno devorando ao seu fillo.
- Manet: O almuerzo campestre
- Monet: Impresión, sol nacente. A serie da catedral de Rouen
- Cezanne: Natureza morta con tarteira (Colección Sr. y Sra. Lacomte, París 1879-1882. Búscase na Internet pondo en Google: “Still Life with Compotier+Cezanne). Os xogadores de cartas.
- Van Gogh: A noite estrelada
- Gauguin: Despois do sermón y O Mercado
- Seurat: A tarde de domingo na Grande Jatte .

Bloque 5: A ruptura ca tradición: A arte na primeira metade do século XX

Bloque 6: A Universalización da arte desde a segunda metade do século

XX

- O grito de Munch
- Kiechner, A rúa
- Matisse: A Alegría de Vivir
- Kandinsky: “Primeira acuarela abstracta”

- Picasso: As señoritas de Avignon. O retrato de Ambroise Vilard . Naturaleza Muerta con silla derexilla, O Guernica Mondrian: Táboa número 1
- Marcel Duchamp: A fonte e L.H.O.O.Q.
- A persistencia da memoria de Dalí.
- Magritte: A chave dos campos.
- Miró: O carnaval de arlequín y mujeres y pájaros a luz da luna.
- Wright: A casa da ferverza (Casa Kauffman). Museo Guggenheim de Nova York.
- Mies van der Rohe: Pabellón de Alemania en Barcelona Segram Building en Nova York.
- Le Corbusier: A casa Saboya.
- Pollok: Uno: Número 31 (1950, MOMA).
- Tapies: Pintura (1955, Museo Nacional de arte Reina Sofía).
- Carl André: Equivalente VIII (exemplo de minimalismo).
- J. Kosuth: Una y tres sillas (exemplo de arte conceptual).
- Warhol: Marilyn Monroe (pop art).

Vocabulario básico

Ábsida	Color plana	Estatua ecuestre
Altorrelevo	Color primaria	Estatua-columna
Aparello almofadado	Color secundaria ou	Estilo
Aparello de cachotería	binaria	Friso
Aparello de perpiaño	Color complementaria	Fuste
Arcobotante	Columna salomónica	Iconografía.
Arco apuntado	Contraforte	Iconoloxía.
Arco de ferradura	Contraposto	Imposta
Arco de medio punto	Cornixa	Liña serpentinata.
Arco de faixa	Cadro de Historia	Ménsula
Arco formeiro	Cadro de xénero	Métopa
Arco peraltado	Cúpula	Modelado
Arco rebaixado	Curva praxiteliana	Nártice
Arquitrabe	Deambulatorio	Natureza
Arquivolta	Doela	morta/bodegón
Baixorrelevo	Espazo límite	Paisaxe
Baldaqunio	(escultura. Véxase H.	Parteluz
Baptisterio	Focillon, “La vida de	Pendente
Base	las formas”)	Perspectiva xerárquica
Bóveda de aresta	Espazo medio	Perspectiva aérea
Bóveda de canón	(escultura. Véxase H.	Perspectiva lineal
Bóveda de cruzaría	Focillon, “La vida de	Pictórico
Canon	las formas”)	Piar
Capitel composto	Entaboamento	Pilastra
Capitel corintio	Éntase	Plan central
Capitel dórico	Escultura de vulto	Planta basilical
Capitel xónico	redondo	Planta cruz grega
Ciborio Chiaroscuro	Escultura exenta	Planta cruz latina
Clave dun arco	Esfumado/sfumato	Plástico

Presbiterio
Retrato
Rosetón
Técnica de panos
mollados
Tímpano
Torso
Tribuna
Triforio
Triglifo
Trompa
Veladura
Xamba

7.6. SEGUIMIENTO, POR ESTÁNDARES, ENTRE A PROGRAMACIÓN TEMPORAL PREVISTA E A REAL

Estándares de aprendizaxe Decreto 86/2015	Avaliación	Temporización prevista		Temporización real	
		Mes	Sesións	Mes	Sesións
Bloque 1. Raíces da arte europea: o legado da arte clásica	1ª		16		
HAB1.1.1. Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo a partir de fontes históricas ou historiográficas.	1ª	Set			
HAB1.1.2. Define o concepto de orde arquitectónica e compara as tres ordes da arquitectura grega.	1ª				
HAB1.1.3. Describe os tipos de templo grego, con referencia ás características arquitectónicas e a decoración escultórica.	1ª				
HAB1.1.4. Describe as características do teatro grego e a función das súas partes.	1ª				
HAB1.1.5. Explica a evolución da figura humana masculina na escultura grega a partir do "Kouros" de Anavysos, o " Doríforo " (Policleto) (2) e o "Apoxiomenos" (Lisipo).	1ª				
HAB1.2.1. Especifica quen eran os/as principais clientes da arte grega, e a consideración social da arte e dos/das artistas.	1ª	Out			
HAB1.3.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas gregas: Partenón , Tribuna das Cariátides do Erecteion, templo de Atenea Niké e teatro de Epidauron.	1ª				
HAB1.3.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas gregas: Kouros de Anavysos, Auriga de Delfos, Discóbolo (Mirón), Doríforo (Policleto), unha metopa do Partenón (Fidias), Hermes con Dioniso neno (Praxíteles), Apoxiomenos (Lisipo), Vitoria de Samotracia, Venus de Milo e friso do altar de Zeus en Pérgamo (detalle de Atenea e Gea).	1ª				
HAB1.4.1. Explica as características esenciais da arte romana e a súa evolución no tempo a partir de fontes históricas ou historiográficas.	1ª	Out			
HAB1.4.2. Especifica as achegas da arquitectura romana en relación coa grega.	1ª				
HAB1.4.3. Describe as características e funcións dos principais tipos de edificio romanos.	1ª				
HAB1.4.4. Compara o templo e o teatro romanos cos respectivos gregos.	1ª				
HAB1.4.5. Explica os trazos principais da cidade romana a partir de fontes históricas ou historiográficas.	1ª				
HAB1.4.6. Especifica as innovacións da escultura romana en relación coa grega.	1ª				
HAB1.4.7. Describe as características xerais dos mosaicos e a pintura en Roma a partir dunha fonte histórica ou historiográfica.	1ª				
HAB1.5.1. Especifica quen eran os/as principais clientes da arte romana, e a consideración social da arte e dos/das artistas.	1ª				
HAB1.6.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas romanas: Maison Carrée de Nimes, Panteón de Roma , teatro de Mérida , Coliseo de Roma , basílica de Maxencio e Constantino en Roma, ponte de Alcántara, acueduto de Segovia, arco de Tito en Roma e columna de Traxano en Roma.	1ª				
HAB1.6.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas romanas: Augusto de Prima Porta, estatua ecuestre de Marco Aurelio, relevo do Arco de Tito (detalle dos soldados co candelabro e outros obxectos do Templo de Xerusalén) e relevo da columna de Traxano.	1ª				
HAB1.7.1. Realiza un traballo de investigación sobre Fidias.	1ª	Set			
HAB1.7.2. Realiza un traballo de investigación sobre o debate acerca da autoría grega ou romana do grupo escultórico de "Laocoonte e os seus fillos".	1ª				
HAB1.8.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte antiga que se conservan en Galicia.	1ª	Out			
Bloque 2. Nacemento da tradición artística occidental: a arte medieval	1ª		28		
HAB2.1.1. Explica as características esenciais da arte paleocristiá e a súa evolución no tempo a partir de fontes históricas ou historiográficas.	1ª	Nov			
HAB2.1.2. Describe a orixe, a características e a función da basílica paleocristiá.	1ª				
HAB2.1.3. Describe as características e función dos baptisterios, mausoleos e "martirios" paleocristiáns, e as súas partes.	1ª				
HAB2.1.4. Explica a evolución da pintura e o mosaico na arte paleocristiá, con especial	1ª				

referencia á iconografía.					
HAB2.2.1. Explica as características esenciais da arte bizantina a partir de fontes históricas ou historiográficas.	1ª	Nov			
HAB2.2.2. Explica a arquitectura bizantina a través da igreja de Santa Sofía de Constantinopla .	1ª				
HAB2.2.3. Describe as características do mosaico bizantino e dos temas iconográficos do Pantocrátor e a Virxe e a Déesis, así como a súa influencia na arte occidental.	1ª				
HAB2.3.1. Identifica, analiza e comenta o mosaico do Cortexo da emperatriz Teodora en San Vital de Rávena.	1ª				
HAB2.4.1. Define o concepto de arte prerrománica e especifica as súas manifestacións en España e en Galicia.	1ª	Nov			
HAB2.4.2. Identifica e clasifica razoadamente no seu estilo as seguintes obras: San Pedro da Nave (Zamora), Santa María do Naranco (Oviedo) , San Miguel da Escalada (León), Santa Comba de Bande e San Miguel de Celanova (Ourense) .	1ª				
HAB2.5.1. Describe as características xerais da arte románica a partir de fontes históricas ou historiográficas.	1ª	Dec			
HAB2.5.2. Describe as características e as función das igrexas e dos mosteiros na arte románica.	1ª				
HAB2.5.3. Explica as características da escultura e a pintura románicas, con especial referencia á iconografía.	1ª				
HAB2.6.1. Especifica as relacións entre artistas e clientes da arte románica.	1ª				
HAB2.7.1. Identifica, analiza e comenta as esculturas románicas do Xuízo Final no tímpano de Santa Fe de Conques (Francia).	1ª				
HAB2.8.1. Describe as características xerais da arte gótica a partir de fontes históricas ou historiográficas.	1ª	Xan			
HAB2.8.2. Describe as características e a evolución da arquitectura gótica e especifica os cambios introducidos respecto á románica.	1ª				
HAB2.8.3. Describe as características e a evolución da escultura gótica, e especifica as súas diferenzas tipolóxicas, formais e iconográficas respecto á escultura románica.	1ª				
HAB2.8.4. Recoñece e explica as innovacións da pintura de Giotto e do Trecento italiano respecto á pintura románica e bizantina.	1ª				
HAB2.8.5. Explica as innovacións da pintura flamenga do século XV e cita algunhas obras dos seus principais representantes.	1ª				
HAB2.9.1. Especifica as relacións entre artistas e clientes da arte gótica, e a súa variación respecto ao románico.	1ª				
HAB2.10.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas góticas: fachada occidental da catedral de Reims, interior da planta superior da Sainte Chapelle de París.	1ª				
HAB2.10.2. Identifica, analiza e comenta o grupo da Anunciación e a Visitación da catedral de Reims .	1ª				
HAB2.10.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas góticas: escena de "A fuxida a Exipto", de Giotto, na Capela Scrovegni de Padua, "Matrimonio Arnolfini", de Jan Van Eyck , "O descenso da cruz", de Roger van der Weyden, e o "Xardín das Delicias, de Hieronymus Bosch.	1ª				
HAB2.11.1. Explica as características e evolución da arte románica e gótica en España.	1ª	Dec			
HAB2.11.2. Explica as características xerais da arte islámica a partir de fontes históricas ou historiográficas.	1ª				
HAB2.11.3. Describe os trazos esenciais da mesquita e o pazo islámico.	1ª				
HAB2.11.4. Explica a evolución da arte hispanomusulmá.	1ª				
HAB2.11.5. Explica as características da arte mudéjar e especifica, con exemplos de obras concretas, as diferenzas entre o mudéjar popular e o cortesán.	1ª				
HAB2.12.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas románicas: San Vicente de Cardona (Barcelona), San Martín de Frómista e a catedral de Santiago de Compostela .	1ª	Xan			
HAB2.12.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas románicas: "A dúbida de San Tomé", no ángulo do claustro de San Domingos de Silos (Burgos), "Última cea" do capitel historiado do claustro de San Xoán da Peña (Huesca) e fachada de Praterías e Pórtico da Gloria da catedral de Santiago .	1ª				
HAB2.12.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas murais románicas: bóveda da Anunciación aos pastores no Panteón Real de San Isidoro de León, e ábsida de San Clemente de Tahull (Lleida).	1ª				
HAB2.12.4. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas góticas: fachada occidental e interior da catedral de León, interior da catedral de Barcelona, e interior da igrexa de San Xoán dos Reis, de Toledo.	2ª				
HAB2.12.5. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas góticas: tímpano da Portada do Sarmental da catedral de Burgos, e retablo de Gil de Siloé, na Cartuxa de Miraflores (Burgos).	2ª				

HAB2.12.6. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras hispanomusulmás: Mesquita de Córdoba, Aljafería de Zaragoza, Giralda de Sevilla e Alhambra de Granada.	2ª				
HAB2.13.1. Realiza un traballo de investigación sobre o tratamento iconográfico e o significado da visión apocalíptica de Cristo e o Xuízo Final na arte medieval.	2ª				
HAB2.14.1. Explica a importancia da arte románica no Camiño de Santiago.	2ª				
HAB2.14.2. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables de arte medieval que se conservan en Galicia.	2ª				
Bloque 3. Desenvolvemento e evolución da arte europea no mundo moderno	2ª		30		
HAB3.1.1. Explica as características esenciais do Renacemento italiano e a súa periodización a partir de fontes históricas ou historiográficas.	2ª				
HAB3.1.2. Especifica as características da arquitectura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.	2ª				
HAB3.1.3. Especifica as características da escultura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.	2ª				
HAB3.1.4. Especifica as características da pintura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.	2ª				
HAB3.1.5. Compara a pintura italiana do Quattrocento coa dos pintores góticos flamengos contemporáneos.	2ª				
HAB3.1.6. Explica a peculiaridade da pintura veneciana do Cinquecento e cita os artistas máis representativos.	2ª				
HAB3.2.1. Describe a práctica do patrocinio no Renacemento italiano e as novas reivindicacións dos artistas en relación co seu recoñecemento social e a natureza do seu labor.	2ª				
HAB3.3.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Renacemento italiano: cúpula de Santa María das Flores e interior da igrexa de San Lorenzo , ambas en Florencia e de Brunelleschi ; pazo Médici-Riccardi en Florencia, de Michelozzo; fachada de Santa María Novella e do pazo Rucellai, ambos en Florencia e de Alberti; templo de San Pietro in Montorio en Roma, de Bramante ; cúpula e proxecto de planta de San Pedro do Vaticano, de Michelangelo ; Il Gesù en Roma, de Giacomo della Porta e Vignola; Villa Capra (Villa Rotonda) en Vicenza, de Palladio.	2ª				
HAB3.3.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas do Renacemento italiano: primeiro panel da "Porta do Paraíso" (da creación do mundo á expulsión do Paraíso), de Ghiberti; "Gattamelata", de Donatello ; "Piedade" do Vaticano, "David", "Moisés" e as tumbas mediceas, de Michelangelo ; "O rapto das sabinas", de Giambologna.	2ª	Feb			
HAB3.3.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do Renacemento italiano: "O tributo da moeda" e "A Trindade", de Masaccio; "Anunciación" do Convento de San Marcos en Florencia, de Fra Angelico; "Madonna do Duque de Urbino", de Piero della Francesca; "A Virxe das rochas", "A última cea" e "A Gioconda", de Leonardo da Vinci ; "A Escola de Atenas" de Rafael ; a bóveda e o "Xuízo Final" da Capela Sixtina, de Michelangelo ; "A tempestade", de Giorgione; "Venus de Urbino" e "Carlos V en Mühlberg", de Tiziano ; "O lavatorio", de Tintoretto; "As vodas de Caná", de Veronés.	2ª				
HAB3.4.1. Especifica as características peculiares do Renacemento español en comparación co italiano.	2ª				
HAB3.4.2. Describe a evolución da arquitectura renacentista española.	2ª				
HAB3.4.3. Explica a peculiaridade da escultura renacentista española.	2ª				
HAB3.4.4. Explica as características da pintura de El Greco a través dalgunhas das súas obras máis representativas.	2ª				
HAB3.5.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Renacemento español: fachada da Universidade de Salamanca; pazo de Carlos V na Alhambra de Granada, de Pedro Machuca; mosteiro de San Lorenzo de El Escorial, de Juan de Herrera .	2ª				
HAB3.5.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas do Renacemento español: "Sacrificio de Isaac" do retablo de San Bieito de Valladolid, de Alonso Berruguete; "Santo enterro", de Juan de Juni.	2ª				
HAB3.5.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas de El Greco: "O expolio", "A Santa Liga" ou "Adoración do nome de Xesús", "O martirio de San Mauricio", "O enterro do Señor de Orgaz", "A adoración dos pastores" , "O cabaleiro da man no peito".	2ª				
HAB3.6.1. Explica as características esenciais do Barroco.	2ª				
HAB3.6.2. Especifica as diferenzas entre a concepción barroca da arte e a renacentista.	2ª				
HAB3.6.3. Compara a arquitectura barroca coa renacentista.	2ª				
HAB3.6.4. Explica as características xerais do urbanismo barroco.	2ª				
HAB3.6.5. Compara a escultura barroca coa renacentista a través da representación de "David" por Michelangelo e por Bernini .	2ª	Mar			
HAB3.6.6. Describe as características xerais da pintura barroca e especifica as diferenzas entre a Europa católica e a protestante.	2ª				
HAB3.6.7. Distingue e caracteriza as grandes tendencias da pintura barroca en Italia e os seus	2ª				

principais representantes.				
HAB3.6.8. Especifica as peculiaridades da pintura barroca flamenga e holandesa.	2ª			
HAB3.7.1. Describe o papel desempeñado no século XVIII polas academias en toda Europa e, en particular, polo Salón de París.	2ª			
HAB3.8.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Barroco europeo do século XVII: fachada de San Pedro do Vaticano, de Carlo Maderno; columnata da praza de San Pedro do Vaticano, de Bernini ; San Carlos das Catro Fontes en Roma, de Borromini; Pazo de Versailles, de Le Vau, J.H. Mansart e Le Nôtre.	2ª			
HAB3.8.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas de Bernini: "David", "Apolo" e "Dafne", "A éxtase de Santa Teresa", "Cátedra de San Pedro" .	2ª			
HAB3.8.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do Barroco europeo do século XVII: "Vocación de San Mateo" e "Morte da Virxe", de Caravaggio ; "Triunfo de Baco e Ariadna", na bóveda do pazo Farnese de Roma, de Annibale Carracci; "Adoración do nome de Xesús", bóveda de Il Gesù en Roma, de Gaulli (Il Baciccio); "Adoración dos Magos", "As tres Grazas" e "O xardín do Amor", de Rubens; "A lección de anatomía do doutor Tulpy", "A rolda nocturna", de Rembrandt.	2ª			
HAB3.9.1. Explica as características do urbanismo barroco en España e a evolución da arquitectura española durante o século XVII.	2ª			
HAB3.9.2. Explica as características da imaxinaría barroca española do século XVII e compara a escola castelá coa andaluza.	2ª			
HAB3.9.3. Explica as características xerais da pintura española do século XVII.	2ª			
HAB3.9.4. Describe as características e evolución da pintura de Velázquez a través dalgunhas das súas obras máis significativas.	2ª			
HAB3.10.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Barroco español do século XVII: Praza Maior de Madrid, de Xoán Gómez de Mora; Retablo de Santo Estevo de Salamanca, de Churriguera.	2ª			
HAB3.10.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas do Barroco español do século XVII: "Piedad", de Gregorio Fernández; "Inmaculada do facistol", de Alonso Cano; "Magdalena penitente", de Pedro de Mena.	2ª			
HAB3.10.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas españolas do Barroco español do século XVII: "Martirio de San Filipe", "O soño de Xacob" e "O zambro", de Ribera; "Bodegón" do Museo do Prado, de Zurbarán; "O augador de Sevilla", "Os borrachos", "A fragua de Vulcano" , "A rendición de Breda", "O Príncipe Baltasar Carlos a cabalo", "A Venus do espello", "As meninas" e "As fiandeiras", de Velázquez; "A Sagrada Familia do paxariño", "A Inmaculada de El Escorial", "Os nenos da concha" e "Nenos xogando aos dados", de Murillo.	2ª			
HAB3.11.1. Explica o século XVIII como época de coexistencia de vellos e novos estilos artísticos nun contexto histórico de cambios profundos.	2ª			
HAB3.11.2. Compara o Barroco tardío e o Rococó, e especifica a diferente concepción da vida e a arte que encerran.	2ª			
HAB3.11.3. Explica as razóns do xurdimento do Neoclasicismo e as súas características xerais en arquitectura, escultura e pintura.	3ª			
HAB3.11.4. Comenta a escultura neoclásica a través da obra de Canova.	3ª			
HAB3.11.5. Especifica as posibles coincidencias entre o Neoclasicismo e o Romanticismo na pintura de David.	3ª			
HAB3.11.6. Distingue entre a corrente tradicional e a clasicista da arquitectura barroca española do século XVIII.	3ª			
HAB3.11.7. Explica a figura de Salzillo como derradeiro representante da imaxinaría relixiosa española en madeira policromada.	3ª			
HAB3.12.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do século XVIII: fachada do Hospicio de San Fernando de Madrid, de Pedro de Ribera; fachada do Obradoiro da catedral de Santiago de Compostela, de Casas e Novoa ; Pazo Real de Madrid, de Juvara e Sacchetti; Panteón de París, de Soufflot; Museo do Prado en Madrid, de Juan de Villanueva.	3ª	Abr		
HAB3.12.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas do século XVIII: "A oración no horto", de Salzillo; "Eros e Psique" e "Paulina Bonaparte", de Canova.	3ª			
HAB3.12.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras de David: "O xuramento dos Horacios" e "A morte de Marat".	3ª			
HAB3.13.1. Realiza un traballo de investigación sobre o proceso de construción da nova basílica de San Pedro do Vaticano ao longo dos séculos XVI e XVII.	3ª			
HAB3.14.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte dos séculos XVI ao XVIII que se conservan en Galicia.	3ª			
Bloque 4. O século XIX: a arte dun mundo en transformación	3ª		18	
HAB4.1.1. Analiza a evolución da obra de Goya como pintor e gravador, desde a súa chegada á Corte ata o seu exilio final en Bordeos.	3ª	Abr		
HAB4.1.2. Compara a visión de Goya nas series de gravados "Os caprichos" e "Os disparates ou proverbios".	3ª			

HAB4.2.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras de Goya: " <i>O parasol</i> ", " <i>A familia de Carlos IV</i> ", " <i>O 2 de maio de 1808 en Madrid</i> " (" <i>A loita cos mamelucos</i> "), " <i>Os fusilamentos do 3 de maio de 1808</i> "; desastre nº 15 (" <i>E non hai remedio</i> ") da serie " <i>Os desastres da guerra</i> "; " <i>Saturno devorando un fillo</i> " e " <i>A leiteira de Bordeos</i> ".	3ª				
HAB4.3.1. Describe as características e a evolución da arquitectura do ferro no século XIX, en relación cos avances e as necesidades da revolución industrial.	3ª				
HAB4.3.2. Explica as diferenzas entre enxeñeiros e arquitectos na primeira metade do século XIX.	3ª				
HAB4.3.3. Explica as características do neoclasicismo arquitectónico durante o Imperio de Napoleón.	3ª				
HAB4.3.4. Explica as características do historicismo en arquitectura e a súa evolución cara ao eclecticismo.	3ª				
HAB4.3.5. Explica as características e principais tendencias da arquitectura modernista.	3ª				
HAB4.3.6. Especifica as achegas da Escola de Chicago á arquitectura.	3ª				
HAB4.3.7. Describe as características e os obxectivos das remodelacións urbanas de París, Barcelona e Madrid na segunda metade do século XIX.	3ª				
HAB4.4.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas: templo da Madalena en París, de Vignon; Parlamento de Londres, de Barry e Pugin; Auditorio de Chicago, de Sullivan e Adler; torre Eiffel de París; templo da Sagrada Familia en Barcelona, de Gaudí.	3ª				
HAB4.5.1. Describe as características do Romanticismo na pintura e distingue entre o romanticismo da liña de Ingres e o romanticismo da cor de Gericault e Delacroix.	3ª				
HAB4.5.2. Compara as visións románticas da paisaxe en Constable e Turner.	3ª				
HAB4.5.3. Explica o Realismo e a súa aparición no contexto dos cambios sociais e culturais de mediados do século XIX.	3ª				
HAB4.5.4. Compara o Realismo co Romanticismo.	3ª				
HAB4.5.5. Describe as características xerais do Impresionismo e o Neoimpresionismo.	3ª				
HAB4.5.6. Define o concepto de postimpresionismo e especifica as achegas de Cézanne e Van Gogh como precursores das grandes correntes artísticas do século XX.	3ª				
HAB4.5.7. Explica o Simbolismo de finais do século XIX como reacción fronte ao Realismo e ao Impresionismo.	3ª				
HAB4.6.1. Explica os cambios que se producen no século XIX nas relacións entre artistas e clientes, referidos á pintura.	3ª				
HAB4.7.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do século XIX: "O baño turco", de Ingres; "A balsa da Medusa", de Gericault; "A liberdade guiando o pobo", de Delacroix; "O carro de feo", de Constable; "Chuvia, vapor e velocidade", de Turner; "O enterro de Ornans", de Courbet; "O ánxelus", de Millet; " Almorzo sobre a herba ", de Manet; " Impresión, sol nacente " e a serie sobre a Catedral de Ruán, de Monet; "Le Moulin de la Galette", de Renoir; "Unha tarde de domingo na Grande Jatte", de Seurat; "Xogadores de cartas" e "Mazás e laranxas", de Cézanne; "A noite estrelada" e "O segador", de Van Gogh; " Visión despois do sermón " e "O mercado" ("Ta matete"), de Gauguin.	3ª				
HAB4.8.1. Relaciona a produción e o academicismo dominante na escultura do século XIX coas transformacións levadas a cabo nas cidades (monumentos conmemorativos en prazas, parques e avenidas, e esculturas funerarias nos novos cemiterios).	3ª				
HAB4.8.2. Explica as características da renovación escultórica emprendida por Rodin.	3ª				
HAB4.9.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras de Rodin: "O pensador" e "Os burgueses de Calais".	3ª				
HAB4.10.1. Realiza un traballo de investigación sobre as exposicións universais do século XIX e a súa importancia desde o punto de vista arquitectónico.	3ª				
HAB4.10.2. Realiza un traballo de investigación sobre a influencia da fotografía e o gravado xaponés no desenvolvemento do Impresionismo, con referencias a obras concretas.	3ª				
HAB4.11.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte do século XIX que se conservan en Galicia.	3ª				
Bloque 5. A ruptura da tradición: a arte na primeira metade do século XX	3ª				
HAB5.1.1. Define o concepto de vangarda artística en relación co acelerado ritmo de cambios na sociedade da época e a liberdade creativa dos/das artistas iniciada na centuria anterior.	3ª	Abr			
HAB5.1.2. Describe a orixe e as características do Fauvismo.	3ª				
HAB5.1.3. Describe o proceso de xestación e as características do Cubismo, distinguindo entre o Cubismo analítico e o sintético.	3ª				
HAB5.1.4. Describe o ideario e os principios do futurismo.	3ª				
HAB5.1.5. Identifica os antecedentes do expresionismo no século XIX, explica as súas características xerais e especifica as diferenzas entre os grupos alemáns "A ponte" e "O xinete azul".	3ª				

HAB5.1.6. Describe o proceso de xestación e as características da pintura abstracta, distingue a vertente cromática e a xeométrica, e especifica algunhas das súas correntes máis significativas, como o Suprematismo ruso ou o Neoplasticismo.	3ª	Mai			
HAB5.1.7. Describe as características do Dadaísmo como actitude provocadora nun contexto de crise.	3ª				
HAB5.1.8. Explica a orixe, as características e os obxectivos do Surrealismo.	3ª				
HAB5.1.9. Explica a importancia dos pintores españois Picasso, Miró e Dalí no desenvolvemento das vangardas artísticas.	3ª				
HAB5.1.10. Explica a renovación temática, técnica e formal da escultura na primeira metade do século XX, distinguindo as obras relacionadas coas vangardas pictóricas e as que utilizan recursos ou linguaxes independentes.	3ª				
HAB5.2.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras: "A alegría de vivir", de Matisse ; " As señoritas de Aviñón ", "Retrato de Ambroise Vollard", "Natureza morta con cadeira de reixa de cana" e " Guernica ", de Picasso ; "A cidade que emerxe", de Boccioni; " O berro ", de Munch ; "A rúa", de Kirchner; "Lírica" e "Sobre branco II", de Kandinsky ; "Cadrado negro", de Malevich; " Composición II ", de Mondrian ; " L.H.O.O.Q. ", de Duchamp ; "O elefante das Celebes", de Ernst; "A chave dos campos", de Magritte; "O entroido de Arlequín" e "Mulleres e paxaros á luz da lúa", de Miró; "O xogo lúgubre" e " A persistencia da memoria ", de Dalí .	3ª				
HAB5.2.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas: "O profeta", de Gargallo; "Formas únicas de continuidade no espazo", de Boccioni; " Fonte ", de Duchamp ; "Muller peiteándose ante un espello", de Xulio González; "Mademoiselle Pogany I", de Brancusi; "Lagosta, nasa e cola de peixe", de Calder; "Figura reclinada", de Henry Moore.	3ª				
HAB5.3.1. Explica o proceso de configuración e os trazos esenciais do Movemento Moderno en arquitectura.	3ª				
HAB5.3.2. Especifica as achegas da arquitectura orgánica ao Movemento Moderno.	3ª				
HAB5.4.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas: edificio da Bauhaus en Dessau (Alemaña), de Gropius; pavillón de Alemaña en Barcelona, de Mies van der Rohe; Vila Saboia en Poissy (Francia), de Le Corbusier; casa Kaufman (Casa da Cascada), de Frank Lloyd Wright.	3ª				
HAB5.5.1. Realiza un traballo de investigación sobre o Grupo de Artistas e Técnicos Españois Para o Progreso da Arquitectura Contemporánea (GATEPAC).	3ª				
HAB5.6.1. Selecciona unha obra arquitectónica, unha escultura ou unha pintura da primeira metade do século XX, das existentes en Galicia, e xustifica a súa elección.	3ª				
Bloque 6. A universalización da arte desde a segunda metade do século XX	3ª				
HAB6.1.1. Explica o papel desempeñado no proceso de universalización da arte polos medios de comunicación de masas e as exposicións e feiras internacionais de arte.	3ª				
HAB6.1.2. Explica as razóns do mantemento e a difusión internacional do Movemento Moderno en arquitectura.	3ª				
HAB6.1.3. Distingue e describe as características doutras tendencias arquitectónicas á marxe do Movemento Moderno ou Estilo Internacional, en particular a High Tech, a posmoderna e a deconstrución.	3ª				
HAB6.2.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras: "Unité d'habitation" en Marsella, de Le Corbusier; edificio Seagram en Nova York, de M. van der Rohe e Philip Johnson; o museo Guggenheim de Nova York, de F. Lloyd Wright; a Casa da Ópera de Sydney, de J. Utzon; o centro Pompidou de París, de R. Piano e R. Rogers; o AT & T Building de Nova York, de Philip Johnson; o museo Guggenheim de Bilbao, de F. O. Gehry.	3ª				
HAB6.3.1. Explica e compara o Informalismo europeo e o Expresionismo abstracto norteamericano.	3ª				
HAB6.3.2. Explica a abstracción postpictórica.	3ª				
HAB6.3.3. Explica o Minimalismo.	3ª				
HAB6.3.4. Explica a arte cinética e a Op-Art.	3ª				
HAB6.3.5. Explica a arte conceptual.	3ª				
HAB6.3.6. Explica a Arte Povera.	3ª				
HAB6.3.7. Distingue e explica algunhas das principais correntes figurativas: Pop-Art, Nova Figuración, Hiperrealismo.	3ª				
HAB6.3.8. Explica en que consisten as seguintes manifestacións de arte non duradeira: Happening, Body Art e Land Art.	3ª				
HAB6.3.9. Describe os formulacións xerais da posmodernidade, referida ás artes plásticas.	3ª				
HAB6.4.1. Identifica o autor e a corrente artística (non necesariamente o título), e analiza e comenta as seguintes obras: "Pintura" (Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía de Madrid), de Tapies ; "Grito nº 7", de Antonio Saura; "One: number 31, 1950", de J. Pollock ; "Ctesiphon III", de F. Stella; "Equivalente VIII", de Carl André; "Vega 200", de Vasarely; "Unha e tres cadeiras", de J. Kosuth; "Iglú con árbore", de Mario Merz; " Marilyn Monroe "	3ª				

(serigrafía de 1967), de A. Warhol; "O Papa que berra" (estudo a partir do retrato do Papa Inocencio X), de Francis Bacon; "A Gran Vía madrileña en 1974", de Antonio López.				
HAB6.5.1. Explica brevemente o desenvolvemento dos novos sistemas visuais e as características da súa linguaxe expresiva: fotografía, cartel, cine, cómic, producións televisivas, videoarte e arte por computador.	3 ^a			
HAB6.6.1. Especifica as posibilidades que ofrecen as novas tecnoloxías para a creación artística e para a difusión da arte.	3 ^a			
HAB6.7.1. Define o concepto de cultura visual de masas, e describe os seus trazos esenciais.	3 ^a			
HAB6.7.2. Identifica a arte nos diferentes ámbitos da vida cotiá.	3 ^a			
HAB6.8.1. Explica a orixe do Patrimonio Mundial da UNESCO e os seus obxectivos.	3 ^a			
HAB6.8.2. Realiza un traballo de investigación relacionado cos bens artísticos de España e de Galicia inscritos no catálogo do Patrimonio Mundial da UNESCO.	3 ^a			
Bloque 7. O vocabulario artístico				
HAB7.1.1. Utiliza con corrección a terminoloxía específica das artes en exposicións orais e escritas.				

8. XEOGRAFÍA

8.1. CONCRECIÓN DAS COMPETENCIAS CLAVE ÁS QUE PODE CONTRIBUÍR A XEOGRAFÍA

A aprendizaxe da Xeografía centrarase no desenvolvemento dos seguintes obxectivos competenciais para cada unha das competencias:

Comunicación lingüística:

- Adquirir e utilizar con propiedade a terminoloxía da materia.
- Comprender textos orais e escritos de temática xeográfica, e expresar os contidos xeográficos utilizando adecuadamente as estruturas lingüísticas e as normas ortográficas e gramaticais.
- Asumir as normas de comunicación en contextos variados: respectar a quenda de palabra, escoitar con atención o interlocutor, etc. Con este fin realízanse tarefas como a lectura comprensiva e o comentario de textos; a definición de termos e a elaboración de definicións; a descrición de imaxes; as redaccións, exposicións e presentacións orais; a participación nas actividades da aula e en debates; a elaboración de informes e traballos, etc.

Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.

- Actividades encamiñadas á toma de conciencia dos problemas ambientais e á busca e aprecio das solucións para abordalos, como a análise de datos, imaxes e textos; a realización de traballos de campo sobre o contorno; a valoración da importancia dos espazos naturais protexidos; ou a planificación de actuacións concretas para prever os problemas ou colaborar na súa solución.
- Cálculo e interpretación de taxas (aridez, natalidade, paro, PIB...); a elaboración e a análise de información en formato gráfico ou en series estatísticas; e a realización e interpretación de mapas.
- Uso de datos e estratexias para responder cuestións ou afrontar problemas xeográficos de diversa índole (climáticos, demográficos, económicos...).

Competencia dixital:

- Buscar, seleccionar, utilizar e avaliar criticamente a información procedente de medios dixitais.
- Elaboración de información propia a partir da información obtida; e a súa transmisión utilizando diversas canles de comunicación audiovisual. Actividades: as investigacións ou indagacións; e o uso das novas tecnoloxías para facilitar o traballo xeográfico e a vida diaria: realización de cálculos, gráficos e mapas; obtención de imaxes; creación de simulacións co fin de adoptar decisións con repercusións espaciais, etc.

Competencia de aprender a aprender

- Realización de esquemas, sínteses, cadros comparativos, eixes cronolóxicos, organigramas, fichas e mapas conceptuais.
- Ademais, desde a materia foméntanse actitudes que favorecen a aprendizaxe autónoma, a iniciativa, a creatividade e o espírito crítico; a toma de conciencia dos procesos de aprendizaxe; e a autoavaliación da consecución dos obxectivos de aprendizaxe.

Competencias sociais e cívicas.

- A Xeografía fomenta a relación cos demais; aprender a comportarse; o recoñecemento da riqueza e da diversidade das opinións alleas; e o desenvolvemento do compromiso social manifestado na preocupación polos espazos e os grupos sociais máis desfavorecidos.
- Actividades: a participación activa na aula; o traballo en grupo para a realización de actividades; e os traballos de campo, que promoven a solidariedade, a responsabilidade, a colaboración e o respecto ás opinións alleas.

O sentido da iniciativa e o espírito emprendedor.

- A Xeografía colabora en desenvolver a autonomía persoal; a constancia no traballo, asumindo responsabilidades e superando as dificultades; a capacidade de liderado, suxerindo iniciativas e fomentando as actitudes relacionadas coa organización, a planificación, co deseño, coa

valoración, a avaliación, a coordinación de tarefas e tempos e a negociación; e co desenvolvemento da creatividade e do emprendemento, propoñendo novas ideas ou actividades.

A conciencia e expresións culturais.

- Fomento da valoración das manifestacións culturais propias e alleas nas súas distintas vertentes (natural, monumental, etc.); e o aprecio da multiculturalidade de persoas e espazos xeográficos.
- Promoción do gusto pola creatividade e pola estética na vida cotiá, manifestadas na elaboración de traballos, murais, presentacións, caderno de traballo, etc.

8.2. OBXECTIVOS

8.3. SECUENCIACIÓN E TEMPORALIZACIÓN DOS CONTIDOS

	Libro de texto Editorial Anaya ISBN 978-84-698-1363-8	Decreto 86/2015	Temporalización		
			Mínimos	Mes	Sesións
		Bloque 1. A xeografía e o estudo do espazo xeográfico		Todos	
Todas as avaliacións	0 Introducción ao coñecemento xeográfico	B1.1. Concepto de xeografía. Métodos e ferramentas propias da disciplina.			
		B1.2. Características do espazo xeográfico. Concepto de paisaxe como resultado da interacción entre factores naturais e culturais. Desenvolvemento sustentable.			
		B1.3. Representación gráfica do espazo xeográfico a distintas escalas.			
		B1.4. Planos e mapas: compoñentes e análise. O mapa topográfico nacional a escala 1:50.000.			
		B1.5. Técnicas cartográficas.			
		B1.6. Obtención e interpretación da información cartográfica. Imaxes de satélite.			
1ª avaliación		Bloque 2. O relevo español: a súa diversidade xeomorfolóxica		Set Out	12
	1 O espazo xeográfico español. A diversidade xeomorfolóxica	B2.1. España e a súa singularidade xeográfica: unidade e diversidade.	X		1
		B2.2. Relevo español: diversidade xeomorfolóxica. Localización dos principais accidentes xeográficos.	X		2
		B2.3. Evolución xeolóxica do territorio español como conformadora das diferentes morfoestruturas.	X		
		B2.4. Litoloxía peninsular e insular e formas de modelaxe.	X		2
		B2.5. Identificación das unidades do relevo español peninsular e insular, e os trazos de cada unha.	X		2
		B2.6. Corte topográfico: realización e análise.	X		2
		B2.7. Concepto de solo. Os solos en España: variedade edáfica e as súas características.	X		1
		Bloque 3. A diversidade climática e a vexetación		Out Nov	14
	2 A diversidade climática	B3.1. Clima e tempo atmosférico. Factores xeográficos, dinámica atmosférica e elementos do clima.	X		2
3 A diversidade hídrica, vexetal e edáfica	B3.2. Dominios climáticos españois: as súas características e representación en climogramas.	X		2	
	B3.3. Dominios climáticos españois: factores limitantes.	X		1	
	B3.4. Variabilidade climática. Temperatura e	X		2	

2ª avaliación		precipitación.			
		B3.5. Situacións sinópticas e tipos de tempo atmosférico en España.	X		1
		B3.6. Mapas do tempo, altura e superficie: análise e interpretación.	X		2
		B3.7. Escenarios de cambio climático en diferentes dominios do territorio peninsular e insular.	X		1
		B3.8. Factores xeográficos e características da vexetación. Rexións bioxeográficas.	X		1
		B3.9. Formacións vexetais españolas e a súa distribución. Análise de cliserias de vexetación.	X		2
		Bloque 4. A hidrografía		Nov	7
	3 A diversidade hídrica, vexetal e edáfica	B4.1. Diversidade hídrica da península e das illas. Principais elementos hídricos nas paisaxes.	X		1
		B4.2. Vertentes hidrográficas. Principais cuncas fluviaís peninsulares.	X		1
		B4.3. Réximes fluviaís predominantes.	X		1
		B4.4. Zonas húmidas en España.	X		2
		B4.5. Aproveitamento dos recursos hídricos: incidencia da seca e das chuvias torrenciais.	X		1
		B4.6. Augas subterráneas.	X		1
		Bloque 5. As paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade		Nov Dec	8
	4 As paisaxes naturais e as interaccións natureza-sociedade	B5.1. Paisaxes naturais españolas.	X		2
		B5.2. Influencia do medio na actividade humana. Políticas favorecedoras do patrimonio natural.	X		2
		B5.3. Os medios humanizados e a súa interacción no espazo xeográfico. Paisaxes culturais.	X		1
		B5.4. Aproveitamento sustentable do medio físico.	X		1
		B5.5. Variedades de paisaxes naturais.	X		2
		Bloque 6. A poboación española		Xan	10
	8 A poboación española	B6.1. Fontes para o estudo da poboación. Procedementos de análise en demografía.	X		1
		B6.2. Evolución histórica.	X		1
		B6.3. Movementos naturais de poboación.	X		1
		B6.4. Distribución territorial da poboación.	X		1
		B6.5. Migracións.	X		1
		B6.6. Mapa da distribución da poboación española.	X		1
	B6.7. Mapa de densidade da poboación española.	X		1	
	B6.8. Conformación do espazo demográfico actual. Definición e cálculo de taxas demográficas.	X		1	
	B6.9. Diversidades rexionais. Estrutura, problemática actual e posibilidades de futuro da poboación española. Realidade demográfica galega.	X		1	
	B6.10. Ordenación do territorio. Peso do factor demográfico.	X		1	
	Bloque 7. O espazo rural e as actividades do sector primario		Xan Feb	10	
5 Os espazos do sector primario	B7.1. Peso das actividades agropecuarias, forestais e pesqueiras no PIB. Poboación activa.	X		1	
	B7.2. Aspectos naturais e históricos que explican os factores agrarios.	X		1	
	B7.3. Elementos que conforman as paisaxes agrarias. Paisaxes agrarias de España: características.	X		2	
	B7.4. Estrutura da propiedade e tenencia da terra.	X		1	
	B7.5. Explotacións agrarias: características. Tipos de agricultura: coexistencia de formas avanzadas e tradicionais. Transformacións agroindustriais.	X		2	
	B7.6. Políticas de reforma agraria. Situación española do sector no contexto da Unión Europea. Política Agraria Común (PAC).	X		1	
	B7.7. Actividade pesqueira: localización, características e problemas. Análise dos aspectos físicos e humanos que conforman o espazo pesqueiro.	X		1	

3ª avaliación		Caso galego. B7.8. Silvicultura: características e desenvolvemento no territorio.	X		1
		Bloque 8. As fontes de enerxía e o espazo industrial		Feb Mar	10
	6 O espazo industrial	B8.1. Proceso de industrialización español: características e breve evolución histórica.	X		1
		B8.2. Localización das fontes de enerxía en España.	X		2
		B8.3. Achega ao PIB da industria. Poboación activa. Deficiencias e problemas do sector industrial español.	X		2
		B8.4. Elementos das paisaxes industriais. Tipoloxías de paisaxes.	X		2
		B8.5. Rexións industriais e eixes de desenvolvemento de España: importancia das políticas territoriais no sector. Planificación e perspectivas de futuro.	X		2
		B8.6. Influencia da política da Unión Europea na configuración da industria española.	X		1
		Bloque 9. O sector servizos		Marz	10
	7 Os espazos do sector terciario	B9.1. Terciarización da economía española: influencia no PIB. Poboación activa do sector terciario.	X		1
		B9.2. Análise dos servizos e distribución no territorio.	X		1
		B9.3. Sistema de transportes en España. Impacto das infraestruturas sobre o espazo xeográfico.	X		2
		B9.4. Desenvolvemento comercial: características, evolución e distribución territorial.	X		1
		B9.5. Espazos turísticos: características e evolución.	X		2
		B9.6. Outras actividades terciarias: sanidade, educación, finanzas e servizos públicos.	X		1
		B9.7. Transformacións das paisaxes nas zonas turísticas. Caso do litoral.	X		2
		Bloque 10. O espazo urbano		Mar Abr	10
	9 O espazo urbano	B10.1. Concepto de cidade e a súa influencia na ordenación do territorio.	X		1
		B10.2. Morfoloxía e estrutura urbanas. Análise socioeconómica e política a través do plano da cidade.	X		2
		B10.3. Planificacións urbanas. Instrumentos do planeamento.	X		1
		B10.4. Características do proceso de urbanización. Áreas de influencia.	X		1
		B10.5. Características da paisaxe urbana.	X		2
		B10.6. Usos do solo urbano. Ordenación territorial.	X		1
		B10.7. Rede urbana española. Características do proceso de crecemento espacial das cidades.	X		1
		B10.8. Sistema urbano español: desenvolvemento sustentable. Cidades saudables. O territorio como recurso.	X		1
		Bloque 11. Formas de organización territorial		Abr	8
	10 A organización, os desequilibrios e as políticas territoriais	B11.1. Organización territorial de España.	X		1
		B11.2. Influencia da historia e da Constitución de 1978 no deseño territorial.	X		1
B11.3. Desequilibrios e contrastes territoriais.		X		2	
B11.4. Comunidades Autónomas: políticas rexionais e de cohesión territorial. Comunidade Autónoma de Galicia.		X		2	
B11.5. A cuestión territorial na España das autonomías.		X		2	
	Bloque 12. España en Europa e no mundo		Maio	8	
11 España e Galicia en Europa	B12.1. España: situación xeográfica; posición e localización dos territorios que conforman a unidade e a diversidade política.	X		2	
	B12.2. España en Europa. Estrutura territorial. Contrastos físicos e socioeconómicos de Europa.	X		2	
12 España no mundo	B12.3. Posición de España na Unión Europea.	X		1	

		Políticas rexionais e de cohesión territorial.		
		B12.4. España no mundo. Globalización e diversidade no mundo.	X	1
		B12.5. Procesos de mundialización e desigualdades territoriais. Grandes eixes mundiais.	X	1
		B12.6. Posición de España nas áreas socioeconómicas e xeopolíticas mundiais.	X	1

8.4. RELACIÓN ENTRE OS DISTINTOS ELEMENTOS DO CURRÍCULO

XEOGRAFÍA				
Obx	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp. clave
Bloque 1. A xeografía e o estudo do espazo xeográfico				
d e g i l	B1.1. Concepto de xeografía. Métodos e ferramentas propias da disciplina.	B1.1. Recoñecer a peculiaridade do coñecemento xeográfico utilizando as súas ferramentas de análise e os seus procedementos.	XHB1.1.1. Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B1.2. Características do espazo xeográfico. Concepto de paisaxe como resultado da interacción entre factores naturais e culturais. Desenvolvemento sustentable.	B1.2. Identificar o espazo xeográfico como tal nas súas diversas ocupacións, entendéndoo como centro de relacións humanas e sociais.	XHB1.2.1. Identifica as paisaxes xeográficas.	CMCCT CAA CCL
			XHB1.2.2. Enumera e describe as características das paisaxes xeográficas.	CMCCT CAA
d g i l	B1.3. Representación gráfica do espazo xeográfico a distintas escalas.	B1.3. Distinguir e analizar os tipos de planos e mapas con diferentes escalas, identificándoos como ferramentas de representación do espazo xeográfico	XHB1.3.1. Utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica.	CMCCT CAA CD
d g i l	B1.4. Planos e mapas: compoñentes e análise. O mapa topográfico nacional a escala 1:50.000.	B1.4. Analizar e comentar o mapa topográfico nacional E: 1/50.000.	XHB1.4.1. Extrae información do mapa topográfico mediante os procedementos de traballo do xeógrafo.	CMCCT CAA CD
			XHB1.4.2. Extrae a información de mapas e planos de diferentes escalas.	CMCCT CD
d e g	B1.5. Técnicas cartográficas.	B1.5. Diseñar e comparar mapas sobre espazos xeográficos próximos utilizando os procedementos característicos.	XHB1.5.1. Identifica nunha paisaxe as diferenzas entre paisaxe natural e cultural.	CMCCT CAA CCL

i l				CD
d e g i l	B1.6. Obtención e interpretación da información cartográfica. Imaxes de satélite.	B1.6. Procurar, seleccionar e elaborar información de contido xeográfico obtida de fontes diversas, e presentala de xeito adecuado.	XHB1.6.1. Analiza e extrae conclusións da observación dun plano e dun mapa, comentando as características do espazo xeográfico.	CMCCT CAA CCL CD
Bloque 2. O relevo español: a súa diversidade xeomorfolóxica				
e g i l	B2.1. España e a súa singularidade xeográfica: unidade e diversidade.	B2.1. Distinguir as singularidades do espazo xeográfico español establecendo os aspectos que lle confiren unidade e os elementos que ocasionan diversidade.	XHB2.1.1. Debuxa e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas características.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B2.2. Relevo español: diversidade xeomorfolóxica. Localización dos principais accidentes xeográficos.	B2.2. Describir os trazos do relevo español, situando e analizando as súas unidades de relevo.	XHB2.2.1. Identifica e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B2.3. Evolución xeolóxica do territorio español como conformadora das diferentes morfoestruturas.	B2.3. Definir o territorio español subliñando as diferenzas das unidades morfoestruturais.	XHB2.3.1. Enumera e describe os principais trazos do relevo de España.	CMCCT CAA CCL
d e g i l	B2.4. Litoloxía peninsular e insular e formas de modelaxe.	B2.4. Diferenciar a litoloxía de España, incidindo nas súas características e na modelaxe.	XHB2.4.1. Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas.	CMCCT CAA CCL
d e g i l	B2.5. Identificación das unidades do relevo español peninsular e insular, e os trazos de cada unha.	B2.5. Utilizar correctamente o vocabulario específico da xeomorfoloxía.	XHB2.5.1. Describe sumariamente nun mapa a evolución xeolóxica e a conformación do territorio español.	CMCCT CAA CCL CD

d e g i l	B2.6. Corte topográfico: realización e análise.	B2.6. Procurar e seleccionar información do relevo obtido de fontes diversas (bibliográficas, cartográficas, internet ou traballos de campo), e presentala de xeito adecuado sinalando os condicionamentos que o relevo pode impor.	XHB2.6.1. Realiza un corte topográfico e explica o relevo que reflicte.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B2.7. Concepto de solo. Os solos en España: variedade edáfica e as súas características.	B2.7. Identificar as características edáficas dos solos.	XHB2.7.1. Enumera e describe os elementos constitutivos dos tipos de solo de España.	CMCCT CAA CCL
			XHB2.7.2. Localiza nun mapa de España os tipos de solos peninsulares e insulares.	CMCCT CAA CCL CD
Bloque 3. A diversidade climática e a vexetación				
d g i l	B3.1. Clima e tempo atmosférico. Factores xeográficos, dinámica atmosférica e elementos do clima.	B3.1. Sinalar nun mapa de España os dominios climáticos.	XHB3.1.1. Localiza os climas nun mapa de España.	CMCCT CA CD
d e g i l	B3.2. Dominios climáticos españois: as súas características e representación en climogramas.	B3.2. Distinguir os climas en España e comentar as súas características, sinalando os factores e os elementos que os compoñen, para diferenciarlos.	XHB3.2.1. Describe e compara os climas en España, enumerando os factores e os elementos característicos.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B3.3. Dominios climáticos españois: factores limitantes.	B3.3. Distinguir os climas en España e a súa representación en climogramas.	XHB3.3.1. Representa e comenta climogramas específicos de cada clima.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B3.4. Variabilidade climática. Temperatura e precipitación.	B3.4. Comentar a información climatolóxica que se deduce utilizando mapas de temperaturas ou precipitacións de España.	XHB3.4.1. Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas representativos.	CMCCT CAA CCL CD

d e g i l	B3.5. Situacións sinópticas e tipos de tempo atmosférico en España.	B3.5. Analizar os tipos de tempo atmosférico en España utilizando os mapas de superficie e de altura.	XHB3.5.1. Enumera os trazos dos tipos de tempo atmosférico reflectidos nas estacións climatolóxicas.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB3.5.2. Identifica e interpreta nun mapa do tempo os elementos que explican os tipos de tempo atmosférico.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B3.6. Mapas do tempo, altura e superficie: análise e interpretación.	B3.6. Interpretar un mapa do tempo aplicando as características dos tipos de tempo peninsulares ou insulares.	XB33.6.1. Comenta un mapa do tempo de España distinguindo os elementos que explican o tipo de tempo característico da estación do ano correspondente.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l p	B3.7. Escenarios de cambio climático en diferentes dominios do territorio peninsular e insular.	B3.7. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á diversidade climática de España utilizando as fontes dispoñibles, tanto de internet como de medios de comunicación social, ou bibliografía.	XHB3.7.1. Analiza como afecta a España o cambio climático.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB3.7.2. Extrae conclusións ambientais, utilizando gráficas e estatísticas que reflicten as chuvias torrenciais.	CMCCT CAA CCL CD
d g i l	B3.8. Factores xeográficos e características da vexetación. Rexións bioxeográficas.	B3.8. Identificar as rexións vexetais.	XHB3.8.1. Identifica nun mapa os dominios vexetais, e describe e comenta as súas características.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B3.9. Formacións vexetais españolas e a súa distribución. Análise de cliserias de vexetación.	B3.9. Diferenciar razoadamente as formacións vexetais españolas.	XHB3.9.1. Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparecen.	CMCCT CA CD
			XHB3.9.2. Analiza razoadamente unha cliserie.	CMCCT CAA CCL CD
Bloque 4. A hidrografía				
d e	B4.1. Diversidade hídrica da península e das illas. Principais elementos hídricos nas paisaxes.	B4.1. Explicar a diversidade hídrica da Península Ibérica e nas illas, enumerando e localizando os tipos de elementos hídricos que se poden percibir coa observación da paisaxe.	XHB4.1.1. Explica a diversidade hídrica en España.	CMCCT CAA CCL

g i l				CD
d e g i l	B4.2. Vertentes hidrográficas. Principais cuncas fluviais peninsulares.	B4.2. Describir as cuncas fluviais españolas situándoas nun mapa e enumerando as súas características.	XHB4.2.1. Localiza nun mapa de España as principais cuncas fluviais.	CMCCT CAA CCL CD
d g i l	B4.3. Réximes fluviais predominantes.	B4.3. Identificar os réximes fluviais máis característicos.	XHB4.3.1. Relaciona os réximes hídricos dos cursos fluviais coas posibilidades de aproveitamento hídrico en España.	CMCCT CAA
d e g i l	B4.4. Zonas húmidas en España.	B4.4. Enumerar as zonas húmidas de España, localizalas nun mapa e comentar as súas características.	XHB4.4.1. Localiza nun mapa as zonas húmidas españolas, e debate un aspecto de actualidade sobre este tema.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B4.5. Aproveitamento dos recursos hídricos: incidencia da seca e das chuvias torrenciais.	B4.5. Analizar o aproveitamento dos recursos hídricos en España, incluíndo as características de seca e das chuvias torrenciais do clima.	XHB4.5.1. Sitúa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros, e deduce consecuencias, analizando tamén as características climáticas.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB4.5.2. Analiza e comenta gráficas e estatísticas que reflecten as épocas de seca en relación cun mapa de tipos de réximes fluviais dos ríos da Península Ibérica, e saca conclusións.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B4.6. Augas subterráneas.	B4.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á hidroloxía española, incidindo na explotación das augas subterráneas, utilizando distintas fontes de información.	XHB4.6.1. Selecciona imaxes e novas xornalísticas que reflectan a desigualdade hídrica española e a súa interacción coas actividades humanas.	CMCCT CAA CCL CD
Bloque 5. As paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade				
d e	B5.1. Paisaxes naturais españolas.	B5.1. Describir e reflectir nun mapa as paisaxes naturais españolas, identificando os seus trazos.	XHB5.1.1. Distingue as características dos grandes conxuntos paisaxísticos españois.	CMCCT CAA CCL

g i l				CD
			XHB5.1.2. Localiza no mapa as paisaxes naturais españolas e identifica as súas características.	CMCCT CAA CCL CSC
d e g i l p	B5.2. Influencia do medio na actividade humana. Políticas favorecedoras do patrimonio natural.	B5.2. Relacionar o medio natural coa actividade humana, describindo casos de modificación do medio polo ser humano.	XHB5.2.1. Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción entre persoa e natureza sobre as paisaxes.	CMCCT CAA CCL CSC
			XHB5.2.2. Analiza algún elemento lexislador correctivo da acción humana sobre a natureza.	CMCCT CAA CCL CSC
d e g i l p	B5.3. Os medios humanizados e a súa interacción no espazo xeográfico. Paisaxes culturais.	B5.3. Describir os espazos humanizados e enumerar os seus elementos constitutivos.	XHB5.3.1. Diferencia as paisaxes humanizadas das naturais.	CMCCT CAA CCL
d e g i l p	B5.4. Aproveitamento sustentable do medio físico.	B5.4. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ás paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como en bibliografía ou medios de comunicación social.	XHB5.4.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia do medio na actividade humana.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB5.4.2. Selecciona e analiza a partir de distintas fontes de información novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia das persoas sobre o medio.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB5.4.3. Obtén e analiza a información que apareza nos medios de comunicación social referida á destrución do medio natural por parte do ser humano.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B5.5. Variedades de paisaxes naturais.	B5.5. Comparar imaxes das variedades de paisaxes naturais.	XHB5.5.1. Diferencia as paisaxes naturais españolas a partir de fontes gráficas e comenta imaxes representativas de cada unha das variedades de paisaxes naturais localizadas en medios de comunicación social, internet ou outras fontes bibliográficas.	CMCCT CAA CCL CD

Bloque 6. A poboación española				
d g i l	B6.1. Fontes para o estudo da poboación. Procedementos de análise en demografía.	B6.1. Identificar as fontes para o estudo da poboación establecendo os procedementos que permiten estudar casos concretos.	XHB6.1.1. Utiliza as ferramentas de estudo da poboación.	CMCCT CAA CD
d e g i l	B6.2. Evolución histórica.	B6.2. Comentar gráficos e taxas que amosen a evolución da poboación española.	XHB6.2.1. Comenta a pirámide actual de poboación española e compáraa con algunha dun período anterior ou de previsións futuras.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB6.2.2. Distingue as pirámides de poboación na súa evolución histórica.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B6.3. Movementos naturais de poboación.	B6.3. Caracterizar a poboación española identificando os movementos naturais.	XHB6.3.1. Aplica a teoría da transición demográfica ao caso español.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB6.3.2. Elixe datos e taxas demográficas que amosen a configuración da poboación dun territorio.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B6.4. Distribución territorial da poboación.	B6.4. Diferenciar a densidade de poboación no espazo peninsular e insular, explicando a distribución de poboación.	XHB6.4.1. Comenta o mapa da densidade de poboación actual en España.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B6.5. Migracións.	B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións.	XHB6.5.1. Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB6.5.3. Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores.	CMCCT CAA

				CCL CD
d e g i l	B6.6. Mapa da distribución da poboación española.	B6.6. Analizar a poboación das comunidades autónomas, definindo a súa evolución e a problemática de cada unha.	XHB6.6.1. Compara e comenta a poboación das rexións que medran e as que diminúen a súa poboación.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B6.7. Mapa de densidade da poboación española.	B6.7. Comentar un mapa da densidade de poboación de España, analizando a súa estrutura.	XHB6.7.1. Analiza un gráfico da estrutura da poboación española.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B6.8. Conformación do espazo demográfico actual. Definición e cálculo de taxas demográficas.	B6.8. Analizar as pirámides de poboación das comunidades autónomas, incidindo no caso galego, e comentar as súas peculiaridades.	XHB6.8.1. Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B6.9. Diversidades rexionais. Estrutura, problemática actual e posibilidades de futuro da poboación española. Realidade demográfica galega.	B6.9. Explicar as perspectivas de poboación española e a ordenación do territorio.	XHB6.9.1. Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B6.10. Ordenación do territorio. Peso do factor demográfico.	B6.10. Obter e seleccionar información de contido demográfico utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como noutras fontes de información.	XHB6.10.1. Presenta e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou en exposicións en directo.	CMCCT CAA CCL CD
Bloque 7. O espazo rural e as actividades do sector primario				
d e g i l	B7.1. Peso das actividades agropecuarias, forestais e pesqueiras no PIB. Poboación activa.	B7.1. Describir as actividades agropecuarias e forestais, especificando as características de España.	XHB7.1.1. Identifica as actividades agropecuarias e forestais.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB7.1.2. Diferencia as actividades do sector primario doutras	CCL

			actividades económicas.	CAA CD
d e g i l l p	B7.2. Aspectos naturais e históricos que explican os factores agrarios.	B7.2. Distinguir as paisaxes agrarias, a súa morfoloxía e as súas estruturas, establecendo as súas características.	XHB7.2.1. Sitúa nun mapa a distribución dos principais aproveitamentos agrarios.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB7.2.2. Achega os aspectos do pasado histórico que incidiron nas estruturas agrarias españolas.	CAA CCL
d e g i l l p	B7.3. Elementos que conforman as paisaxes agrarias. Paisaxes agrarias de España: características.	B7.3. Analizar adecuadamente unha paisaxe rural distinguindo o terreo de labor, os bosques e o hábitat.	XHB7.3.1. Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das paisaxes agrarias españolas.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l l p	B7.4. Estrutura da propiedade e tenencia da terra.	B7.4. Comprender a evolución da estrutura da propiedade e identificar formas de tenza da terra.	XHB7.4.1. Define historicamente, de forma sumaria, a estrutura da propiedade	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l l p	B7.5. Explotacións agrarias: características. Tipos de agricultura: coexistencia de formas avanzadas e tradicionais. Transformacións agroindustriais.	B7.5. Explicar o sector agrario español tendo en conta as súas estruturas da propiedade e as características das súas explotacións.	XHB7.5.1. Identifica e analiza as características das paisaxes agrarias españolas.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l l	B7.6. Políticas de reforma agraria. Situación española do sector no contexto da Unión Europea. Política Agraria Común (PAC).	B7.6. Explicar a situación do sector agrario español tendo en conta o contexto europeo e as políticas da Unión Europea.	XHB7.6.1. Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB7.6.2. Comenta textos xornalísticos que expliquen a situación española na PAC.	CCL CAA
d e	B7.7. Actividade pesqueira: localización, características e problemas. Análise dos	B7.7. Analizar a actividade pesqueira, e definir as súas características e os seus problemas.	XHB7.7.1. Establece as características e as peculiaridades da actividade pesqueira española e galega.	CMCCT CAA CCL

g i l p	aspectos físicos e humanos que conforman o espazo pesqueiro. Caso galego.			CD
			XHB7.7.2. Selecciona e analiza novas xornalísticas que tratan problemas pesqueiros e identifica a súa orixe.	CCL CAA
d e g i l p	B7.8. Silvicultura: características e desenvolvemento no territorio.	B7.8. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo rural, silvícola ou pesqueiro, utilizando fontes dispoñibles en internet, en medios de comunicación social ou na bibliografía.	XHB7.8.1. Confecciona gráficos comparativos do peso específico no PIB das actividades agrarias, gandeiras, forestal e pesqueiras españolas fronte a outros sectores de actividade.	CMCCT CAA CCL CD
Bloque 8. As fontes de enerxía e o espazo industrial				
d e g i l	B8.1. Proceso de industrialización español: características e breve evolución histórica.	B8.1. Analizar o proceso de industrialización español establecendo as características históricas que conducen á situación actual.	XHB8.1.1. Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB8.1.2. Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización española.	CCL CAA CMCCT
			XHB8.1.3. Selecciona e analiza imaxes que amosen a evolución histórica da industria española nunha zona concreta ou dun sector concreto.	CCL CAA CD
d e g i l	B8.2. Localización das fontes de enerxía en España.	B8.2. Relacionar as fontes de enerxía e a industrialización, e describir as súas consecuencias en España.	XHB8.2.1. Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas en España.	CMCCT CAA CCL CDC
d e g i l	B8.3. Achega ao PIB da industria. Poboación activa. Deficiencias e problemas do sector industrial español.	B8.3. Coñecer os factores da industria en España.	XHB8.3.1. Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB8.3.2. Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais.	CMCCT CAA CCL CD

d e g i l	B8.4. Elementos das paisaxes industriais. Tipoloxías de paisaxes.	B8.4. Identificar e comentar os elementos dunha paisaxe industrial dada.	XHB8.4.1. Analiza e comenta paisaxes de espazos industriais.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B8.5. Rexións industriais e eixes de desenvolvemento de España: importancia das políticas territoriais no sector. Planificación e perspectivas de futuro.	B8.5. Describir os eixes de desenvolvemento industrial sobre un mapa, establecendo as súas características e as posibilidades de rexeneración e cambio no futuro.	XHB8.5.1. Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os sectores industriais.	CCL CD CAA
			XHB8.5.2. Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial.	CCL CAA CD
			XHB8.5.3. Describe os eixes ou focos de desenvolvemento industrial, e as súas perspectivas de futuro.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B8.6. Influencia da política da Unión Europea na configuración da industria española.	B8.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo industrial español e a influencia nel da política industrial europea, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet, como na bibliografía ou nos medios de comunicación.	XHB8.6.1. Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas.	CMCCT CAA CCL CD
Bloque 9. O sector servizos				
d e g i l	B9.1. Terciarización da economía española: influencia no PIB. Poboación activa do sector terciario.	B9.1. Analizar a terciarización da economía española establecendo as súas características e a influencia no produto interior bruto, e utilizar correctamente a terminoloxía do sector servizos.	XHB9.1.1. Identifica as características do sector terciario español.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B9.2. Análise dos servizos e distribución no territorio.	B9.2. Identificar a presenza dos servizos no territorio, analizando a súa distribución e o impacto no medio.	XHB9.2.1. Explica a incidencia do sector servizos para a economía española.	CMCCT CAA CCL CD
d e	B9.3. Sistema de transportes en España. Impacto das infraestruturas sobre o espazo	B9.3. Explicar o sistema de transporte en España, distinguindo a articulación territorial que configura.	XHB9.3.1. Describe como se articulan os medios de comunicación máis importantes de España (ferrocarrís, estradas, portos e aeroportos).	CMCCT CAA CCL

g i l	xeográfico.			CD
			XHB9.3.2. Comenta sobre un mapa de transportes a transcendencia que este sector ten para articular o territorio.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB9.3.3. Describe e analiza mapas que reflectan un sistema de transporte determinado.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB9.3.4. Distingue nun mapa os principais nodos de transporte español.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB9.3.5. Resolve problemas formulados nun caso específico sobre vías de comunicación no noso país.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B9.4. Desenvolvemento comercial: características, evolución e distribución territorial.	B9.4. Describir o desenvolvemento comercial e a ocupación territorial que impón, e establecer as súas características.	XHB9.4.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento comercial.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B9.5. Espazos turísticos: características e evolución.	B9.5. Localizar nun mapa os espazos turísticos, e enumerar as súas características e as desigualdades rexionais.	XHB9.5.1. Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B9.6. Outras actividades terciarias: sanidade, educación, finanzas e servizos públicos.	B9.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á actividade ou ao espazo do sector servizos español, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como na bibliografía ou nos medios de comunicación social.	XHB9.6.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento turístico español.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB9.6.2. Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB9.6.3. Analiza e comenta imaxes do espazo destinado a transportes,	CMCCT

			comercial ou outras actividades do sector servizos.	CAA CCL CD
d e g i l	B9.7. Transformacións das paisaxes nas zonas turísticas. Caso do litoral.	B9.7. Identificar e comentar unha paisaxe transformado por unha importante zona turística.	XHB9.7.1. Confecciona esquemas para analizar a influencia do sector servizos na economía e no emprego en España, a partir de imaxes que reflectan o seu impacto nunha paisaxe.	CMCCT CAA CCL CD CSC
Bloque 10. O espazo urbano				
d e g i l	B10.1. Concepto de cidade e a súa influencia na ordenación do territorio.	B10.1. Definir a cidade.	XHB10.1.1. Define cidade e achega exemplos.	CMCCT CAA CCL
d e g i l p	B10.2. Morfoloxía e estrutura urbanas. Análise socioeconómica e política a través do plano da cidade.	B10.2. Analizar e comentar planos de cidades, distinguindo os seus trazados.	XHB10.2.1. Analiza e explica o plano da cidade máis próxima ao lugar de residencia, ou a máis significativa.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B10.3. Planificacións urbanas. Instrumentos do planeamento.	B10.3. Identificar o proceso de urbanización e enumerar as súas características e as planificacións internas.	XHB10.3.1. Identifica as características do proceso de urbanización.	CMCCT CAA CCL
			XHB10.3.2. Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana.	CAA CCL
d e g i l p	B10.4. Características do proceso de urbanización. Áreas de influencia.	B10.4. Analizar a morfoloxía e a estrutura urbana, e extraer conclusións da pegada da historia e a súa expansión espacial, reflexo da evolución económica e política da cidade.	XHB10.4.1. Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB10.4.2. Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade sobre un plano desta.	CCL CD CAA
d	B10.5. Características da paisaxe urbana.	B10.5. Analizar e comentar unha paisaxe urbana.	XHB10.5.1. Comenta unha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica.	CMCCT

e g i l p				CAA CCL CD
			XHB10.5.2. Selecciona e analiza imaxes que expliquen a morfoloxía e a estrutura urbana dunha cidade coñecida.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l p	B10.6. Usos do solo urbano. Ordenación territorial.	B10.6. Identificar o papel das cidades na ordenación do territorio.	XHB10.6.1. Explica a xerarquización urbana española.	CMCCT CAA CCL
d e g i l	B10.7. Rede urbana española. Características do proceso de crecemento espacial das cidades.	B10.7. Describir a rede urbana española e comentar as súas características.	XHB10.7.1. Describe e analiza as influencias mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea.	CMCCT CAA CCL
d e g i l p	B10.8. Sistema urbano español: desenvolvemento sustentable. Cidades saudables. O territorio como recurso.	B10.8. Obter, seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ao espazo urbano español, utilizando fontes en que estea dispoñible, en internet, nos medios de comunicación social ou na bibliografía.	XHB10.8.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas que amosen a configuración e a problemática do sistema urbano español.	CMCCT CAA CCL CD
Bloque 11. Formas de organización territorial				
d e g i l p	B11.1. Organización territorial de España.	B11.1. Describir a organización territorial española analizando a estrutura local, autonómica e estatal.	XHB11.1.1. Localiza e explica nun mapa a organización territorial española, partindo do concello e da comunidade autónoma.	CMCCT CAA CCL CD
d e g	B11.2. Influencia da historia e da Constitución de 1978 no deseño territorial.	B11.2. Explicar a organización territorial española e establecer a influencia da historia e da Constitución de 1978, mediante o emprego de mapas históricos e actuais.	XHB11.2.1. Explica a ordenación territorial española a partir de mapas históricos e actuais.	CMCCT CAA CCL CD

i l			XHB11.2.2. Caracteriza a ordenación territorial establecida pola Constitución de 1978.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB11.2.3. Compara a ordenación territorial actual e a da primeira metade do século XX.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB11.2.4. Distingue e enumera as comunidades autónomas, as principais cidades en cada unha e os países fronteirizos de España.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B11.3. Desequilibrios e contrastes territoriais.	B11.3. Analizar a organización territorial española e describir os desequilibrios e os contrastes territoriais, así como os mecanismos correctores.	XHB11.3.1. Enumera os desequilibrios e os contrastes territoriais existentes na organización territorial española.	CMCCT CAA CCL
d e g i l p	B11.4. Comunidades Autónomas: políticas rexionais e de cohesión territorial. Comunidade Autónoma de Galicia.	B11.4. Describir a transcendencia das comunidades autónomas e definir as políticas territoriais que levan a cabo, incidindo no caso de Galicia.	XHB11.4.1. Explica as políticas territoriais que practican as comunidades autónomas en aspectos concretos.	CMCCT CAA CCL
d e g i l p	B11.5. A cuestión territorial na España das autonomías.	B11.5. Obter, seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ás formas de organización territorial en España, utilizando fontes en que estea dispoñible en internet, nos medios de comunicación social ou na bibliografía.	XHB11.5.1. Distingue os símbolos que diferencian as comunidades autónomas.	CMCCT CAA CCL
			XHB11.5.2. Explica razoadamente os trazos esenciais das políticas territoriais autonómicas.	CAA CCL
Bloque 12. España en Europa e no mundo				
d e g i	B12.1. España: situación xeográfica; posición e localización dos territorios que conforman a unidade e a diversidade política.	B12.1. Definir a situación xeográfica de España no mundo, establecendo a súa posición e localizando os seus territorios.	XHB12.1.1. Localiza nun mapa as grandes áreas xoeconómicas e sinala aquelas coas que España ten máis relación.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB12.1.2. Identifica aspectos salientables de España na situación	CMCCT

l			mundial.	CAA CCL CD
			XHB12.1.3. Localiza a situación española entre as grandes áreas xeoeconómicas mundiais.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B12.2. España en Europa. Estrutura territorial. Contrastes físicos e socioeconómicos de Europa.	B12.2. Describir o continente europeo distinguindo a súa estrutura territorial e os contrastes físicos e socioeconómicos.	XHB12.2.1. Explica a posición de España na Unión Europea.	CMCCT CAA CCL
d e g i l	B12.3. Posición de España na Unión Europea. Políticas rexionais e de cohesión territorial.	B12.3. Identificar a posición de España na Unión Europea, enumerando as políticas rexionais e de cohesión territorial que se practican en Europa e que afectan a España.	XHB12.3.1. Extrae conclusións das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afectan a España.	CMCCT CAA CCL
			XHB12.3.2. Comenta novas xornalísticas ou textos que explican a posición de España na Unión Europea.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B12.4. España no mundo. Globalización e diversidade no mundo.	B12.4. Definir a globalización e explicar os seus trazos.	XHB12.4.1. Identifica e describe os trazos da globalización con exemplificacións que afectan a España.	CMCCT CAA CCL CSC
d e g i l	B12.5. Procesos de mundialización e desigualdades territoriais. Grandes eixes mundiais.	B12.5. Comparar os procesos de mundialización e diversidade territorial, resumindo as características de ambos.	XHB12.5.1. Confecciona cadros comparativos da aplicación a casos concretos dos conceptos de mundialización e de diversidade territorial.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B12.6. Posición de España nas áreas socioeconómicas e xeopolíticas mundiais.	B12.6. Explicar as repercusións da inclusión de España en espazos socioeconómicos e xeopolíticos continentais e mundiais, utilizando fontes diversas baseadas en material bibliográfico ou en liña e en opinións expostas nos medios de comunicación social.	XHB12.6.1. Explica as repercusións da inclusión de España en espazos xeopolíticos e socioeconómicos continentais e mundiais a partir de distintas fontes de información xeográfica.	CMCCT CAA CCL CD

8.5. ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE: TEMPORALIZACIÓN, GRAO MÍNIMO DE CONSECUCCIÓN E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo consec.	Temporización		Instrum. avaliación 1 Probas (90%) 2 Traballo diario (10%)
			Mes	Sesións	
1ª avaliación	Bloque 1. A xeografía e o estudo do espazo xeográfico				
	XHB1.1.1. Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos.	100			X
	XHB1.2.1. Identifica as paisaxes xeográficas.	100			X
	XHB1.2.2. Enumera e describe as características das paisaxes xeográficas.	100			X
	XHB1.3.1. Utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica.	60			X
	XHB1.4.1. Extrae información do mapa topográfico mediante os procedementos de traballo do xeógrafo.	50			X
	XHB1.4.2. Extrae a información de mapas e planos de diferentes escalas.	70			X
	XHB1.5.1. Identifica nunha paisaxe as diferenzas entre paisaxe natural e cultural.	100			X
	XHB1.6.1. Analiza e extrae conclusións da observación dun plano e dun mapa, comentando as características do espazo xeográfico.	100			X
	Bloque 2. O relevo español: a súa diversidade xeomorfolóxica		Set Out	12	
	XHB2.1.1. Debuxa e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas características.	100		2	X
	XHB2.2.1. Identifica e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular.	40		1	X
	XHB2.3.1. Enumera e describe os principais trazos do relevo de España.	100		2	X
	XHB2.4.1. Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas.	60		1	X
	XHB2.5.1. Describe sumariamente nun mapa a evolución xeolóxica e a conformación do territorio español.	80		2	X
	XHB2.6.1. Realiza un corte topográfico e explica o relevo que reflicte.	80		2	X
	XHB2.7.1. Enumera e describe os elementos constitutivos dos tipos de solo de España.	20		1	
	XHB2.7.2. Localiza nun mapa de España os tipos de solos peninsulares e insulares.	20		1	
	Bloque 3. A diversidade climática e a vexetación		Out Nov	14	
	XHB3.1.1. Localiza os climas nun mapa de España.	100		1	X
	XHB3.2.1. Describe e compara os climas en España, enumerando os factores e os elementos característicos.	80		1	X
	XHB3.3.1. Representa e comenta climogramas específicos de cada clima.	80		2	X
	XHB3.4.1. Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas representativos.	80		2	X
	XHB3.5.1. Enumera os trazos dos tipos de tempo atmosférico reflectidos nas estacións climatolóxicas.	50		1	X
	XHB3.5.2. Identifica e interpreta nun mapa do tempo os elementos que explican os tipos de tempo atmosférico.	80		1	X
	XHB3.6.1. Comenta un mapa do tempo de España distinguindo os elementos que explican o tipo de tempo característico da estación do ano correspondente.	60		1	X
	XHB3.7.1. Analiza como afecta a España o cambio climático.	40		1	X
	XHB3.7.2. Extrae conclusións ambientais, utilizando gráficas e estatísticas que reflicten as chuvias torrenciais.	20		1	X
	XHB3.8.1. Identifica nun mapa os dominios vexetais, e describe e comenta as súas características.	40		1	X
	XHB3.9.1. Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparecen.	50		1	X
	XHB3.9.2. Analiza razoadamente unha cliserie.	50		1	X
	Bloque 4. A hidrografía		Nov	8	
	XHB4.1.1. Explica a diversidade hídrica en España.	60		2	X
XHB4.2.1. Localiza nun mapa de España as principais cuncas fluviais.	30		1	X	

	XHB4.3.1. Relaciona os réximes hídricos dos cursos fluviais coas posibilidades de aproveitamento hídrico en España.	60		1	X
	XHB4.4.1. Localiza nun mapa as zonas húmidas españolas, e debate un aspecto de actualidade sobre este tema.	30		1	X
	XHB4.5.1. Sitúa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros, e deduce consecuencias, analizando tamén as características climáticas.	20		1	X
	XHB4.5.2. Analiza e comenta gráficas e estatísticas que reflicten as épocas de seca en relación cun mapa de tipos de réximes fluviais dos ríos da Península Ibérica, e saca conclusións.	30		1	X
	XHB4.6.1. Selecciona imaxes e novas xornalísticas que reflictan a desigualdade hídrica española e a súa interacción coas actividades humanas.	20		1	
	Bloque 5. As paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade		Nov Dec	8	
	XHB5.1.1. Distingue as características dos grandes conxuntos paisaxísticos españois.	60		1	X
	XHB5.1.2. Localiza no mapa as paisaxes naturais españolas e identifica as súas características.	60		1	X
	XHB5.2.1. Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción entre persoa e natureza sobre as paisaxes.	60		1	X
	XHB5.2.2. Analiza algún elemento lexislador correctivo da acción humana sobre a natureza.	20		1	
	XHB5.3.1. Diferencia as paisaxes humanizadas das naturais.	50		1	X
	XHB5.4.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia do medio na actividade humana.	20		0,5	
	XHB5.4.2. Selecciona e analiza a partir de distintas fontes de información novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia das persoas sobre o medio.	20		0,5	
	XHB5.4.3. Obtén e analiza a información que apareza nos medios de comunicación social referida á destrución do medio natural por parte do ser humano.	20		1	
	XHB5.5.1. Diferencia as paisaxes naturais españolas a partir de fontes gráficas e comenta imaxes representativas de cada unha das variedades de paisaxes naturais localizadas en medios de comunicación social, internet ou outras fontes bibliográficas.	30		1	X
	Bloque 6. A poboación española		Xan	10	
2ª avaliación	XHB6.1.1. Utiliza as ferramentas de estudo da poboación.	80		1	X
	XHB6.2.1. Comenta a pirámide actual de poboación española e compáraa con algunha dun período anterior ou de previsións futuras.	80		1	X
	XHB6.2.2. Distingue as pirámides de poboación na súa evolución histórica.	80		1	X
	XHB6.3.1. Aplica a teoría da transición demográfica ao caso español.	80		1	X
	XHB6.3.2. Elixe datos e taxas demográficas que amosen a configuración da poboación dun territorio.	50		0,5	X
	XHB6.4.1. Comenta o mapa da densidade de poboación actual en España.	80		1	X
	XHB6.5.1. Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España.	30		0,5	X
	XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes.	70		0,5	X
	XHB6.5.3. Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores.	40		0,5	X
	XHB6.6.1. Compara e comenta a poboación das rexións que medran e as que diminúen a súa poboación.	50		0,5	X
	XHB6.7.1. Analiza un gráfico da estrutura da poboación española.	50		0,5	X
	XHB6.8.1. Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación.	80		1	X
	XHB6.9.1. Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española.	30		0,5	X
	XHB6.10.1. Presenta e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou en exposicións en directo.	20		0,5	
	Bloque 7. O espazo rural e as actividades do sector primario		Xan Feb	10	
	XHB7.1.1. Identifica as actividades agropecuarias e forestais.	80		1	X
	XHB7.1.2. Diferencia as actividades do sector primario doutras actividades económicas.	80		1	X
XHB7.2.1. Sitúa nun mapa a distribución dos principais aproveitamentos agrarios.	60		1	X	
XHB7.2.2. Achega os aspectos do pasado histórico que incidiron nas estruturas agrarias españolas.	20		0,5	X	
XHB7.3.1. Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das paisaxes agrarias españolas.	60		1	X	
XHB7.4.1. Define historicamente, de forma sumaria, a estrutura da propiedade	30		0,5	X	
XHB7.5.1. Identifica e analiza as características das paisaxes agrarias españolas.	80		1	X	
XHB7.6.1. Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado.	30		1	X	
XHB7.6.2. Comenta textos xornalísticos que expliquen a situación española na PAC.	20		0,5	X	
XHB7.7.1. Establece as características e as peculiaridades da actividade pesqueira española e	40		1	X	

	galega.				
	XHB7.7.2. Selecciona e analiza novas xornalísticas que tratan problemas pesqueiros e identifica a súa orixe.	20		0,5	
	XHB7.8.1. Confecciona gráficos comparativos do peso específico no PIB das actividades agrarias, gandeiras, forestal e pesqueiras españolas fronte a outros sectores de actividade.	50		1	X
	Bloque 8. As fontes de enerxía e o espazo industrial		Feb Mar	10	
	XHB8.1.1. Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española.	80		1	X
	XHB8.1.2. Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización española.	20		0,5	X
	XHB8.1.3. Selecciona e analiza imaxes que amosen a evolución histórica da industria española nunha zona concreta ou dun sector concreto.	20		0,5	X
	XHB8.2.1. Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas en España.	40		1	X
	XHB8.3.1. Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais.	80		1	X
	XHB8.3.2. Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais.	70		1	X
	XHB8.4.1. Analiza e comenta paisaxes de espazos industriais.	60		1	X
	XHB8.5.1. Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os sectores industriais.	80		1	X
	XHB8.5.2. Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial.	80		1	X
	XHB8.5.3. Describe os eixes ou focos de desenvolvemento industrial, e as súas perspectivas de futuro.	50		1	X
	XHB8.6.1. Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas.	30		1	X
	Bloque 9. O sector servizos		Marz	10	
	XHB9.1.1. Identifica as características do sector terciario español.	80		1	X
	XHB9.2.1. Explica a incidencia do sector servizos para a economía española.	80		1	X
	XHB9.3.1. Describe como se articulan os medios de comunicación máis importantes de España (ferrocarrís, estradas, portos e aeroportos).	80		1	X
	XHB9.3.2. Comenta sobre un mapa de transportes a transcendencia que este sector ten para articular o territorio.	60		1	X
	XHB9.3.3. Describe e analiza mapas que reflectan un sistema de transporte determinado.	60		0,5	X
	XHB9.3.4. Distingue nun mapa os principais nodos de transporte español.	30		0,5	X
	XHB9.3.5. Resolve problemas formulados nun caso específico sobre vías de comunicación no noso país.	50		1	X
	XHB9.4.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento comercial.	20		0,5	X
	XHB9.5.1. Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico.	80		1	X
	XHB9.6.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento turístico español.	80		1	X
	XHB9.6.2. Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias.	30		0,5	X
	XHB9.6.3. Analiza e comenta imaxes do espazo destinado a transportes, comercial ou outras actividades do sector servizos.	40		0,5	X
	XHB9.7.1. Confecciona esquemas para analizar a influencia do sector servizos na economía e no emprego en España, a partir de imaxes que reflectan o seu impacto nunha paisaxe.	30		0,5	X
	Bloque 10. O espazo urbano		Mar Abr	10	
3ª avaliación	XHB10.1.1. Define cidade e achega exemplos.	80		1	X
	XHB10.2.1. Analiza e explica o plano da cidade máis próxima ao lugar de residencia, ou a máis significativa.	20		0,5	X
	XHB10.3.1. Identifica as características do proceso de urbanización.	60		1	X
	XHB10.3.2. Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana.	40		1	X
	XHB10.4.1. Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas.	20		1	X
	XHB10.4.2. Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade sobre un plano desta.	70		1	X
	XHB10.5.1. Comenta unha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica.	70		1	X
	XHB10.5.2. Selecciona e analiza imaxes que expliquen a morfoloxía e a estrutura urbana dunha cidade coñecida.	30		1	X
	XHB10.6.1. Explica a xerarquización urbana española.	70		1	X
	XHB10.7.1. Describe e analiza as influencias mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea.	60		1	X
	XHB10.8.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas que amosen a configuración e a problemática do sistema urbano español.	20		0,5	
	Bloque 11. Formas de organización territorial		Abr	8	
	XHB11.1.1. Localiza e explica nun mapa a organización territorial española, partindo do	70		1	X

	concello e da comunidade autónoma.				
	XHB11.2.1. Explica a ordenación territorial española a partir de mapas históricos e actuais.	30		1	X
	XHB11.2.2. Caracteriza a ordenación territorial establecida pola Constitución de 1978.	70		1	X
	XHB11.2.3. Compara a ordenación territorial actual e a da primeira metade do século XX.	20		0,5	X
	XHB11.2.4. Distingue e enumera as comunidades autónomas, as principais cidades en cada unha e os países fronteirizos de España.	100		1	X
	XHB11.3.1. Enumera os desequilibrios e os contrastes territoriais existentes na organización territorial española.	80		1	X
	XHB11.4.1. Explica as políticas territoriais que practican as comunidades autónomas en aspectos concretos.	30		1	X
	XHB11.5.1. Distingue os símbolos que diferencian as comunidades autónomas.	10		0,5	
	XHB11.5.2. Explica razoadamente os trazos esenciais das políticas territoriais autonómicas.	40		1	X
	Bloque 12. España en Europa e no mundo		Maio	8	
	XHB12.1.1. Localiza nun mapa as grandes áreas xeoeconómicas e sinala aquelas coas que España ten máis relación.	60		1	X
	XHB12.1.2. Identifica aspectos salientables de España na situación mundial.	50		1	X
	XHB12.1.3. Localiza a situación española entre as grandes áreas xeoeconómicas mundiais.	30		1	X
	XHB12.2.1. Explica a posición de España na Unión Europea.	30		1	X
	XHB12.3.1. Extrae conclusións das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afectan a España.	20		0,5	X
	XHB12.3.2. Comenta novas xornalísticas ou textos que explican a posición de España na Unión Europea.	10		0,5	X
	XHB12.4.1. Identifica e describe os trazos da globalización con exemplificacións que afecten a España.	10		1	X
	XHB12.5.1. Confecciona cadros comparativos da aplicación a casos concretos dos conceptos de mundialización e de diversidade territorial.	10		1	
	XHB12.6.1. Explica as repercusións da inclusión de España en espazos xeopolíticos e socioeconómicos continentais e mundiais a partir de distintas fontes de información xeográfica.	20		1	X

8.6. SEGUIMIENTO, POR ESTÁNDARES, ENTRE A PROGRAMACIÓN TEMPORAL PREVISTA E A REAL

	Estándares de aprendizaxe	Temporización		Temporización	
		Mes	Sesións	Mes	Sesións
	Bloque 1. A xeografía e o estudo do espazo xeográfico				
1ª avaliación	XHB1.1.1. Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos.				
	XHB1.2.1. Identifica as paisaxes xeográficas.				
	XHB1.2.2. Enumera e describe as características das paisaxes xeográficas.				
	XHB1.3.1. Utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica.				
	XHB1.4.1. Extrae información do mapa topográfico mediante os procedementos de traballo do xeógrafo.				
	XHB1.4.2. Extrae a información de mapas e planos de diferentes escalas.				
	XHB1.5.1. Identifica nunha paisaxe as diferenzas entre paisaxe natural e cultural.				
	XHB1.6.1. Analiza e extrae conclusións da observación dun plano e dun mapa, comentando as características do espazo xeográfico.				
	Bloque 2. O relevo español: a súa diversidade xeomorfolóxica	Set Out	12		
	XHB2.1.1. Debuxa e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas características.		2		
	XHB2.2.1. Identifica e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular.		1		
	XHB2.3.1. Enumera e describe os principais trazos do relevo de España.		2		
XHB2.4.1. Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características		1			

	xeomorfolóxicas.				
	XHB2.5.1. Describe sumariamente nun mapa a evolución xeolóxica e a conformación do territorio español.		2		
	XHB2.6.1. Realiza un corte topográfico e explica o relevo que reflicte.		2		
	XHB2.7.1. Enumera e describe os elementos constitutivos dos tipos de solo de España.		1		
	XHB2.7.2. Localiza nun mapa de España os tipos de solos peninsulares e insulares.		1		
	Bloque 3. A diversidade climática e a vexetación	Out Nov	14		
	XHB3.1.1. Localiza os climas nun mapa de España.		1		
	XHB3.2.1. Describe e compara os climas en España, enumerando os factores e os elementos característicos.		1		
	XHB3.3.1. Representa e comenta climogramas específicos de cada clima.		2		
	XHB3.4.1. Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas representativos.		2		
	XHB3.5.1. Enumera os trazos dos tipos de tempo atmosférico reflectidos nas estacións climatolóxicas.		1		
	XHB3.5.2. Identifica e interpreta nun mapa do tempo os elementos que explican os tipos de tempo atmosférico.		1		
	XHB3.6.1. Comenta un mapa do tempo de España distinguindo os elementos que explican o tipo de tempo característico da estación do ano correspondente.		1		
	XHB3.7.1. Analiza como afecta a España o cambio climático.		1		
	XHB3.7.2. Extrae conclusións ambientais, utilizando gráficas e estatísticas que reflicten as chuvias torrenciais.		1		
	XHB3.8.1. Identifica nun mapa os dominios vexetais, e describe e comenta as súas características.		1		
	XHB3.9.1. Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparezan.		1		
	XHB3.9.2. Analiza razoadamente unha cliserie.		1		
	Bloque 4. A hidrografía	Nov	8		
	XHB4.1.1. Explica a diversidade hídrica en España.		2		
	XHB4.2.1. Localiza nun mapa de España as principais cuncas fluviais.		1		
	XHB4.3.1. Relaciona os réximes hídricos dos cursos fluviais coas posibilidades de aproveitamento hídrico en España.		1		
	XHB4.4.1. Localiza nun mapa as zonas húmidas españolas, e debate un aspecto de actualidade sobre este tema.		1		
	XHB4.5.1. Sitúa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros, e deduce consecuencias, analizando tamén as características climáticas.		1		
	XHB4.5.2. Analiza e comenta gráficas e estatísticas que reflicten as épocas de seca en relación cun mapa de tipos de réximes fluviais dos ríos da Península Ibérica, e saca conclusións.		1		
	XHB4.6.1. Selecciona imaxes e novas xornalísticas que reflictan a desigualdade hídrica española e a súa interacción coas actividades humanas.		1		
	Bloque 5. As paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade	Nov Dec	8		
	XHB5.1.1. Distingue as características dos grandes conxuntos paisaxísticos españois.		1		
	XHB5.1.2. Localiza no mapa as paisaxes naturais españolas e identifica as súas características.		1		
	XHB5.2.1. Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción entre persoa e natureza sobre as paisaxes.		1		
	XHB5.2.2. Analiza algún elemento lexislador correctivo da acción humana sobre a natureza.		1		
	XHB5.3.1. Diferencia as paisaxes humanizadas das naturais.		1		
	XHB5.4.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia do medio na actividade humana.		0,5		
	XHB5.4.2. Selecciona e analiza a partir de distintas fontes de información novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia das persoas sobre o medio.		0,5		
	XHB5.4.3. Obtén e analiza a información que apareza nos medios de comunicación social referida á destrución do medio natural por parte do ser humano.		1		
	XHB5.5.1. Diferencia as paisaxes naturais españolas a partir de fontes gráficas e comenta imaxes representativas de cada unha das variedades de paisaxes naturais localizadas en medios de comunicación social, internet ou outras fontes bibliográficas.		1		
	Bloque 6. A poboación española	Xan	10		
2ª avaliación	XHB6.1.1. Utiliza as ferramentas de estudo da poboación.		1		
	XHB6.2.1. Comenta a pirámide actual de poboación española e compáraa con algunha dun período anterior ou de previsións futuras.		1		
	XHB6.2.2. Distingue as pirámides de poboación na súa evolución histórica.		1		
	XHB6.3.1. Aplica a teoría da transición demográfica ao caso español.		1		
	XHB6.3.2. Elixo datos e taxas demográficas que amosen a configuración da poboación dun		0,5		

territorio.				
XHB6.4.1. Comenta o mapa da densidade de poboación actual en España.		1		
XHB6.5.1. Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España.		0,5		
XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes.		0,5		
XHB6.5.3. Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores.		0,5		
XHB6.6.1. Compara e comenta a poboación das rexións que medran e as que diminúen a súa poboación.		0,5		
XHB6.7.1. Analiza un gráfico da estrutura da poboación española.		0,5		
XHB6.8.1. Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación.		1		
XHB6.9.1. Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española.		0,5		
XHB6.10.1. Presenta e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou en exposicións en directo.		0,5		
Bloque 7. O espazo rural e as actividades do sector primario	Xan Feb	10		
XHB7.1.1. Identifica as actividades agropecuarias e forestais.		1		
XHB7.1.2. Diferencia as actividades do sector primario doutras actividades económicas.		1		
XHB7.2.1. Sitúa nun mapa a distribución dos principais aproveitamentos agrarios.		1		
XHB7.2.2. Achega os aspectos do pasado histórico que incidiron nas estruturas agrarias españolas.		0,5		
XHB7.3.1. Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das paisaxes agrarias españolas.		1		
XHB7.4.1. Define historicamente, de forma sumaria, a estrutura da propiedade		0,5		
XHB7.5.1. Identifica e analiza as características das paisaxes agrarias españolas.		1		
XHB7.6.1. Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado.		1		
XHB7.6.2. Comenta textos xornalísticos que expliquen a situación española na PAC.		0,5		
XHB7.7.1. Establece as características e as peculiaridades da actividade pesqueira española e galega.		1		
XHB7.7.2. Selecciona e analiza novas xornalísticas que tratan problemas pesqueiros e identifica a súa orixe.		0,5		
XHB7.8.1. Confecciona gráficos comparativos do peso específico no PIB das actividades agrarias, gandeiras, forestal e pesqueiras españolas fronte a outros sectores de actividade.		1		
Bloque 8. As fontes de enerxía e o espazo industrial	Feb Mar	10		
XHB8.1.1. Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española.		1		
XHB8.1.2. Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización española.		0,5		
XHB8.1.3. Selecciona e analiza imaxes que amosen a evolución histórica da industria española nunha zona concreta ou dun sector concreto.		0,5		
XHB8.2.1. Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas en España.		1		
XHB8.3.1. Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais.		1		
XHB8.3.2. Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais.		1		
XHB8.4.1. Analiza e comenta paisaxes de espazos industriais.		1		
XHB8.5.1. Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os sectores industriais.		1		
XHB8.5.2. Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial.		1		
XHB8.5.3. Describe os eixes ou focos de desenvolvemento industrial, e as súas perspectivas de futuro.		1		
XHB8.6.1. Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas.		1		
Bloque 9. O sector servizos	Marz	10		
XHB9.1.1. Identifica as características do sector terciario español.		1		
XHB9.2.1. Explica a incidencia do sector servizos para a economía española.		1		
XHB9.3.1. Describe como se articulan os medios de comunicación máis importantes de España (ferrocarrís, estradas, portos e aeroportos).		1		
XHB9.3.2. Comenta sobre un mapa de transportes a transcendencia que este sector ten para articular o territorio.		1		
XHB9.3.3. Describe e analiza mapas que reflectan un sistema de transporte determinado.		0,5		
XHB9.3.4. Distingue nun mapa os principais nodos de transporte español.		0,5		
XHB9.3.5. Resolve problemas formulados nun caso específico sobre vías de comunicación		1		

3ª avaliación	no noso país.				
	XHB9.4.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento comercial.		0,5		
	XHB9.5.1. Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico.		1		
	XHB9.6.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento turístico español.		1		
	XHB9.6.2. Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias.		0,5		
	XHB9.6.3. Analiza e comenta imaxes do espazo destinado a transportes, comercial ou outras actividades do sector servizos.		0,5		
	XHB9.7.1. Confecciona esquemas para analizar a influencia do sector servizos na economía e no emprego en España, a partir de imaxes que reflectan o seu impacto nunha paisaxe.		0,5		
	Bloque 10. O espazo urbano	Mar Abr	10		
	XHB10.1.1. Define cidade e achega exemplos.		1		
	XHB10.2.1. Analiza e explica o plano da cidade máis próxima ao lugar de residencia, ou a máis significativa.		0,5		
	XHB10.3.1. Identifica as características do proceso de urbanización.		1		
	XHB10.3.2. Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana.		1		
	XHB10.4.1. Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas.		1		
	XHB10.4.2. Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade sobre un plano desta.		1		
	XHB10.5.1. Comenta unha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica.		1		
	XHB10.5.2. Selecciona e analiza imaxes que expliquen a morfoloxía e a estrutura urbana dunha cidade coñecida.		1		
	XHB10.6.1. Explica a xerarquización urbana española.		1		
	XHB10.7.1. Describe e analiza as influencias mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea.		1		
	XHB10.8.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas que amosen a configuración e a problemática do sistema urbano español.		0,5		
	Bloque 11. Formas de organización territorial	Abr	8		
	XHB11.1.1. Localiza e explica nun mapa a organización territorial española, partindo do concello e da comunidade autónoma.		1		
	XHB11.2.1. Explica a ordenación territorial española a partir de mapas históricos e actuais.		1		
	XHB11.2.2. Caracteriza a ordenación territorial establecida pola Constitución de 1978.		1		
	XHB11.2.3. Compara a ordenación territorial actual e a da primeira metade do século XX.		0,5		
	XHB11.2.4. Distingue e enumera as comunidades autónomas, as principais cidades en cada unha e os países fronteirizos de España.		1		
	XHB11.3.1. Enumera os desequilibrios e os contrastes territoriais existentes na organización territorial española.		1		
	XHB11.4.1. Explica as políticas territoriais que practican as comunidades autónomas en aspectos concretos.		1		
XHB11.5.1. Distingue os símbolos que diferencian as comunidades autónomas.		0,5			
XHB11.5.2. Explica razoadamente os trazos esenciais das políticas territoriais autonómicas.		1			
Bloque 12. España en Europa e no mundo	Maio	8			
XHB12.1.1. Localiza nun mapa as grandes áreas xeoeconómicas e sinala aquelas coas que España ten máis relación.		1			
XHB12.1.2. Identifica aspectos salientables de España na situación mundial.		1			
XHB12.1.3. Localiza a situación española entre as grandes áreas xeoeconómicas mundiais.		1			
XHB12.2.1. Explica a posición de España na Unión Europea.		1			
XHB12.3.1. Extrae conclusións das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afectan a España.		0,5			
XHB12.3.2. Comenta novas xornalísticas ou textos que explican a posición de España na Unión Europea.		0,5			
XHB12.4.1. Identifica e describe os trazos da globalización con exemplificacións que afecten a España.		1			
XHB12.5.1. Confecciona cadros comparativos da aplicación a casos concretos dos conceptos de mundialización e de diversidade territorial.		1			
XHB12.6.1. Explica as repercusións da inclusión de España en espazos xeopolíticos e socioeconómicos continentais e mundiais a partir de distintas fontes de información xeográfica.		1			

MÍNIMOS DE XEOGRAFÍA

A PARTIR DA PROPOSTA DO GRUPO DE TRABALLO ABAU

BLOQUES	OPCIÓN A	OPCIÓN B	OPCIÓN A e B
	PREGUNTAS TEÓRICAS	PRÁCTICOS	VOCABULARIO
BLOQUE1 A xeografía e o estudo do espazo xeográfico	-----	-----	-----
BLOQUE2 O relevo español: a súa diversidade xeomorfolóxica	01. Formación e evolución xeomorfolóxica da Península Ibérica e das Illas Canarias e Baleares.	01. Comentario guiado dun fragmento de mapatopográfico. 02. Mapa litolóxico de España. 03. Debuxos e gráficos con tipos de modelado: granítico ecárstico.	01. Aluvión 02. Foz 03. Meseta 04. Tectónica de placas 05. Ría 06. Tómbolo 07. Zócolo 08. Macizosantigos 09. Cordilleiras de pregamento 10. Cuncas sedimentarias
BLOQUE3 A diversidade climática e a vexetación	02. Factores xeográficos etermodinámicos que inflúen no clima de España. - Factores xeográficos: latitude, situación, influencia do mar, relevo. - Factores termodinámicos: en altura (Jet Stream) e en superficie (centros de acción, msas de aire, frontes).	04. Mapas de temperaturas e precipitacións medias de España. 05. Mapas do tempo en superficie: advección do Oeste e anticiclón de verán. 06. Análise dun climograma arquetípico dos grandes dominios climáticos españois: oceánico, mediterráneo e subtropical. 07. Análise de cliserries: Pireneos e Teide.	11. Aridez 12. Barlovento 13. Inversión térmica 14. Isóbara 15. Isohieta 16. Avesedo (umbría) 17. Laurisilva 18. Maquis 19. Vexetación clímax 20. Vexetación antrópica 21. Landa

MÍNIMOS DE XEOGRAFÍA

A PARTIR DA PROPOSTA DO GRUPO DE TRABALLO ABAU

BLOQUES	OPCIÓN A	OPCIÓN B	OPCIÓN A e B
	PREGUNTAS TEÓRICAS	PRÁCTICOS	VOCABULARIO
BLOQUE4 A hidrografía	-----	08. Comentario de hidrogramas (pluvio-nival, pluvial oceánico e pluvial mediterráneo).	22. Cunca fluvial 23. Estiaxe 24. Marisma
BLOQUE5 As paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade	03. Repercusións ambientais da acción humana: - Contaminación. - Quecementoglobal. - Pegadaecolóxica.	09. Comentario dunha imaxe de paisaxe natural: atlántica, mediterránea ou de montaña.	25. Efecto invernadoiro 26. Paisaxe
BLOQUE11 Formas de organización territorial	-----	10. Mapa de provincias. 11. Mapa de Comunidades Autónomas e as súas capitais.	27. Parroquia 28. Municipio 29. Provincia 30. Comunidade Autónoma 31. Estatuto de autonomía
BLOQUE12 España en Europa e no mundo	04. España no escenarioxeopolítico: - España na UE. - España no mundo.	-----	32. Movementos antiglobalización 33. Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable

MÍNIMOS DE XEOGRAFÍA

A PARTIR DA PROPOSTA DO GRUPO DE TRABALLO (ABAU)

BLOQUES	OPCIÓN B	OPCIÓN A	OPCIÓN A e B
	PREGUNTAS TEÓRICAS	PRÁCTICOS	VOCABULARIO
<p style="text-align: center;">BLOQUE6</p> <p>A poboación española</p>	<p>01. Dinámicas demográficas actuais:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Desequilibrios territoriais no movemento natural da poboación. - Movementos migratorios (1990 á actualidade). 	<p>01. Analizar taxas demográficas de Galicia (movemento natural).</p> <p>02. Comentar e comparar pirámides de poboación (década de 1960 e actual).</p> <p>03. Gráfica da transición demográfica en España.</p>	<p>34. Poboación Activa</p> <p>35. Esperanza de Vida</p> <p>36. Réxime Demográfico</p> <p>37. Censo de Poboación</p> <p>38. Crecemento vexetativo</p> <p>39. Taxa de Fecundidade</p> <p>40. Padrón Municipal</p>
<p style="text-align: center;">BLOQUE7</p> <p>O espazo rural e as actividades do sector primario</p>	<p>02. Transformacións recentes na estrutura agropecuaria española:</p> <ul style="list-style-type: none"> - As explotacións agrarias - Técnicas e sistemas agrarios - Política Agrícola Común. 	<p>04. Comentario dunha paisaxe agraria española: atlántica, mediterránea e de interior.</p> <p>05. Mapa de espazos pesqueiros (rexións e caladoiros).</p>	<p>41. Acuicultura</p> <p>42. Agricultura ecolóxica</p> <p>43. Denominación de orixe</p> <p>44. Desagrarización</p> <p>45. Explotación intensiva</p> <p>46. Política Pesqueira Comunitaria (PPC)</p> <p>47. Silvicultura</p>
<p style="text-align: center;">BLOQUE8</p> <p>As fontes de enerxía e o espazo industrial</p>	<p>03. Situación actual da industria en España.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Os problemas estruturais (dimensión, I+D+i, tecnoloxía). - Tendencias recentes da industria en España: globalización e deslocalización. 	<p>06. Comentario dunha paisaxe industrial.</p> <p>07. Mapa das principais áreas industriais de España.</p>	<p>48. Enerxías renovables</p> <p>49. Fondos estruturais</p> <p>50. Subcontratación</p> <p>51. Industrias verdes</p> <p>52. Materias primas estratéxicas</p> <p>53. Parque tecnolóxico</p>

MÍNIMOS DE XEOGRAFÍA

A PARTIR DA PROPOSTA DO GRUPO DE TRABALLO (ABAU)

BLOQUES	OPCIÓN B	OPCIÓN A	OPCIÓN A e B
	PREGUNTAS TEÓRICAS	PRÁCTICOS	VOCABULARIO
<p>BLOQUE9</p> <p>O sector servizos</p>	-----	<p>08. Comentario dunha paisaxe turística.</p> <p>09. Mapas da distribución de redes e infraestruturas do transporte (autoestradas, e autovías).</p> <p>10. Mapas ou gráficos sobre a distribución e tendencias do turismo.</p>	<p>54. Balanza comercial</p> <p>55. Economía sumerxida</p> <p>56. Ecoturismo</p> <p>57. Franquía</p> <p>58. Taxas aeronortuarias</p>
<p>BLOQUE10</p> <p>O espazo urbano</p>	<p>04. Transformacións recentes na estrutura das cidades.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cidade difusa. - Os cambios no centro urbano (degradación /vs/rehabilitación). - Cambios de uso no solo urbano. 	<p>11. Comentario dun plan urbano: Barcelona, Madrid.</p> <p>12. Comentario dunha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica.</p>	<p>59. Área suburbana</p> <p>60. Área metropolitana</p> <p>61. Plan Xeral de Ordenación Urbana (PXOU)</p> <p>62. Xentificación</p>

9. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS PROGRAMADAS

	ACTIVIDADE	DURACIÓN	CURSO
1º TRIMESTRE	Saída Santiago de Compostela (Meteogalicia)	1 xornada	2º Bach. (alumnado de Xeografía)
	Saída Campamento romano de Aquis Querquennis	1 xornada	3º ESO (alumnado Cultura Clásica)
	Saída Angoares	3 horas	2º Bach. (alumnado de Historia da Arte)
	Saída Santiago de Compostela	1 xornada	2º Bach. (alumnado de Historia da Arte)
	Saída Viña Costeira	1 xornada	3º ESO
2º TRIMESTRE	Saída Castro San Cibrao de Las	1 xornada	1º ESO
	Saída Ribadavia	1 xornada	2º ESO
	Saída Italia (Roma e Florencia)	5 días	2º Bach. (alumnado de Historia da Arte)
	Saída Berlín	4 días	1º Bach. (alumnado Himuco)
3º TRIMESTRE	Saída Illa de San Simón	1 xornada	4º ESO
	Saída Santiago de Compostela (Parlamento de Galicia)	1 xornada	4º ESO

10. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA

A diferenza do apartado 2.8 no que se avaliaba a práctica docente, neste caso revisarase a programación en función dos resultados académicos do alumnado seguindo os pasos seguintes:

1. Estudo dos resultados académicos.
2. Causas dos resultados.
3. Adopción de medidas para melloralos.

Revisarase e avaliarase no mes seguinte ao remate de cada avaliación.

Para facilitar ese labor, utilizaranse os indicadores que seguen.

Indicadores de logro – Avaliación da programación didáctica	Escala			
	1	2	3	4
1. Adecuación do deseño das unidades didácticas, temas ou proxectos a partir dos elementos do currículo.				
2. Adecuación da secuenciación e da temporalización das unidades didácticas / temas / proxectos.				
3. O desenvolvemento da programación respondeu á secuenciación e a temporalización previstas.				
4. Adecuación da secuenciación dos estándares para cada unha das unidades, temas ou proxectos.				
5. Adecuación do grao mínimo de consecución fixado para cada estándar.				
6. Asignación a cada estándar do peso correspondente na cualificación.				
7. Vinculación de cada estándar a un ou varios instrumentos para a súa avaliación.				
8. Asociación de cada estándar cos elementos transversais a desenvolver.				
9. Fixación dunha estratexia metodolóxica común para todo o departamento				
10. Adecuación da secuencia de traballo na aula.				
11. Adecuación dos materiais didácticos utilizados.				
12. Adecuación do libro de texto (no caso de que se use).				
13. Adecuación do plan de avaliación inicial deseñado, incluídas as consecuencias da proba.				
14. Adecuación da proba de avaliación inicial, elaborada a partir dos estándares.				
15. Adecuación do procedemento de acreditación de coñecementos previos [Só para determinadas materias de 2º de bacharelato].				
16. Adecuación das pautas xerais establecidas para a avaliación continua: probas, traballos, etc.				
17. Adecuación dos criterios establecidos para a recuperación dun exame e dunha avaliación.				
18. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliación final.				
19. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliación extraordinaria.				
20. Adecuación dos criterios establecidos para o seguimento de materias pendentes.				
21. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliación desas materias pendentes.				
22. Adecuación dos exames, tendo en conta o valor de cada estándar.				
23. Adecuación dos programas de apoio, recuperación, etc. vinculados aos estándares.				
24. Adecuación das medidas específicas de atención ao alumnado con NEAE.				
25. Grao de desenvolvemento das actividades complementarias e extraescolares previstas.				
26. Adecuación dos mecanismos para informar ás familias sobre criterios de avaliación, estándares e instrumentos.				
27. Adecuación dos mecanismos para informar ás familias sobre os criterios de				

promoción.				
28. Adecuación do seguimento e da revisión da programación ao longo do curso.				
29. Contribución desde a materia ao plan de lectura do centro.				
30. Grao de integración das TIC no desenvolvemento da materia.				

Observacións:

Asdo. Adrián Barreiro Viñas

Xefe do Departamento.